

**НАЦІОНАЛЬНА АКАДЕМІЯ ПЕДАГОГІЧНИХ НАУК УКРАЇНИ
ІНСТИТУТ ПРОФЕСІЙНО-ТЕХНІЧНОЇ ОСВІТИ**

**ПРОФІЛЬНЕ НАВЧАННЯ
ТА ПРОФЕСІЙНА ПІДГОТОВКА
УЧНІВ НА БАЗІ ПТНЗ:
ДОСВІД, ПРОБЛЕМИ ТА
ПЕРСПЕКТИВИ**

Київ – 2012

УДК 377.1
ББК

Рекомендовано до друку Вченою радою Інституту професійно-технічної освіти НАПН України
(протокол № 2 від 27.02.2012 р.)

Укладачі:

Нестерова Л.В., Чеснокова Л.Г., Дремова І.Б., Романенко Л.В., Герлянд Т.М., Стременко Л.О

Рецензенти:

Лузан П.Г. – доктор педагогічних наук, професор

Манько В.М. – доктор педагогічних наук, професор

Профільне навчання та професійна підготовка учнів на базі ПТНЗ: досвід, проблеми та перспективи [Текст]: Науково-методичний посібник (за матеріалами круглого столу “Профільне навчання (технологічний напрям) учнів старшої школи на базі ПТНЗ: досвід, проблеми та перспективи”, в рамках Другої міжнародної виставки “Сучасні навчальні заклади – 2011” / Укладачі: Нестерова Л.В., Чеснокова Л.Г., Дремова І.Б., Романенко Л.В., Герлянд Т.М., Стременко Л.О. / за загальною редакцією Нестерової Л.В. – К.: ІПТО НАПН України, 2012. – 113 с.

Науково-методичний посібник підготовлено для педагогічних працівників ПТНЗ, НМЦ ПТО, ЗОШ, з метою ознайомлення зі станом, проблемами та перспективами профільного навчання старшокласників на базі ПТНЗ в Україні. У посібнику представлено: нормативно-правові документи, що регламентують профільне навчання учнів старшої школи концепції, програми, положення, рекомендації, інструкційно-методичні листи в контексті організації профільного навчання учнів старшої школи на базі ПТНЗ; хрестоматійний аналіз науково-методичних праць з проблем профільного навчання, допрофесійної та професійної підготовки майбутніх кваліфікованих робітників на базі ПТНЗ в Україні; авторські експериментальні проекти організації профільного навчання (технологічний напрям) учнів ЗНЗ на базі ПТНЗ в регіонах України; потенційні можливості інтерактивних методик у професійному навчанні.

© Нестерова Любов Володимирівна, Чеснокова Лариса Георгіївна, Герлянд Тетяна Миколаївна, Дремова Ірина Борисівна, Романенко Людмила Віталіївна, Стременко Людмила Олексіївна,

© Лабораторія методик професійної освіти і навчання Інституту професійно-технічної освіти Національної академії педагогічних наук України, 2011

ЗМІСТ

ПРОФІЛЬНЕ НАВЧАННЯ: ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ

.Проблеми та перспективи впровадження профільного навчання на базі ПТНЗ (<i>В.Радкевич</i>)	6
Партнери у вирішенні проблем впровадження профільного навчання старшокласників на базі ПТНЗ (<i>Л.Нестерова, Т. Герлянд, Л. Чеснокова</i>)	7
Тенденції розвитку профільного навчання в Україні (<i>О. Гладун</i>)	10
.Реалізація профільної підготовки учнів старшої школи на базі професійно- технічних навчальних закладів (<i>В.Селізар</i>)	13

НОРМАТИВНО-ПРАВОВІ ЗАСАДИ ПРОФІЛЬНОГО НАВЧАННЯ УЧНІВ СТАРШОЇ ШКОЛИ (*І.Дремова*)

Національна доктрина розвитку освіти України	21
Закон України «Про освіту»	18
Закон України «Про загальну середню освіту»	18
Концепція загальної середньої освіти (12-річна школа	19
Концепція профільного навчання в старшій школі	20
Концепція «Трудового навчання» у 12-річній загальноосвітній школі	20
Нова редакція Концепції профільного навчання у старшій школі	20
Державний стандарт базової і повної середньої освіти. Освітня галузь «Технології»	21
Галузева Програма впровадження профільного навчання на 2008-2010 роки	21
Державна національна Програма «Освіта. Україна ХХІ століття.»	22
Програма «Трудове навчання для загальноосвітніх навчальних закладів»	22
Лист Міністерства освіти і науки України від 28.10.2002 р.№1/9-472 «Про застосування Закону України «Про загальну середню освіту», щодо розширення мережі та організації навчально - виховного процесу у гімназіях, ліцеях, колегіумах»	22
Рекомендації Міністерства освіти і науки України	23
Положення про професійну орієнтацію молоді, яка навчається	23
Інструкційно-методичний лист про вивчення трудового навчання та креслення у 2006/2007 навчальному році	24
Інструкційно-методичний лист про вивчення трудового навчання у 2007/2008 навчальному році	24
Про додаткові заходи щодо підвищення якості освіти в Україні	25

НАУКОВО-МЕТОДИЧНІ ОСНОВИ ДОПРОФЕСІЙНОЇ ТА ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ УЧНІВ НА БАЗІ ПТНЗ В УКРАЇНІ

Дайджест наукових праць з проблеми організації профільного навчання старшокласників (технологічний напрям) на базі ПТНЗ (<i>І.Дремова</i>)	26
Дайджест методичних праць з проблеми організації профільного навчання на базі ПТНЗ (<i>І.Дремова</i>)	36

АВТОРСЬКІ ПРОЕКТИ ПРОФІЛЬНОГО НАВЧАННЯ (ТЕХНОЛОГІЧНИЙ ПРОФІЛЬ) СТАРШОКЛАСНИКІВ НА БАЗІ ПТНЗ

Психолого – педагогічні основи профільного навчання учнів школи на базі ПТНЗ (<i>І.Шевцов</i>)	55
Профільна освіта - вимога сучасності (<i>М.Рущак</i>)	13
Роль професійно-технічних навчальних закладів у профільному навчанні учнів шкіл (<i>М. Петрова</i>)	15
Організація допрофільної підготовки учнів загальноосвітніх шкіл на базі професійно-технічного навчального закладу (<i>Л.В.Жиліна, С.Г. Корженко</i>)	58
Інноваційний підхід в упровадженні профільного навчання з використанням педагогічних, інформаційних технологій та матеріально – технічної бази ДЦППРК (<i>О. Циганок</i>)	62
Організація допрофесійної підготовки школярів 10-11 класів загальноосвітніх шкіл міста Прилуки на базі Прилуцького професійного ліцею (<i>А. Дорошенко</i>)	66
Профільне навчання з напрямку «Оператор комп'ютерного набору» учнів старшої школи на базі вищого професійного училища № 55 м. Дніпропетровська (<i>І. Руських</i>)	69
Професійне спрямування уроків з української мови (<i>Т. Касьяненко</i>)	73

ІНТЕРАКТИВНІ МЕТОДИКИ У ПРОФЕСІЙНОМУ НАВЧАННІ

Науково-методичний супровід професійного навчання: досвід, результати, перспективи (<i>Р. Близнюкова, Ю. Висоцька, Н. Власенко, О. Матвієнко, О. Темченко</i>)	78
Використання інтерактивних методів навчання у професійній підготовці майбутніх кваліфікованих робітників (<i>Л. Романенко</i>)	38
Продуктивність інтерактивних методик навчання при підготовці кваліфікованих робітників (<i>Н.Ніжник</i>)	81
Мультимедійні презентації – шлях підвищення зацікавленості учнів до вивчення спецдисциплін в ПТНЗ (<i>В. Стрижавчук</i>)	83
Використання інтерактивних методів навчання як засіб створення інтенсивного освітнього середовища (<i>О. Прокопчук</i>)	85
Науково-методичний організація допрофесійної та професійної підготовки майбутніх кваліфікованих робітників за професіями ДС ПТО (<i>О. Корнєва, Ю. Висоцька</i>)	42
Організація методичної роботи в державних професійно-технічних навчальних закладах відповідно до сучасних вимог з використанням інтерактивних технологій (<i>Т. Гречаніченко, О. Смоленко</i>)	88
Використання інтерактивних методів навчання при вивченні суспільно-гуманітарних дисциплін у ПТНЗ (<i>А.Сябренко</i>)	97
Рольова гра як інтерактивний метод екологічної освіти учнів ПТНЗ (<i>К. Романенко</i>)	100

ДОДАТКИ	108
---------	-----

ПРОФІЛЬНЕ НАВЧАННЯ: ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ

Проблеми та перспективи впровадження профільного навчання на базі

Зміни, що відбуваються в системі суспільних відносин активно впливають на освіту, зокрема професійну, вимагають від неї мобільності, адекватного реагування на виклики ХХІ століття в якому освіченість і інтелект все більше відносяться до розряду національного багатства, безпеки країни, а здоров'я, особистісний розвиток фахівця, гнучкість його професійної підготовки, потяг до творчості, компетентність у розв'язанні нестандартних завдань перетворюються у важливий фактор прогресу незалежної України.

Виділення у старшій школі технологічного напрямку профільного навчання, з одного боку дозволило учнівській молоді набувати професійно-важливих компетентностей, щоб бути успішними у світі праці, який все більше залежить від сучасних виробничих технологій, оперативного обміну інформацією. З іншого боку, оголило проблеми, які сама школа не в змозі повною мірою розв'язати. Насамперед, це стосується створення належних умов для здійснення профільного навчання учнів, зокрема в плані матеріально-технічного, навчально-методичного і кадрового забезпечення.

З метою досягнення якісного рівня профільного навчання з технологічного напрямку на базі професійно-технічних навчальних закладів був проведений експеримент, наукова новизна, теоретична і практична значущість якого полягала у професійному навчанні учнів 10-11 класів конкретним робітничим професіям різного галузевого спрямування. Як приклад можна назвати: Центр ПТО № 1 м. Івано-Франківська, ВПУ № 4 м. Кам'янець-Подільського Хмельницької області тощо. Досвід професійної підготовки учнів старшої школи на базі ПТНЗ став поширюватися у багатьох регіонах України. Результати експерименту неодноразово заслуховувалися і схвалювалися на засіданнях Відділення професійної освіти і освіти дорослих НАПН України.

У ході експерименту були виявлені причини, що гальмують профільне навчання на базі ПТНЗ. Найголовніша проблема в недосконалій нормативно-правовій базі. Так, профільне навчання фінансується з місцевого бюджету, а професійна підготовка учнів ПТНЗ з державного бюджету. Учні старшої школи не можуть зараховуватися до складу основного контингенту ПТНЗ. У зв'язку з цим, для проведення занять з учнями старшої школи ПТНЗ не мають права безкоштовно використовувати матеріально-технічну базу й сировину. Для того, щоб оплатити працю викладачів і майстрів виробничого навчання ПТНЗ, які навчають учнів старшої школи, їх зараховують у штат школи сумісниками, що дуже не вигідно останнім.

Зміст і процес навчання учнів 10-11 класів регламентується навчальним планом школи, який затверджується у відділі освіти місцевих органів влади і не завжди відповідає сучасним державним стандартам ПТО. Крім того, ПТНЗ не можуть своїм наказом створювати кваліфікаційні комісії для оцінювання навчальних досягнень учнів старшої школи, як таких яких немає у поіменній книзі закладу. У зв'язку з цим, учням 10-11 кл. ПТНЗ не можуть відповідно до чинного законодавства, замовляти документи державного зразка про професійно-технічну освіту.

Отже, причиною низького рівня розвитку технологічного напрямку профільного навчання на базі ПТНЗ є відсутність єдиної системи управління процесом профілізації старшої школи на рівні міста, регіону, країни. І хоч у 2006 р. було затверджено наказом МОН України «Примірне положення про освітній округ» воно лише сприяло об'єднанню між собою шкіл. Нічого в ньому не сказано про об'єднання шкіл з ПТНЗ в напрямі забезпечення профільного навчання, як і не записано про це у Концепції профільного навчання.

Водночас недостатнім є психолого-педагогічний супровід самостійного вибору учнями старшої школи майбутньої професії. Не налагоджено систему підвищення кваліфікації педагогів, які здійснюють профільне навчання учнів старшої школи з технологічного напрямку.

Науковими співробітниками Інституту професійно-технічної освіти НАПН України у рамках теми НДР «Психолого-педагогічні засади професійної орієнтації молоді на робітничі професії» розроблено проект Концепції профорієнтації учнівської молоді на робітничі професії, Положення про профільне навчання учнів старшої школи за технологічним напрямом на базі ПТНЗ, а також підготовлено пропозиції до нормативно-правових актів щодо удосконалення механізму реалізації профільного навчання учнів старшої школи на базі ПТНЗ.

Партнери у вирішенні проблеми впровадження профільного навчання старшокласників на базі ПТНЗ

На сучасному етапі реформування освіти України, за умов відтворення і зміцнення інтелектуального потенціалу нації, виходу вітчизняної науки і техніки на світовий рівень, її інтеграції у світовий простір, одним з пріоритетних завдань починає виступати організація профільного навчання у старшій ланці загальноосвітньої школи.

Зміни, що відбуваються у суспільстві, швидкий розвиток науки і впровадження новітніх технологій, висувають нові вимоги до технологічної підготовки старшокласників. Вони мають засвоїти не тільки основні знання та уміння з елементів обробки різноманітних матеріалів та матеріалознавства, але й організувати власну творчу проектну діяльність.

Для повноцінної реалізації цієї мети необхідне здійснення технологічної підготовки учнів в процесі загальноосвітньої, особливо у старших класах, коли профіль навчання обирається учнями більш свідомо і дає можливість зорієнтуватися на свою майбутню професію.

У наш час професійне навчання технологічного профілю в середній загальноосвітній школі може здійснюватись тільки там, де для цього є необхідні умови, тобто відповідна матеріальна база, кваліфіковані кадри вчителів та бажання учнів.

Відсутність першої умови у загальноосвітніх школах призвела до того, що більшість шкіл відмовляються від технологічного профілю, і готують випускників до вступу у вищі навчальні заклади переважно з суспільно-гуманітарного та природничо-математичного профілю. Сучасний же ринок праці вимагає кваліфікованих робітників з технічних та інформаційних технологій. Щоб розв'язати протиріччя між реальним попитом ринку праці на робітничі кадри та неготовністю школи до формування професійної спрямованості учнів на робітничі професії, між нагальною потребою розвитку технологій на сучасному виробництві і нівелюванням технологічного профілю на етапі профільного навчання актуалізується необхідність тісної співпраці між загальноосвітнім школою (ЗОШ) та професійно-технічним закладом (ПТНЗ).

Лабораторією методик професійної освіти і навчання Інституту професійно-технічної освіти Національної академії педагогічних наук України було здійснено моніторинг щодо готовності педагогічної спільноти впровадити профільне навчання учнів ЗОШ на базі ПТНЗ.

В опитуванні взяло участь 263 респонденти (адміністрація, викладачі, майстри виробничого навчання) зі 130 ПТНЗ України (24 сільських, 106 міських), 22 областей країни та Автономної Республіки Крим (відсутні дані тільки по Закарпатській та Миколаївській областях та м. Севастополь).

Результати нашого моніторингу засвідчили, що спроби впровадження профільного навчання учнів старшої школи на базі ПТНЗ поки що суперечливі і досвід ентузіастів не підтримується нормативно, методично, організаційно належним чином. Це питання потребує негайного вирішення шляхом налагодження дієвої взаємодії між практиками професійно-технічної освіти та науковцями щодо обґрунтування можливих шляхів ефективної роботи в цьому напрямі.

Для обговорення цих співробітники лабораторії методик професійної освіти і навчання Інституту професійно-технічної освіти НАПН України запросили педагогічних

працівників ПТНЗ усіх регіонів України, науковців НАПН України, представників Департаменту профтехосвіти, роботодавців до участі у засіданні круглого столу «Профільне навчання (технологічний напрям) учнів старшої школи на базі ПТНЗ: досвід, проблеми та перспективи» у рамках Другої Міжнародної виставки “Сучасні навчальні заклади-2011”(4 березня 2011 року).

Провідною ідеєю круглого столу стало об'єднання зусиль з огляду на досвід, аналіз пропозицій щодо планомірного, прогнозованого переходу до якісного і ефективного профільного (допрофесійного) навчання учнів старшої школи на базі ПТНЗ, окреслення проблем, які потребують вирішення на різних рівнях: нормативному, методичному, законодавчому, фінансовому...

Коло питань, що обговорювалися:

- Досвід впровадження профільного навчання на базі ПТНЗ, нормативне підґрунтя.
- Особливості організації та реалізації профільного навчання ПТНЗ: проблеми та перспективи.
- Науково-методичний супровід профільного навчання на базі ПТНЗ в Україні.
- Застосування інтерактивних методик у профільному та професійному навчанні.
- Напрямами творчої співпраці «ПТО НАПН України – ПТНЗ – ЗОШ »

За результатами підготовки та проведення круглого столу підготовлено до видання збірника науково-методичних матеріалів (авторські проекти профільного навчання учнів середньої школи на базі ПТНЗ та методичні розробки по використанню інтерактивних методик у профільному та професійному навчанні).

У засіданні круглого столу фактично взяли участь представники Департаменту професійно-технічної освіти МОІНМСУ і Національної академії педагогічних наук України, понад 40 директорів ПТНЗ, представників адміністрації, майстрів виробничого навчання та викладачів ПТНЗ з 12 областей України, які вже мають досвід впровадження профільного навчання (технологічний напрям), або хотіли б його організувати.

У своєму виступі, академік-секретар Відділення професійної освіти і освіти дорослих НАПН України, доктор педагогічних наук, професор **Нелля Ничкало**, наголосила, що «демографічна криза, яка сьогодні охопила і категорію учнів ПТНЗ, вплинула зменшення кількості вступників. Це всвою чергу призвело до закриття, злиття, до оптимізації окремих навчальних закладів. Існує загроза втратити значну частину ПТНЗ, які згодом будуть дуже необхідні для підготовки кваліфікованих робітничих кадрів. І тому сьогодні, дуже важливо, щоб ПТНЗ повернулись до розв'язання питання – профільного навчання технологічного напрямку на своїх базах, тому що за цим майбутнє...». Ничкало Н.Г. зауважила: «...якщо сказати по-правді, то технологічний профіль в нашій державі провалений. Станом на позаминулий рік існувало 63 школи, де буцімто був клас чи якась група з технологічним профілем, на минулий рік – 58 шкіл, тобто технологічний профіль у нас зовсім не пошанований. Старша школа розвивається за напрямами фінансово-економічним, юридичним, з поглибленим вивченням іноземних мов, і деś трішки висвітлено мистецький профіль. Маємо надію, резолюція учасників цьойо круглого столу надасть можливість об'єднати профтехосвітян у розв'язанні цієї загальнодержавної проблеми...».

Головний спеціаліст відділу професійної підготовки робітничих кадрів Департаменту ПТО МОІНМСУ **Алла Луцька** поінформувала про те, що на 2011 рік 43 навчальні заклади представили типові навчальні плани з профільного навчання технологічного напрямку. Але тільки 12 відповідали стандартам. У загальноосвітній школі в 10-11 класі лише 540 годин профільного навчання, але вони не мають стандартів навіть найнижчого рівня кваліфікації, варіативного компоненту. З деяких професій, для отримання кваліфікації найменша кількість годин – це 680, але є професії, які потребують для отримання кваліфікації понад 1300 годин. Тому важливо, щоб навчальні заклади у своїх пояснювальних записках чітко прописували: з яких предметів буде проводитися профілізація і, на якій базі буде проводитись навчання. Важливим є створення єдиного центру керівництва профілізацією у регіонах України, а також заключення двосторонніх договорів школи з ПТНЗ, на основі яких будуть видаватися свідоцтва для учнів за результатами профільного навчання.

Директор Інституту професійно-технічної освіти **Валентина Радкевич** відзначила, що виділення у старшій школі технологічного напрямку профільного навчання, з одного боку дозволило учнівській молоді набувати професійно-важливих компетентностей, щоб бути успішними у світі праці, який все більше залежить від сучасних виробничих технологій, оперативного обміну інформацією. З іншого боку, оголило проблеми, які сама школа не в змозі повною мірою розв'язати. Насамперед, це стосується створення належних умов для здійснення профільного навчання учнів, зокрема матеріально-технічного, навчально-методичного і кадрового забезпечення. Як приклад позитивного вирішення зазначених проблем можна назвати діяльність: Центру ПТО № 1 м. Івано-Франківська, ВПУ № 4 м. Кам'янець Подільського Хмельницької області. Досвід професійної підготовки учнів старшої школи на базі ПТНЗ став поширюватися у багатьох регіонах України. Результати експерименту неодноразово заслуховувалися і схвалювалися на засіданнях Відділення професійної освіти і освіти дорослих НАПН України.

В той же час в ході експерименту були виявлені причини, що гальмують профільне навчання на базі ПТНЗ. Найголовніша причина полягає в недосконалій нормативно-правовій базі. Так, профільне навчання фінансується з місцевого бюджету, а професійна підготовка учнів ПТНЗ – з державного. Учні старшої школи не можуть зараховуватися до складу основного контингенту ПТНЗ. У зв'язку з цим, для проведення занять з учнями старшої школи ПТНЗ не мають права безкоштовно використовувати свою матеріально-технічну базу й сировину. Для того, щоб оплатити працю викладачів і майстрів виробничого навчання ПТНЗ, які навчають учнів старшої школи, їх зараховують у штат школи сумісниками, що дуже не вигідно останнім.

Найгостріша дискусія розгорнулася у виступах практиків. На круглому столі актуально звучали виступи з проблем: досвід роботи ПТНЗ щодо впровадження на їх базі профільного навчання старшокласників, зокрема, мова йшла про досвід ДНЗ “Кам'янець-Подільського професійного будівничого ліцею” Хмельницької області з Рогізнянською середньою школою, з профільного навчання старшокласників з професії “Штукатур, маляр” (**Михайло Рушак**); психолого-педагогічних основ профільного навчання учнів школи (за професіями “Водій автотранспортних засобів”, “Тракторист”, “Тваринник”) на базі “Софіївського професійного ліцею” Дніпропетровської області (**Іван Шевцов**); профільне навчання старшокласників на базі “Лісоводського професійного аграрного ліцею” Хмельницької області (**Олександр Боровик**); науково-методичний супровід професійного навчання у Лебединському ВПУ лісового господарства Сумської області (**Зоя Свиридова**); досвід професійної підготовки старшокласників на госпрозрахунковій основі у Кременському професійному ліцеї Луганської області (**Надія Жила**); розробка і впровадження технології профільного навчання, навчально-плануючої, методичної та дидактичної документації з профільного навчання у Макіївському ПТУ сфери послуг Донецької області (**Валентина Будякова**).

Практики, обговорюючи актуальні проблеми впровадження профільного навчання на базі ПТНЗ, зокрема відсутність правової бази з о питань врегулювання співпраці школи і ПТНЗ акцентували увагу на засадах партнерства; створення єдиної системи управління навчальним процесом профільного навчання з можливістю видання учням свідоцтв (а краще – розрядів).

Обмеженість в часі проведення круглого столу, не дала можливість обговорити всі питання, що назріли. Тому всі присутні вирішили: необхідно організувати систематичну і системну роботу постійно-діючих семінарів з актуальних проблем профільного навчання (технологічного напрямку). На сьогоднішній день особливо ті питання, які потребують негайного вирішення потребують особливої уваги Міністерства освіти і науки, молоді і спорту, Національної академії педагогічних наук України. Спільними зусиллями вдасться врегулювати його науково-методичні засади; підготувати нормативно-правову базу, вивчити сучасні тенденції впровадження профільного навчання школярів. Актуальною на часі є організація серії постійно діючих семінарів з конкретних проблем профільного навчання учнів старшої школи на базі ПТНЗ; розробки інноваційних програм з предметів профільної

підготовки та психологічного супроводу школярів; експериментальної перевірки ефективності впровадження розроблених інноваційних програм з профільного навчання школярів на базі ПТНЗ; підготовки психолого-педагогічних рекомендацій щодо впровадження профільного навчання.

Тенденції розвитку профільного навчання в Україні

*Для людини, яка не знає,
до якої гавані вона направляється,
жоден вітер не буде подорожнім.
Сенека Старший*

Сучасний етап відродження самостійності України, інтеграція її в світове товариство та входження української освіти до європейського освітнього простору, потребують створення нової системи щодо формування освіченої, творчої особистості, а також забезпечення умов для найповнішого розкриття її здібностей, задоволення освітніх потреб, адже сучасна освіта визначається як “стратегічна основа розвитку особистості, суспільства, нації й держави, запорука майбутнього”.

На території нашої держави відбувалося багато спроб профілізації шкільної освіти. У 1864 р., за ініціативою міністра Російської імперії О.В. Головніна, було створено три типи середніх загальноосвітніх навчальних закладів: класичні з двома древніми мовами; класичні з латинською мовою; реальні училища. 1902 р. після реформ, які проводились під керівництвом Г.У. Зенгера, утвердились три основні типи середніх загальноосвітніх навчальних закладів – гімназії, реальні та комерційні училища. Новий імпульс ідея профільного навчання одержала в 1915-1916 рр. Реформа освіти під керівництвом міністра освіти П.М. Ігнат'єва передбачала створення єдиної середньої школи із семирічним терміном навчання. Учні після четвертого класу визначали для себе один із трьох напрямів проходження навчання, а саме: старогуманітарний (посилення вивчення древніх мов); новогуманітарний (вивчення словесності, історії, мов); реальний (вивчення математики, природничих наук).

У 1917-1918 рр. українські освітянські діячі також висловлювали думки щодо створення профільної школи. Ще на Другому Всеукраїнському учительському з'їзді у грудні 1917 року було прийнято резолюцію про те, що загальноосвітньою школа може бути лише впродовж семи років навчання, а потім – „курс останніх трьох років потрібно приладнати до вищих шкіл”. Ця ідея знайшла відображення в Проекті єдиної школи, що був затверджений уже еміграційним урядом України у м. Тарнові 17 червня 1921 року.

На початку 20-х років ХХ ст. уряд України відмовився від російського шляху створення єдиної школи, який передбачав три напрями навчання для старших класів: гуманітарний, природничо-математичний і технічний, створивши семирічну школу соціального виховання, випускники якої мали обов'язково закінчити дво- або трирічну професійну школу. Найпоширенішими були індустріально-технічні, сільськогосподарські, соціально-економічні, медичні, мистецькі, ремісничо-промислові, будівельні, транспортні школи. У 1929 році така профілізація була оголошена „ударною справою” і 1931 року успішно „здійснена”.

У другій половині 30-х років система освіти уніфікується, і профшколи реорганізують у середні спеціальні навчальні заклади. Відкриваються профільні школи – фабрично-заводського учнівства (ФЗУ) та школи сільської молоді (ШСМ) для підлітків.

У 1960-1980-х роках існували спеціалізовані загальноосвітні школи, класи та факультативи з поглибленим вивченням окремих предметів.

Наприкінці 80-х – початку 90-х років в Україні з'являються нові типи освітніх закладів (гімназії, ліцеї, коледжі), які зосереджують зусилля учнів на поглибленому вивченні окремих предметів, котрі потрібні їм для подальшого навчання у вищих навчальних закладах.

У більшості країн Європи (Франції, Голландії, Шотландії, Англії, Швеції, Фінляндії, Норвегії, Данії та ін.) усі учні до 6-го року навчання в основній загальноосвітній школі формально одержують однакову підготовку. До 7-го року навчання учень повинен визначитись у виборі свого подальшого шляху. Кожному учню пропонуються два варіанти продовження освіти в основній школі: “академічний”, який у подальшому відкриває шлях до вищої освіти, та “професійний”, в якому навчаються за спрощеним навчальним планом, що містить переважно прикладні та профільні дисципліни. При цьому багато вчених-педагогів європейських країн вважають недоцільною ранню профілізацію (в основній школі).

У США профільне навчання існує на останніх роках навчання у школі. Учні можуть обрати три варіанти профілю: академічний, загальний і професійний, в якому дається передпрофесійна підготовка. Варіативність освітніх послуг у них здійснюється за рахунок розширення спектра різних навчальних курсів на вибір. При цьому, насамперед, враховуються запити та побажання батьків, які планують профіль для своїх дітей.

Отже, аналіз закордонного досвіду дозволяє нам виділити такі загальні для всіх цих країн риси організації навчання на старшому ступені загальної освіти:

1. Загальна освіта на старшому ступені в усіх розвинених країнах є профільною.
2. Як правило, профільне навчання охоплює три, рідше два останні роки навчання у школі.

3. Частина учнів, які продовжують навчання у профільній школі, неухильно зростає в усіх країнах і складає на сьогодні не менше 70 %.

4. Кількість напрямів диференціації, які можна вважати аналогами профілів, невелика. Наприклад, два в англomовних країнах (академічний і неакадемічний), три у Франції (природничо-науковий, філологічний, соціально-економічний) і три в Німеччині (“мова-література-мистецтво”, “соціальні науки”, “математика-точні науки-технологія”).

5. Організація профільної підготовки розрізняється за способом формування індивідуального навчального плану учнів: від досить жорстко фіксованого переліку обов'язкових навчальних курсів (Франція, Німеччина) – до можливості вибору з безлічі курсів, пропонованих на весь період навчання (Велика Британія, Шотландія, США та ін.). Як правило, школярі повинні вибрати не менше 15-ти й не більше 25-ти навчальних курсів тривалістю до одного семестру. Аналогами таких курсів у вітчизняній системі освіти можна було б вважати навчальні модулі, з яких можна будувати безліч самостійних курсів.

6. Кількість обов'язкових навчальних предметів (курсів) на старшому ступені в порівнянні з основними істотно менша. Серед них присутні в обов'язковому порядку природничі науки, іноземні мови, математика, рідна словесність, фізична культура.

7. Як правило, старша профільна школа виділяється як самостійний вид освітньої установи: ліцей (у Франції), гімназія (у Німеччині), “вища” школа (у США).

8. Дипломи (посвідчення) про закінчення старшої (профільної) школи, зазвичай, дають право прямого зарахування до вищих навчальних закладів за деякими виключеннями, наприклад, у Франції прийом до медичних і військових ВНЗ проходить на основі вступних іспитів.

9. Увесь післявоєнний період кількість профілів і навчальних курсів на старшому ступені школи за кордоном постійно скорочувався, одночасно зросла кількість обов'язкових предметів і курсів. При цьому, все більш чітко виявлялись вплив і зростаюча відповідальність центральної влади за організацію та результати освіти. Це відбивається на всіх етапах проведення іспитів, у розробці національних освітніх стандартів, зменшенні розмаїтості підручників та ін.

За останні роки у соціальному житті суспільства відбулися значні зміни, що вимагають перегляду системи освіти. У нашій країні існує широка мережа навчальних закладів усіх рівнів. У них на сьогодні відбуваються складні процеси, йде перебудова

методологічних, навчально-методичних і організаційних засад, що склалися впродовж багатьох попередніх років, засвоюються кращі зразки зарубіжного досвіду. Метою таких змін є, перш за все, орієнтація на учнів, на задоволення їх індивідуальних освітніх потреб.

У реформуванні середньої освіти в Україні на сьогодні найактуальнішою проблемою виступає впровадження профільного навчання. Головною метою програми профільного навчання в школі є спроба сформувати організаційно-функціональну систему інтелектуальної творчої діяльності вчителів та учнів в умовах цього навчання. Відповідно враховані такі умови: вивчення освітніх потреб і природних нахилів учнів; планування перспективи здобуття подальшої освіти випускників; підбір якісного кадрового складу педагогічних працівників; аналіз стану соціально-культурного середовища; створення матеріально-технічної бази; здійснення навчально-методичного та нормативного забезпечення навчально-виховного процесу.

Спираючись на набутий досвід співпраці Івано-Франківського вищого професійного училища сервісного обслуговування техніки (ВПУ СОТ) з середніми загальноосвітніми школами (СЗОШ), міжшкільним навчально-виробничим комбінатом м. Галич та ВНЗ, а саме – співпраця з Івано-Франківським національним технічним університетом нафти і газу, Чернівецьким національним університетом ім. Ю.Федьковича, Інститутом менеджменту та економіки “Галицька академія”, Прикарпатським національним університетом ім. В.Стефаника, Національним університетом “Львівська політехніка”, педагогічним колективом розроблена Програма профільної підготовки учнів, виконання якої надасть змогу створити умови для забезпечення рівного доступу до якісної освіти різним категоріям школярів у відповідності до їх нахилів і потреб.

Науково-обґрунтоване професійне навчання дає змогу підготувати фахівця високого професійного рівня, надання можливості здобути безкоштовну первинну професійну підготовку молоддю; отримання професійної підготовки, яка спрямована на оволодіння іншою професією та підвищення кваліфікації, яка дає можливість розширювати і поглиблювати раніше здобуті професійні знання на рівні вимог виробництва чи сфери послуг; отримання кваліфікаційного розряду та посвідчення за обраною професією учнями, які навчаються за 12-бальною системою, чії знання відповідатимуть кваліфікаційній характеристиці, що сприяло б ефективнішому подальшому професійному самовизначенню учнів СЗОШ та професійному становленню майбутніх робітників під час навчання на базі ВПУ СОТ. Підвищення інтересу до обраної професії стимулюється впровадженням інноваційних технологій в навчальний процес, наявністю сучасного обладнання, професійністю педагогічних працівників училища, привабливістю майбутньої професійної діяльності та гарантією подальшого працевлаштування.

В зв'язку з переходом старшої школи на профільне навчання, необхідно заключати чотирьохсторонні угоди: “школа – міжшкільні навчально-виробничі комбінати – ПТНЗ – вищі навчальні заклади”. Це надасть змогу підготувати кваліфіковані кадри, які вкрай необхідні в наш час на сучасному ринку праці.

ЛІТЕРАТУРА

1. Біляк Б., Дуда О. Профільне навчання в загальноосвітніх навчальних закладах / Б. Біляк, О. Дуда // Директор школи, ліцею, гімназії. – 2003. – № 4. – С. 44-47.
2. Бугайов О. І., Дейкун Д. І. Диференціація навчання учнів у загальноосвітній школі / О. І. Бугайов, Д. І. Дейкун. – К.: Освіта, 1992.
3. Кабардін О. Профільна школа / О. Кабардін // Завуч. – 2002. – № 16. – С. 2-3.
4. Концепція профільного навчання в старшій школі // Освіта України. – 2003. – № 42-43. – С. 8-9.
5. Кремень В. Старша школа має перейти на профільне навчання / В. Кремень // Освіта України. – 2002. – №49. – С. 3.
6. Лернер П. Профільна освіта старшокласників: якою їй бути? / П. Лернер // Завуч. – 2003. – № 14. – С. 6-7.

7. Лікарчук І. Проблема профілізації навчання в старшій школі та шляхи її розв'язання / І. Лікарчук // Директор школи. – 2003. – № 20. – С. 9-10.
8. Матизин Т. Новій державі – нову школу / Т. Матизин // Рідна школа. – 2000. – № 2. – С. 65-66.
9. Петренко С. В., Барсук Н. О. Профільна освіта – вимога сучасності / С.В. Петренко, Н.О. Барсук // Діяльність навчального закладу як умова розбудови освітнього простору регіону: матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції. – Чернігів: РВВЧДПУ, 2004. – С. 61-63.
10. Пустовая Є. Профорієнтація: проблеми, досвід, перспективи / Є. Пустовая // Завуч. – 2003. – № 9. – С. 2-3.
11. Реморенко І. Моя профільна школа / І. Риморенко // Україна. Огляд. – 2003. – травень. – С. 12.
12. Чернер С. Досвід організації варіативного і профільного навчання / С. Чернер // Завуч. – 2002. – № 16. – С. 5-6.

РЕАЛІЗАЦІЯ ПРОФІЛЬНОЇ ПІДГОТОВКИ УЧНІВ СТАРШОЇ ШКОЛИ НА БАЗІ ПРОФЕСІЙНО-ТЕХНІЧНИХ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДІВ

Соціально-економічні зміни, що мають місце в умовах переходу до ринкових відносин, вимагають нових підходів у формуванні особистості школяра, як майбутнього учня професійно-технічного навчального закладу. Дедалі гострішою стає залежність місця держави в цивілізованому світі від її можливостей у створенні умов для вільного самовизначення громадян, набуття ними доступних знань і професійної майстерності, самореалізації в тій галузі, де найповніше можна проявити свої обдарування. Успішне вирішення цієї проблеми в основному залежить від позитивних результатів у формуванні особистості майбутнього працівника на всіх етапах його шкільного життя. Загальною тенденцією розвитку профілізації старшої школи є її орієнтація на профільне навчання старшої школи на базі ПТНЗ [5].

Метою профільного навчання старшої школи на базі ПТНЗ, як зазначено в нормативних документах, є :

- забезпечення можливостей для рівного доступу учнівської молоді до здобуття загальноосвітньої профільної та професійно - технічної підготовки, неперервної освіти впродовж усього життя;
- виховання особистості, здатної до самореалізації, професійного зростання та мобільності в умовах реформування сучасного суспільства.

Профільне навчання – вид диференційованого навчання, який передбачає врахування освітніх потреб, нахилів і здібностей учнів і створення умов для їх навчання відповідно до їх професійного самовизначення, що забезпечується за рахунок змін у цілях, змісті, структурі та організації навчального процесу.

Профільне навчання спрямоване на :

- набуття учнями навичок самостійної науково – практичної та дослідницько-пошукової діяльності;
- розвиток інтелектуальних, психічних, творчих, моральних, фізичних та соціальних якостей старшокласників, як майбутніх висококваліфікованих фахівців робітничих професій;
- прагнення їх до саморозвитку та самоосвіти.

Основними завданнями профільного навчання є:

- створення умов для врахування й розвитку навчально-пізнавальних і професійних інтересів, нахилів, здібностей і потреб учнів старшої школи в процесі їхньої загальнопрофесійної підготовки;

- виховання в учнів любові до праці, забезпечення умов для їхнього життєвого і професійного самовизначення, формування готовності до свідомого вибору і оволодіння майбутньою професією;
- формування соціальної, комунікативної, інформаційної, технічної компетенцій учнів на допрофесійному рівні, спрямування молоді щодо майбутньої професійної діяльності;
- забезпечення наступних перспективних зв'язків між загальною середньою і професійною освітою відповідно до обраного профілю.

Принципи профільного навчання:

- фуркація (розподіл учнів за рівнем освітньої підготовки, інтересами, потребами, здібностями і нахилами);
- варіативність й альтернативність (освітніх програм, технологій навчання і навчально-методичного забезпечення);
- наступність та неперервність (між профільним навчанням і професійно - технічною підготовкою);
- гнучкість (змісту і форм організації профільного навчання, у тому числі дистанційного, забезпечення можливості зміни профілю);
- діагностично-прогностична реалізованість (виявлення здібностей учнів з метою їх обґрунтованої орієнтації на профіль навчання) [6].

Профіль навчання – це спосіб організації диференційованого навчання, який передбачає поглиблене і професійно зорієнтоване вивчення циклу споріднених предметів.

Основні напрями профільного навчання у ПТНЗ:

- суспільно - гуманітарний
- природничо – математичний
- технологічний
- художньо-естетичний
- спортивний

Профіль навчання має:

- забезпечувати загальноосвітню підготовку учнів;
- підготовку до майбутньої професійної діяльності.

Профіль навчання охоплює:

- базові предмети;
- профільні предмети;
- курси за вибором

Одне із завдань профільного навчання — допомогти старшокласникам у виборі майбутньої професії, адже підготовка учня до вибору профілю навчання – це фактично перший серйозний етап вибору професії. Тому на даному етапі активізуються профорієнтаційні заходи школи та ПТНЗ. Проблеми профільно - професійної роботи в Україні в різні періоди розглядалися багатьма дослідниками Є. Клімовим, І. Назімовим, В. Симоненком, Б. Федорішиним, В. Ярошенком та іншими. Ними розроблялися і перевірялися на практиці різні аспекти даної проблеми в умовах соціалістичної планової економіки радянської держави. Розроблені ними положення були переглянуті та узгоджені з сучасними реаліями, особливо в умовах профільного навчання.

Професійна орієнтація являє собою систему соціально-економічних та методико-фізіологічних заходів, спрямованих на забезпечення активного, мобільного і свідомого професійного самовизначення та трудового становлення особистості з урахуванням своїх можливостей та індивідуальних особливостей і кон'юнктури ринку праці для повноцінної самореалізації в професійній діяльності [2]. Свідомий вибір професії виступає показником сформованості професійного самовизначення. В основі правильного професійного самовизначення лежить протиріччя між прагненням молоді людини до самостійності і неготовністю школяра до здійснення обґрунтованого вибору професії. Загальні основи побудови системи профорієнтації в умовах профільного навчання спираються на дослідження Є. Клімова, І. Назімова, Є. Павлютенкова, А. Сазонова, В. Симоненка, Б.

Федорішина, С. Чистякової, М. Чистякова, В. Ярошенка, але на деяких етапах має свої особливості, а саме: при визначенні учнем профілю навчання, при підготовці вчителя-предметника та майстра виробничого навчання до профорієнтаційної роботи в різних профільних групах.

Проблеми здійснення профільного навчання учнів старшої школи з технологічного напрямку у старшій школі на сьогоднішній день є такими:

- відсутність сучасного технологічного обладнання;
- відсутність у школах викладачів і майстрів виробничого навчання з відповідною фаховою підготовкою;
- введення державних стандартів ПТО;
- недостатнє навчально-методичне забезпечення.

Саме тому профільне навчання учнів старшої школи на базі ПТНЗ — пріоритетний напрям оновлення сучасної освіти, досягнення нею нової якості.

Реалізація профільного навчання потребує створення належних умов для набуття учнівською молоддю професійно-значущих компетентностей, щоб бути успішними у світі праці, який все більше залежить від сучасних виробничих технологій, оперативного обміну інформацією.

Чинники, що гальмують розвиток профільного навчання на базі ПТНЗ:

- відсутня система управління процесом профільного навчання учнів старшої школи на рівні міста, області ;
- відсутня правова база щодо здійснення профільного навчання учнів старшої школи на базі ПТНЗ;
- у постанові Кабінету Міністрів “Про державне замовлення на підготовку кваліфікованих робітничих кадрів” не передбачено замовлення на профільне навчання учнів старшої школи у ПТНЗ;
- учні школи не можуть зараховуватися до складу контингенту ПТНЗ;
- фінансування з місцевого бюджету професійної підготовки учнів 10-11 кл. не передається для ПТНЗ;
- низький рівень психолого-педагогічного супроводу свідомого вибору учнями старшої школи майбутньої професії;
- відсутнє нормативно-методичне забезпечення процесу профільного навчання;
- відсутнє системне підвищення кваліфікації педагогічних працівників ПТНЗ, які здійснюють профільне навчання учнів старшої школи.

Пропозиції, що виникають з цього приводу:

1. Здійснення наукового дослідження з проблеми “Профільне навчання старшокласників на базі ПТНЗ: особливості організації та реалізації”.

2. Розроблення проектів:

- Концепції професійної орієнтації учнів загальноосвітніх навчальних закладів на робітничі професії;
- Положення про організацію профільного навчання учнів старшої школи за технологічним напрямом на базі ПТНЗ.

3. Подання доповнень до Закону “Про освіту”, “Про професійно-технічну освіту” щодо реалізації профільного навчання учнів старшої школи на базі ПТНЗ.

4. Розробка науково-методичного супроводу профільного навчання з технологічного напрямку.

У допрофесійній підготовці учнів здійснення цих пропозицій на сучасному етапі визначено таким чином:

- формування у школярів готовності до суспільно корисної, продуктивної праці, тобто практичне здійснення кадрової політики на місцях;
- організація діяльності по підвищенню кваліфікації співробітників центрів профорієнтації;
- проведення роботи з підготовки молоді до вибору професії;

- узагальнення і розповсюдження передового досвіду профорієнтаційної роботи. Як важлива ланка системи профорієнтації, розглядаються кабінети профорієнтації в школах, УПК, професійно – технічних навчальних закладах і на виробництві.

На них покладається рішення наступних задач:

- ознайомлення учнів з різними професіями, популяризація робочих професій;
- професійна діагностика: вивчення інтересів, професійних намірів, схильностей і здібностей молоді;
- здійснення професійно – консультаційної роботи з молоддю та батьками, в процесі якої уточнюються професійні наміри, надаються рекомендації щодо вибору професії, повідомляється інформація про навчальні шляхи подальшого підвищення кваліфікації і відповідні учбові заклади;
- практичне здійснення професійного відбору (підбору) на основі даних професійної діагностики;
- робота щодо працевлаштування випускників шкіл та ПТНЗ, здійсненню їх професійної і соціальної адаптації, а також професійного виховання молоді;
- аналіз ефективності роботи з профорієнтації.

З огляду на важливу роль у професійному самовизначенні учнів їхніх батьків особливе значення має співпраця в допрофесійній роботі ПТНЗ, школи і сім'ї. Тому школа та ПТНЗ повинні спрямувати зусилля батьків на створення умов для розвитку інтересів, схильностей і здібностей їхніх дітей. Здійснювана у ПТНЗ цілеспрямована робота з професійної орієнтації учнів є часткою навчально-виховного процесу.

Профільне навчання – вид диференційованого навчання, який передбачає врахування освітніх потреб, нахилів і здібностей учнів і створення умов для навчання старшокласників відповідно до їхнього професійного самовизначення, що забезпечується за рахунок змін у цілях, змісті, структурі та організації навчального процесу.

Профільна підготовка здійснюється з метою професійної орієнтації учнів старшої школи, сприяння у виборі ними напряму профільного навчання у ПТНЗ. Форми її реалізації – введення курсів за вибором, поглиблене вивчення окремих предметів на диференційованій основі.

Основна функція курсів за вибором – профорієнтаційна.

Навчально-методичне забезпечення профільного навчання – важлива умова реалізації проекту. Необхідно розробити й апробувати: програми курсів за вибором, відповідні посібники, методики, засоби навчання, виконати аналіз попередніх досліджень, визначити мету, завдання і принципи організації профільного навчання, структуру профільного навчання, форми організації профільного навчання [1].

Ефективність профільного навчання вимагає налагодження дієвої діагностики рівня навчальних досягнень учнів основної школи, професійної консультаційної психодіагностики з метою визначення професійних інтересів і якостей школярів для створення однорідних за підготовленістю та інтересами мікроколективів (груп) [4].

У сучасних соціально-економічних умовах першочергового значення набуває необхідність підготовки школярів до свідомого вибору профілю подальшого навчання. Учень має свідомо обрати профіль свого подальшого навчання. Не секрет, що дуже часто орієнтація дитини на вибір майбутньої професії має суто рекламний характер. Перед нею часто яскраво розкриваються переваги тієї чи іншої професії і водночас так чи інакше замовчуються складності та рутинні її аспекти. Реалізація ідеї профільності навчання у ПТНЗ ставить учня перед необхідністю здійснення відповідального вибору – попереднього самовизначення щодо профілюючого напряму власної діяльності. У цьому контексті професійно-технічні навчальні заклади можуть надати загальноосвітнім школам освітні послуги в організації таких курсів, використовуючи потужну матеріально-технічну базу і досвід в організації професійної підготовки та адаптації змісту, форм і методів навчання слухачів різного віку.

Професійно-технічний навчальний заклад може надати допомогу школяреві у виборі майбутнього профілю навчання, а в подальшому і професії, організацією профільного

навчання через систему курсів на своїй базі. Такі курси дають учням реальне уявлення про професії, за якими готуються робітники в ПТНЗ, не вимагаючи від них остаточного вибору. Учень, який стоїть перед необхідністю вибору профілю навчання, може спробувати свої сили у тій чи іншій професії й, виконуючи практичні завдання, реально зустрітися як з перевагами, так і складностями професії. Саме такий підхід пропонується у моделі організації профільного навчання на базі ПТНЗ, яка наразі вивчається та розробляється у Хмельницькому Державному навчальному закладі “Вище професійне училище № 11”.

Метою проведення пошукової роботи у ДНЗ “Вище професійне училище № 11 м. Хмельницького” є теоретичне обґрунтування та розробка методики профільного навчання учнів загальноосвітніх шкіл на базі ПТНЗ засобами інформаційно-телекомунікаційних технологій, дистанційної освіти, інноваційних підходів і методів їхньої організації в умовах інформатизації суспільства. Для досягнення поставленої мети необхідно і доцільно :

- експериментально перевірити дидактичну ефективність формування допрофесійних знань учнів на основі перспективних моделей навчання за допомогою електронних засобів навчання та інтегрованих методик;
- створити та постійно розвивати єдине освітнє середовище навчального закладу;
- прийати професійній визначеності учнів старшої школи, їх відповідальній орієнтації на систему профільного навчання;
- формувати в учнів навички використання комп’ютерних технологій, всесвітньої мережі Інтернет як фактору інтелектуального зростання особистості.

Для виконання сформульованих завдань пропонуємо таку схему. Перед введенням профільного навчання в загальноосвітніх установах має бути проведений значний обсяг робіт із забезпечення майбутнього вибору учнями профілів навчання (анкетування, бесіди з батьками тощо). Професійно-технічні навчальні заклади будуть надавати якісні освітні послуги школярам та їх батькам у складній ситуації необхідності вибору профілю подальшого навчання.

У Державному навчальному закладі “Вище професійне училище №11 м. Хмельницького” іде повним ходом вивчення питання та розробка програми щодо підготовки кваліфікованих робітників з професій “Оператор комп’ютерного набору”, “Конторський службовець”, “Слюсар з ремонту автомобілів”, “Токар” тощо. Реалізація експерименту забезпечить розробку пакету навчально-плануючої документації та навчально-методичної літератури для проведення курсів за вибором у рамках профільного навчання.

Основні напрями роботи:

- Координація профорієнтаційної роботи;
- Профільне навчання старшокласників;
- Робота з обдарованими дітьми (МАН);
- Дослідно-експериментальна робота;
- Навчання дорослого населення [5].

Завдання профільного навчання у ДНЗ “ВПУ № 11”:

- Забезпечення загальнодоступності отримання початкової професійної освіти в залежності від індивідуальних здібностей і потреб учня;
- Організація соціально-професійного орієнтування учнів на ринку праці;
- Інтеграція загальної та професійної освіти;
- Встановлення наступності, ступеневості між загальною та професійною освітою;
- Забезпечення вибору кожним учнем власної професійної траєкторії;
- Створення умов для самореалізації особистості в процесі комплексного знайомства з різними професіями;
- Рання соціально-трудова адаптація, гарантія соціальної захищеності випускників школи.

Профорієнтаційна робота. Робота з класними керівниками та майстрами виробничого навчання: семінари з профорієнтації.

Робота з учнями:

- Лекції з основ вибору професії;
- Діагностика професійних нахилів та спрямованості;
- Вивчення інтелектуального потенціалу;
- Знайомство з профілями у школі та професіями в ДНЗ “ВПУ № 11”;
- Допомога у виборі профілю та професії;
- Індивідуальні професійні консультації;
- Дні відкритих дверей;
- Вибір ВНЗ, у якому буде продовжене подальше навчання випускника ПТНЗ.

Робота з батьками:

- Лекції з основ вибору професії;
- Анкетування;
- Індивідуальне консультування.

Дослідно - експериментальна робота ДНЗ “ВПУ № 11.

Тема: Науково-методичне та організаційне забезпечення профільного навчання на базі ДНЗ “ВПУ № 11”

Об’єкт дослідження – організація профільного навчання старшокласників у професійно – технічному навчальному закладі.

Предмет дослідження – науково-методичне та організаційне забезпечення профільного навчання старшокласників на базі ПТНЗ.

Мета дослідження – теоретико-методологічне обґрунтування, розробка та експериментальна апробація моделі організації профільного навчання учнів на базі ДНЗ “ВПУ № 11”

Гіпотеза дослідження – можливість створення оптимальної моделі організації профільного навчання на міському рівні, яка забезпечить врахування освітніх потреб, нахилів і здібностей учнів, створення умов для навчання старшокласників відповідно до їх професійного самовизначення.

Інноваційна діяльність:

- Ступенева професійна підготовка;
- Інтегровані навчальні курси;
- Імітаційна навчально - тренувальна фірма;
- Модульне навчання;
- Дослідно-експериментальна робота.

Перспективи розвитку:

- Створення Центру профорієнтації та профільного навчання при ДНЗ “ВПУ № 11”;
- Розробка та експериментальне апробування інструментарію моніторингу якості профорієнтаційної роботи та профільного навчання у ДНЗ “ВПУ № 11”;
- Впровадження ступеневої професійної освіти;
- Впровадження інноваційних технологій навчання.

В межах реалізації експерименту училище:

1. Буде надавати учням можливість через систему курсів сформулювати свідоме рішення щодо вибору профілю свого подальшого навчання.

2. Запропонує учням реальне уявлення про професії, з яких здійснюється підготовка в навчальному закладі.

3. Проведе організаційну та навчально-виховну роботу серед учнів, спрямовану на соціальну та трудову адаптацію підлітків.

4. Розвине в учнів навички: комунікативного спілкування; співпраці з однолітками, з батьками, оточуючими засобами інформаційних технологій; одержання самоосвіти.

5. Створить умови для тісної співпраці батьків, загальноосвітнього та професійно - технічного навчальних закладів.

6. Здійснить поглиблену курсову підготовку з професій, які користуються попитом на ринку праці.

7. Забезпечить роботу в мережі Internet.

8. Створить нові та вдосконалить існуючі електронні навчально-методичні комплекси.

Основні функції курсів за вибором:

- поглиблення і розширення змісту профільних предметів;
- забезпечення профільно-прикладної та початкової професійної спеціалізації навчання [7].

Після проведення експерименту та аналізу його результатів планується:

- продовжити роботу зі створення нового покоління навчальної літератури,
- узгодити навчальні плани курсів за вибором;
- розширити кількість шкіл та учнів, охоплених курсами профільного навчання на базі професійно-технічного навчального закладу.

Забезпечити нову якість освіти можна на основі застосування сучасних інформаційних технологій. Перехід до інформатизації освіти можливий на основі єдиного освітнього інформаційного середовища. Тому колектив навчального закладу тривалий час працює над питанням впровадження інноваційних технологій в навчальний процес, зокрема розробкою та реалізацією електронних засобів навчання.

У виборі напрямів навчання, запропонованих училищем, врахований не лише аспект професійної орієнтації, а й можливість використання здобутих учнями на курсах знань, умінь та навичок у повсякденному житті, навчанні, організації дозвілля. Це робить організацію таких курсів особливо доцільною, якщо у подальшому учень обере профіль навчання, відмінний від запропонованого.

На зустрічі з учнями та батьками пропонуються напрями курсів за вибором, розглянуто шляхи їх подальшого розвитку.

Аналіз анкет опитування дозволяє визначитися зі змістом навчання, скласти програму курсу, який доповнює та розширює шкільний курс профільних предметів технологічного напрямку. Для ефективного проведення занять викладачі розробляють та модернізують необхідні ілюстративні матеріали з використанням анімаційних ефектів.

Цінність таких матеріалів не лише у тому, що вони ілюструють саме ті кроки, які необхідні для виконання тієї чи іншої роботи у програмі, а і в тому, що до їхньої розробки активно залучаються учні нашого училища. Для організації більш ефективної самостійної роботи учнів викладачами також розробляються інтерактивні матеріали, які імітують роботу за певною професією за тим чи іншим алгоритмом.

Такі матеріали дозволяють учням багаторазово самостійно відпрацьовувати основні алгоритми роботи. Вони також розробляються викладачами в активній співпраці з учнями училища.

Для проведення експерименту триває необхідна підготовча робота: налагоджені зв'язки з адміністрацією, учнями та батьками загальноосвітніх шкіл, визначено напрями курсів за вибором, визначаються зміст та методи навчання, розроблено програми курсів за напрямками "Технологія комп'ютерної обробки інформації", "Діловодство", "Будова автомобіля", "Токарна справа".

Виконання завдань експерименту дадуть змогу:

- створити умови для забезпечення профільного навчання школярів на базі професійнотехнічного навчального закладу;
- поліпшити якість змісту профільного навчання;
- апробувати моделі взаємодії освітніх закладів різного типу в умовах профільної підготовки;
- виявити найбільш оптимальні форми організації профільного навчання;
- забезпечити умови для життєвого і професійного самовизначення учнів, формування готовності до свідомого вибору та оволодіння майбутньою професією;
- забезпечити перспективні зв'язки між загальною середньою та професійно - технічною освітою відповідно до обраного учнем напрямку навчання.

Очікуваний соціально-економічний ефект від реалізації проекту:

1. Створення середовища для організації профільного навчання на базі професійно-технічного навчального закладу, яке дає школяру можливість вибору профілю подальшого навчання та майбутньої професії з меншою вірогідністю помилок завдяки практичному характеру запропонованих курсів.

2. Здійснення певного внеску у справу боротьби з бездоглядністю підлітків, завдяки проведенню курсів у позаурочний час.

3. Запобігання неефективного проведення підлітками часу в Інтернет - салонах за іграми, шляхом розкриття можливостей інформаційно - комунікаційних технологій для вирішення практичних завдань навчальної діяльності та повсякденного життя.

Вибір професії для кожної молодої людини – це вибір свого місця в житті, подальшого шляху навчання і праці. Без перебільшення можна сказати, що для випускників загальноосвітньої національної школи — це завжди проблема номер один. Профільне навчання дає можливість учням ознайомитись зі своєю майбутньою професією за рахунок предметів, до яких в них є здібності та які їм подобаються. [4]. Саме період ранньої юності є найбільш сензитивним для формування готовності учня до професійного самовизначення, тому профільне навчання учнів старшої школи на базах ПТНЗ — пріоритетний напрям оновлення сучасної освіти, досягнення нею нових позитивних результатів.

Реалізація профільного навчання потребує створення належних умов для набуття учнівською молоддю професійно-значущих компетентностей, щоб бути успішними у світі праці, який все більше залежить від сучасних виробничих технологій, оперативного обміну інформацією.

Профорієнтаційна робота повинна служити одній меті – активізувати учня, сформувані у нього прагнення до самостійного вибору професії з урахуванням отриманих знань про себе, свої здібності і перспективи їх розвитку.

Крім того, вважаємо за необхідне визначити такі пріоритети у впровадженні профільного навчання:

- підготовка таких категорій педагогічних працівників до запровадження профільного навчання, як керівників закладів освіти, психологів, викладачів різних категорій, майстрів виробничого навчання;
- розробка навчально-методичних комплексів спецкурсів за вибором із метою поглиблення та розширення змісту профільних предметів для старшокласників на базі ПТНЗ;
- створення інноваційного банку даних «Майстри профільного навчання»;
- поширення досвідної роботи, що пов'язана з моделюванням загальної професійно – технічної та профільної освіти на кожному етапі загальної середньої освіти;
- проведення моніторингу ефективності профільного навчання.

Професійно-технічні навчальні заклади завдяки наявності потужної матеріально - технічної бази та досвідчених кадрів можуть надати суттєву допомогу школі у вирішенні питання організації профільного навчання.

Зацікавленість з боку учнів та їх батьків у такій співпраці доводить актуальність проекту.

Навчально-виховний процес на курсах профільного навчання потребує забезпечення сучасними мультимедійними навчально-методичними матеріалами.

Безумовно, невикористаних можностей і резервів ще дуже багато. Але у всьому потрібно намагатися досягти високої планки.

Сьогоднішній Круглий стіл – це можливість проаналізувати результати досягнень, виявити недоліки і окреслити перспективні шляхи розвитку профільної освіти учнів старшої школи на базі професійно – технічних навчальних закладів.

Як пише відомий польський вчений Тадеуш Новацький – засновник педагогіки праці – мріяти дуже корисно. Адже мрії неодмінно збуваються, якщо йти їм на зустріч своїми творчими пошуками і системною педагогічною діяльністю.

Головне – це перспективне бачення проблеми та пошук шляхів її вирішення.

ЛІТЕРАТУРА

1. Концепція профільного навчання у старшій школі, розроблена Інститутом педагогіки АПН України, затверджений рішенням колегії Міністерства освіти і науки від 25.09.2003 р. № 10/12-2.
2. Закон України “Про професійно-технічну освіту” // Урядовий кур’єр: №11; Орієнтир. Інформаційний додаток. – 1998. – №47-49. – С. 1-9.
3. Ендальцев Е.А. Выбор профессии. Социальные, экономические и педагогические фактории / Е.А. Ендальцев. – К.: Вища школа, 2002. – 149 с.
4. Краткий психологический словарь / Под ред А.В. Петровского. – М.: Просвещение, 2007. – 447 с.
5. Закатнов Д.А. Психолого-педагогические основы профессионального самоопределения школьников / Д.А. Закатнов // Наукові записки Ніжинського державного педагогічного університету ім. М. Гоголя. Серія: Психолого-педагогічні науки. – 2010. №2. – С. 26-31.
6. Сабадаж Ж. Профільна освіта старшокласників / Ж. Сабадаж // Завуч. – 2010. – №17-18. – С.42-46.
7. Хавир П.А. Психология профессионального самоопределения в ранней юности / П.А. Хавир. – М., 2010. – 96 с.

ВПРОВАДЖЕННЯ ПРОФІЛЬНОГО НАВЧАННЯ НА БАЗІ ПТНЗ: НОРМАТИВНЕ ПІДГРУНТЯ

НАЦІОНАЛЬНА ДОКТРИНА РОЗВИТКУ ОСВІТИ УКРАЇНИ

Затвердж. Указом Президента України від 17. 04. 2004 р. №347 // Проф.-техн. освіта. – 2002. – №3. – С. 2-8.

У цьому нормативному документі розкрито поняття терміну освіти. Наголошується що, освіта – це основа розвитку особистості, суспільства, нації та держави. Освіта є стратегічним ресурсом поліпшення добробуту людей, забезпечення національних інтересів, зміцнення авторитету і конкуренто-спроможності держави на міжнародній арені. Актуальним завданням є забезпечення доступності здобуття якісної освіти протягом життя для всіх громадян та подальше утворення її національного характеру.

У **Розд.2 Мета і пріоритетні напрями розвитку освіти:** розкрито мету і пріоритетні напрями розвитку освіти в Україні. Наголошено, що держава повинна забезпечувати: підготовку кваліфікованих кадрів, здатних до творчої праці, професійного розвитку, освоєння та впровадження наукоємних технологій, конкурентоспроможних на ринку праці.

У **Розд.7 Рівний доступ до здобуття якісної освіти:** акцентовано увагу на тому що, рівний доступ до здобуття якісної освіти забезпечується шляхом: < п.16...здійснення профільного професійного навчання учнів старших класів загальноосвітніх навчальних закладів, у тому числі на базі професійно-технічних навчальних закладів;...>

У **Розд.8 Безперервність освіти, навчання протягом життя:** реалізується шляхом <...організації навчання відповідно до потреб особистості і ринку праці на базі професійно-технічних та вищих навчальних закладів, закладів післядипломної освіти, а також використання інших форм навчання; забезпечення зв’язку між загальною середньою, професійно-технічною, вищою та післядипломною освітою.>

ЗАКОН УКРАЇНИ ПРО ОСВІТУ

Закон України з внесеними змінами і доповненнями від 23 березня 1996 р. // Відомості Верховної Ради України. – 1996. – №21. – С. 253-278.

В цьому нормативному документі розкрито мету освіти як основи інтелектуального, культурного, духовного, соціального, економічного розвитку суспільства і держави. Наголошено, що законодавство України про освіту базується на Конституції України і складається з цього Закону, інших законодавчих актів України.

У **Розд.1** *Загальні положення* розкрито: «...**стаття 3.** Право громадян України на освіту: ...Громадяни України мають право на безкоштовну освіту в усіх державних навчальних закладах незалежно від статі, раси, національності, соціального і майнового стану, роду та характеру занять, світоглядних переконань, належності до партії, віросповідання, місця проживання, та інших обставин. Це право забезпечується: ...відкритим характером закладів освіти, створенням умов для вибору профілю навчання і виховання відповідно до здібностей, інтересів громадянина...».

У **Розд.2** *Система освіти, стаття 36:* доведено, що середні загальноосвітні заклади «(п.6) ...для розвитку здібностей, обдарувань і талантів дітей створюють профільні класи (з поглибленим вивченням окремих предметів або початкової допрофесійної підготовки)...».

ЗАКОН УКРАЇНИ ПРО ЗАГАЛЬНУ СЕРЕДНЮ ОСВІТУ

Закон України від 13 травня 1999 р. – №651 // Інформаційний збірник МОН України. – №15 – 1999. – С. 6-31.

Цей Закон визначає правові, організаційні та фінансові засади функціонування і розвитку системи загальної середньої освіти, що сприяє вільному розвитку людської особистості, формує цінності правового демократичного суспільства в Україні.

У **Розд.1.** *Загальні положення. Стаття 4.* «...Систему загальної середньої освіти становлять...ЗНЗ, ПТНЗ та вищі навчальні заклади I-II рівнів акредитації, що надають повну загальну освіту...».

Стаття 5. Завданнями загальної середньої освіти є: «...виконання вимог Державного стандарту загальної середньої освіти, підготовка до подальшої освіти і трудової діяльності...».

У **Розд.2.** *Загальноосвітні та інші навчальні заклади системи загальної середньої освіти:* надано характеристику типам навчальних закладів системи загальної середньої освіти.

Стаття 9. «П.1. ...До загальноосвітніх навчальних закладів (ЗНЗ) належать: загальноосвітні школи I-III ступенів; гімназії – ЗНЗ II –III ступенів з поглибленим вивченням окремих предметів відповідно до профілю; ліцеї – ЗНЗ III ступеня з профільним навчанням і допрофесійною підготовкою; колегіуми – ЗНЗ III ступеня філологічно-філософського та (або) культурно-естетичного профілів;

П.2 Інші навчальні заклади системи загальної середньої освіти: МНВК (міжшкільний навчально-виробничий комбінат) – навчальний заклад для забезпечення потреб учнів ЗНЗ (загальноосвітніх навчальних закладів) у профорієнтаційній, допрофесійній, професійній підготовці; ПТНЗ (професійно-технічні навчальні заклади) – навчальні заклади для забезпечення потреб громадян у професійно-технічній і повній загальній середній освіті...».

КОНЦЕПЦІЯ ЗАГАЛЬНОЇ СЕРЕДНЬОЇ ОСВІТИ (12-РІЧНА ШКОЛА)

Рішення Колегії МОН України та Президії АПН України від 22. 11. 2001 №12 5/2 // Інформаційний збірник М-ва освіти і науки України. - 2002. – №2. – С. 2 -22.

У цьому нормативному документі розкрито зміст освіти XXI століття, як освіти для людини. Її стрижень розвиваюча, культуротворча домінанта, виховання відповідальної особистості, яка здатна до самоосвіти і саморозвитку, вміє критично мислити, опрацьовувати різноманітну інформацію, прагне змінити своє життя і життя своєї країни. XXI століття - це час переходу до високотехнологічного інформаційного суспільства, у якому якість людського потенціалу, рівень освіченості і культури всього населення набувають вирішального значення для економічного і соціального поступу країни.

У **Розд.2** *Структура 12- річної школи:* наведено три ступені 12-річної школи: початкова, основна і старша, які можуть функціонувати разом або окремо. Наголошено, що старша

школа функціонує переважно як профільна. Це створює значно кращі умови для диференційного навчання, врахування індивідуальних особливостей розвитку учнів, які відрізняються передусім якісним складом своїх здібностей. Доведено, що доцільним є поглиблене вивчення окремих предметів, широке використання курсів за вибором, факультативів. «...Профільне навчання ряду предметів забезпечує належний рівень підготовки випускників школи до вступу у вищі навчальні заклади але, як правило, не дає професії».

У **Розд.3 Зміст загальної середньої освіти:** наголошено, що модернізація змісту шкільної освіти передбачає істотні зміни, зумовлені сучасними тенденціями суспільного розвитку. Розкрито, у тому числі, зміст трудового навчання: <...Зміст трудового навчання пов'язується з відповідним профілем школи. За умови поглибленого трудового навчання школа може здійснювати професійну підготовку на рівні кваліфікованих виконавців з певних професій і фахових спеціалізацій. Роль варіативного компонента у змісті шкільної освіти поступово зростає. Якщо організація профільного навчання у старшій школі неможлива, години варіативного компонента пропорційно розподіляються між освітніми галузями інваріантної частини і використовуються для вивчення курсів за вибором...>.

У **Розд.4 Навчально-виховний процес:** «...у старшій школі варіативна складова забезпечує поглиблене вивчення окремих предметів, або освітньої галузі загалом за спеціальними програмами».

У **Розд.5 Середня загальноосвітня школа в системі безперервної освіти:**

<... Повну загальну середню освіту можуть надавати також професійно-технічні навчальні заклади I-II рівнів акредитації за умови дотримання ними вимог стандарту загальної середньої освіти та норм типового навчального плану...>.

КОНЦЕПЦІЯ ПРОФІЛЬНОГО НАВЧАННЯ В СТАРШІЙ ШКОЛІ

Затвердж. Рішенням колегії М-ва освіти і науки України від 25.09.03 № 10/12-2 Освіта України. – 2003. 25 листоп. (№88). – С. 4-5.

Документ розроблено з урахуванням досвіду світового, Європейського, освітнього простору. Розкрито сутність, мету, принципи організації профільного навчання. В розділі «Структура профільного навчання» перелічено основні напрями профілізації: суспільно-гуманітарний; природничо-математичний; технологічний; художньо-естетичний; спортивний. До технологічного напрямку профілізації належать наступні навчальні профілі: а) виробничі технології; інформатика; проектування і конструювання; побутове обслуговування; агротехнології та інші. Розкрито тлумачення сукупності предметів (базові, профільні, курси за вибором) які має охоплювати профіль навчання. У профільних ЗНЗ передбачається опанування змісту предметів на різних рівнях: рівень стандарту, академічний рівень, рівень профільної підготовки. За характером взаємодії суб'єктів профільного навчання виділяються внутрішньошкільні і зовнішні форми його організації. Надано пояснення форм організації допрофільної підготовки школярів.

КОНЦЕПЦІЯ «ТРУДОВОГО НАВЧАННЯ» У 12-РІЧНІЙ ЗАГАЛЬНООСВІТНІЙ ШКОЛІ

Трудова підготовка в закладах освіти. – 2001. – № 2. – С. 3 – 5.

Розкрито мету, завдання, структуру, зміст загальноосвітнього предмету трудове навчання в початковій, основній і в старшій школі. З'ясовано, що трудове навчання є елемент системи політехнічної, профорієнтаційної освіти, а також трудового виховання, спрямованого на формування творчого розвитку особистості учнів. Доведено що у старшій школі трудове навчання є профільним. Пропонується чотири варіанти запровадження профільного навчання в старшій школі: 1) У школі предмети поглиблено не вивчаються. У такому разі трудове навчання здійснюється як інваріантний компонент за однією з програм, що затверджено Міністерством освіти і науки України. 2) У школі практикується поглиблене трудове навчання за рахунок інваріантного і варіативного компонентів. У такому разі навчання може завершуватися присвоєнням кваліфікаційного розряду 3). У школі поглиблено вивчається

один з предметів, але не «Трудове навчання». У такому разі профільне трудове навчання здійснюється як інваріантний компонент у вигляді спецкурсу, зміст якого пов'язується зі змістом предмета, що вивчається поглиблено. 4). Трудове навчання у технічних ліцєях, де ставиться завдання готувати учнів до вступу в технічні вузи.

НОВА РЕДАКЦІЯ КОНЦЕПЦІЇ ПРОФІЛЬНОГО НАВЧАННЯ У СТАРШІЙ ШКОЛІ

Затвердж. Наказ. Міністерства освіти і науки України від 11.09.2009р. № 854. –

Інформаційний збірник наказів МОН. – № 28-29. – 2009р. – С. 57-64.

В цьому документі доопрацьовано і внесено деякі зміни в стару редакцію.

У **Розд. 1** *Сутність, мета і принципи організації профільного навчання* додано: «...профільне навчання спрямовано на формування ключових компетентностей старшокласників...». Внесено зміни і у основні завдання:

«п.2 ...забезпечення умов для життєвого і професійного самовизначення старшокласників...». До основних напрямів профілізації додано «філологічний».

У **Розд.3** *Форми організації профільного навчання*: за зовнішньошкільною формою навчання додано загальноосвітні навчальні заклади на базі професійно-технічних, вищих навчальних закладів. «...Загальноосвітні навчальні заклади на базі вищих або професійно-технічних навчальних закладів здійснюють загальноосвітню підготовку та профільну підготовку, яка відповідає професійній спеціалізації факультетів цих закладів і реалізується в основному його науково-педагогічними працівниками...»

ДЕРЖАВНИЙ СТАНДАРТ БАЗОВОЇ І ПОВНОЇ СЕРЕДНЬОЇ ОСВІТИ. ОСВІТНЯ ГАЛУЗЬ «ТЕХНОЛОГІЯ»

Затвердж. Постановою Кабінету Міністрів України від 14 січня 2004 р. №24 / Книга вчителя трудового навчання: Довідково-методичне видання / Упоряд. Н. Б. Лосина, Б. М. Терещук. – Харків: ТОРСІНГ ПЛЮС, 2006. – С. 63-68.

Цей нормативний документ визначає вимоги до освіченості учнів і випускників основної і старшої школи, гарантії держави у її досягненні. Державний стандарт охоплює базовий навчальний план, загальну характеристику інваріантної і варіативних складових змісту базової та повної середньої освіти, державні вимоги до рівня загальноосвітньої підготовки учнів. Виконання вимог Державного стандарту є обов'язковим для всіх навчальних закладів, що надають загальну середню освіту. У базовому навчальному плані загальноосвітніх навчальних закладів II-III рівнів акредитації наведено розподіл навчального часу між освітніми галузями. Розкрито мету освітньої галузі «Технології» яка полягає у формуванні технічно, технологічно освіченої особистості, підготовленої до життя та активної трудової діяльності в умовах сучасного високотехнологічного інформаційного суспільства. Через зміст цієї галузі забезпечується «...створення умов для професійного самовизначення, обґрунтованого вибору професії з урахуванням власних здібностей, уподобань і інтересів...». Структурування змістового наповнення галузі відбувається на основі таких змістових ліній: 1-людина в технічному середовищі; 2-технологічна діяльність людини; 3-соціально-професійне орієнтування людини на ринку праці; 4-графічна культура людини; 5-людина та інформаційна діяльність; 6-проектна діяльність людини у сфері матеріальної культури. Усі змістові лінії є наскрізними та ґрунтовані на наступності між початковою, основною, старшою та вищою освітою.

ГАЛУЗЕВА ПРОГРАМА ВПРОВАДЖЕННЯ ПРОФІЛЬНОГО НАВЧАННЯ НА 2008-2010 РОКИ

Затвердж. Рішенням колегії Міністерства освіти і науки України від 24.04.2008. – Протокол № 4/11-2. // Інформаційний збірник наказів МОН – 2008. – № 16-18. – С. 3-10.

Цей нормативний документ складається з п'яти розділів, що характеризують шляхи впровадження профільного навчання в загальноосвітніх навчальних закладах:

1. Мета Програми: створення умов щодо нормативно-правового, навчально-методичного, кадрового забезпечення впровадження профільного навчання;

2. Стан справ щодо впровадження профільного навчання (створені навчальні плани, на конкурсній основі відібрані програми для 10-12 класів профільної школи, в програму включено різні порівняльні таблиці (класів з поглибленим вивченням предметів; учнів, охоплених власне профільним навчанням; кількості учнів, які навчаються у гімназіях, ліцеях і колегіумах);
3. Заходи щодо впровадження профільного навчання: етап підготовчої роботи (створення нормативно-правового, інформаційного, матеріально-технічного забезпечення – 2008 р.); етап допрофільної підготовки (створення умов для вибору учнями профілю навчання, професійного самовизначення – 2008-2009 р.); етап переходу на власне профільне навчання (створення експериментальних педагогічних майданчиків з упровадженням різних форм профільного навчання та технологій навчального процесу у профільній школі, апробація системи управління освітніми структурами, що забезпечують профільну освіту – 2009-2010р.р.).
4. Очікувані результати реалізації Програми (створення умов для забезпечення рівного доступу до якісної освіти учнями старшої школи, удосконалення системи управління ЗНЗ, апробувати моделі мережевої взаємодії освітніх закладів в умовах допрофільної підготовки та профільного навчання, в тому числі у сільській місцевості, забезпечення наступно-перспективних зв'язків між ЗНЗ, ПТНЗ, ВНЗ відповідно до напрямку навчання.
5. Фінансування. (За рахунок коштів державного, місцевих бюджетів, інших не заборонених законодавством джерел).

ДЕРЖАВНА НАЦІОНАЛЬНА ПРОГРАМА «ОСВІТА. УКРАЇНА ХХІ СТОЛІТТЯ.»

Затвердж. Указом Президента України. – К.: Райдуга, – 1994. – 62 с.

Головна мета Програми – визначення стратегії розвитку освіти в Україні на найближчі роки та перспективу ХХІ століття. *Шляхи реформування змісту загальноосвітньої підготовки:*

У **Розд. 1** *Зміст освіти:* вказано на шляхи реформування змісту загальноосвітньої підготовки: п.3 «Трудова підготовка» йдеться про наступне: «...формування техніко-технологічних та економічних знань, практичних умінь і навичок, для залучення учнів до продуктивної праці та оволодіння певною професією; розширення політехнічного світогляду учнів і розвиток їхніх творчих здібностей на основі взаємозв'язку трудового навчання з основами наук; активне ознайомлення з масовими професіями, виховання потреби у праці та оволодіння певною професією; ознайомлення учнів з основами ринкової економіки, різними формами господарської діяльності.

У **Розд. 2** «Загальна середня освіта. Пріоритетні напрями реформування загальної середньої освіти: вказано на розвиток системи загальноосвітніх навчальних закладів нового покоління; вироблення та запровадження нових організаційно-педагогічних принципів діяльності навчально-виховних закладів. *Основні шляхи реформування загальної середньої освіти:* «...реформування структури загальноосвітніх навчально-виховних закладів відповідно до рівнів освіти та потреб регіонів; формування мережі навчально-виховних закладів з дво- трирічними термінами навчання загальноосвітнього, профільного та професійного спрямування...»

У **Розд.3** «Професійна Освіта». *Шляхи реформування професійної освіти:* «...розроблення організаційно-педагогічних вимог до нових типів професійних навчальних закладів...»

ПРОГРАМА «ТРУДОВЕ НАВЧАННЯ ДЛЯ ЗАГАЛЬНООСВІТНІХ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДІВ»

Затвердж. Міністерством освіти і науки України (лист № 1/11-6611 від 23.12.2004 р.) К.: – ІРПІНЬ, – 2005 – 255 с.

Програма розроблена у відповідності до Державного стандарту освітньої галузі «Технології», концепції трудового навчання і креслення, базового навчального плану середніх навчальних закладів освіти. У програмі доведено, що трудове навчання - загальноосвітній предмет, який становить основу предметного наповнення освітньої галузі

«Технології». Предмет має на меті формування технічно, технологічно освіченої особистості, підготовленої до життя і активної трудової діяльності в умовах сучасного високотехнологічного, інформаційного суспільства, забезпечення умов для професійного самовизначення учнів, вироблення в них навичок творчої діяльності, виховання культури праці, здійснення допрофесійної та професійної підготовки за їхнім бажанням і з урахуванням індивідуальних можливостей.

Наголошено, що програма складається з інваріантної складової для учнів основної школи, 5-9 класи, і «Основ сучасного виробництва» для учнів 10-12 класів. Акцентовано увагу на те, що реалізація змісту програми повинна забезпечувати розв'язання таких завдань: виховання активної життєвої позиції; адаптивності; готовності до безперервної професійної освіти; конкурентної боротьби на ринку праці; потреби ініціативно включатися в систему нових економічних відносин, в підприємницьку діяльність.

**ЛИСТ МІНІСТЕРСТВА ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ від 28.10.2002 р. №1/9-472
«ПРО ЗАСТОСУВАННЯ ЗАКОНУ УКРАЇНИ «ПРО ЗАГАЛЬНУ СЕРЕДНЮ ОСВІТУ»,
ЩОДО РОЗШИРЕННЯ МЕРЕЖІ ТА ОРГАНІЗАЦІЇ НАВЧАЛЬНО-ВИХОВНОГО
ПРОЦЕСУ У ГІМНАЗИЯХ, ЛІЦЕЯХ, КОЛЕГІУМАХ»**

Інформаційний збірник Міністерства освіти і науки України. – 2002 р. – № 32. – С.12-15.

В документі Міністерство освіти і науки України рекомендує органам управління освітою динамічніше створювати умови для профільного навчання учнів старшої школи. Вказано на те, що повноцінна реалізація профільного навчання потребує цілеспрямованого формування контингенту учнів, створення відповідного навчально-методичного забезпечення для кожного напрямку профільного навчання, використання специфічних форм і методів навчання для роботи з учнями з більш розвиненими мотивами до навчання та підготовки вчителів

У сільських школах, де можливості для організації профільного навчання значно менші, профільне навчання, крім традиційних форм, може здійснюватися або утворенням опорних середніх загальноосвітніх шкіл з пришкольними інтернатами, або з використанням різних форм дистанційного навчання з залученням наукового потенціалу вищих навчальних закладів, що є важливим фактором забезпечення якості профільного навчання...»

РЕКОМЕНДАЦІЇ МІНІСТЕРСТВА ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ

від 28.11.2002 № 1/9 (щодо забезпечення профільного навчання учнів старшої школи) //

Інформаційний збірник Міністерства освіти і науки України. – № 1. – 2003 – С. 13-15.

Акцентовано увагу на тому, що на сьогодні тенденція впровадження профільного навчання має уповільнений характер. І тому МОН України рекомендує якомога динамічніше створювати й розширювати мережу ліцеїв, колегіумів, класів із профільним навчанням у кожному місті, районних та обласних центрах.

Рекомендовано:

- відкоригувати регіональні плани переходу на 12-річний термін навчання;
- цілеспрямовано і заздалегідь проводити формування контингенту учнів до поглибленого вивчення окремих предметів;
- поновити і удосконалити профорієнтаційну роботу з учнями 5–9 класів (анкетування, проведення групових і масових заходів, екскурсій, залучення науковців, батьків);
- розширити мережу факультативів, спецкурсів, гуртків з метою поглибленого вивчення окремих предметів.

ПОЛОЖЕННЯ ПРО ПРОФЕСІЙНУ ОРІЄНТАЦІЮ МОЛОДІ, ЯКА НАВЧАЄТЬСЯ

Затвердж. Наказом МОН від 02. 06. 1995 р. // Інформаційний збірник наказів МОН. – 1995 р. – № 15-16. – С. 11-13.

В цьому нормативному документі представлено поняття профорієнтації, як комплексної науково обґрунтованої системи форм, методів і засобів, на забезпечення допомоги особистості в професійному самовизначенні та трудовому становленні.

У **Розд. 1. Загальні положення:** розкрито основні елементи системи професійної орієнтації старшокласників: профінформація, профагітація, профадаптація, профвідбір.

У **Розд. 2. Завдання і функції професійної орієнтації:** вказано на те, що основними завданнями є ознайомлення учнів з професіями і правилами їх вибору, формування вміння зіставляти свої здібності з вимогами, необхідними для набуття конкретної професії, складати на цій основі реальний план оволодіння професією. Соціально-економічна функція полягає в підготовці конкурентоспроможного працівника, здатного професійно самовдосконалюватися та вести активний пошук виду трудової діяльності або змінювати професію, місце роботи.

У **Розд. 3 Зміст та організація роботи закладів освіти з професійної орієнтації молоді, яка навчається:** акцентується увага на тому, що умовно професійну орієнтацію можна поділити на три етапи: допрофесійний (пропедевтичний, який передбачає ознайомлення з найпоширенішими професіями під час позакласної та позашкільної роботи), пізнавально-пошуковий (формування в учнів 5-7 класів вмінь самооцінки, самоаналізу, з метою усвідомлення власної професійної спрямованості) і базовий (визначальний, який надасть учням 8-9 класів можливість вивчення наукових основ вибору професії).

ІНСТРУКЦІЙНО-МЕТОДИЧНИЙ ЛИСТ ПРО ВИВЧЕННЯ ТРУДОВОГО НАВЧАННЯ ТА КРЕСЛЕННЯ У 2006/2007 НАВЧАЛЬНОМУ РОЦІ

Трудова підготовка в закладах освіти. – № 4.-2006. – С. 2-5. // Інформаційний збірник наказів МОН України № 22-23-24. – К. – 2006 – С. 86-93.

Надано методичні рекомендації щодо організації навчального процесу з предмету «Трудове навчання» учнів основної і старшої школи. Рекомендовано, якщо у загальноосвітніх навчальних закладах виникли труднощі з викладанням предмету трудове навчання, пов'язані з повною відсутністю належного навчального обладнання, заняття слід проводити на базі професійно-технічних навчальних закладів. Педагогічні навантаження при цьому передаються до того навчального закладу, на базі якого проводяться заняття. Вказано на те, що відповідно до наказу Міністерства освіти і науки України «Про затвердження Типових навчальних планів для організації профільного навчання у загальноосвітніх навчальних закладах» організовується профільне навчання учнів 10 – 11 класів з трудового навчання. У робочих навчальних планах технологічний напрям може трансформуватися у профілі: виробничі технології; агротехнічні технології; інформаційні технології; транспорт; проектування і конструювання; дизайн; раціоналізаторство і винахідництво; менеджмент і управління; будівництво і архітектура; побутове обслуговування; видавнича діяльність; декоративно-прикладне мистецтво тощо.

ІНСТРУКЦІЙНО-МЕТОДИЧНИЙ ЛИСТ ПРО ВИВЧЕННЯ ТРУДОВОГО НАВЧАННЯ У 2007/2008 НАВЧАЛЬНОМУ РОЦІ

Інформаційний збірник МОН України – 2007. – № 28-29. – С. 47-49.

У зазначеному документі доведено що у межах профільного навчання можлива як допрофесійна так і професійна підготовка старшокласників. При цьому, професійна підготовка проводиться згідно ліцензійних вимог до певного напрямку навчальної діяльності (постанова Кабінету Міністрів України від 29.08.03 р. №1380). Мережа навчальних груп визначається на основі контингенту учнів старших класів, яких направляє школа, а їх наповнення регламентується ліцензійними нормами. Визначено, що випускникам, які успішно закінчили повний курс навчання з професійної підготовки, надається право складати державні іспити на присвоєння кваліфікації з видачею документа про професійну освіту єдиного державного зразка України.

Акцентовано увагу на те, що наказом Міністерства освіти і науки України від 28.08.06 р. № 632 були затверджені державні стандарти професійно-технічної освіти з конкретних робітничих професій. Планується продовжувати роботу над запровадженням стандартів на підготовку кваліфікованих робітників з інших професій. Наголошено, що перехід усіх закладів системи загальної середньої освіти, які мають ліцензії на підготовку кваліфікованих робітників, на державні стандарти професійно-технічної освіти є обов'язковим. Зазначеними

стандартами визначаються нові вимоги щодо матеріально-технічної бази, навчального процесу та навчально-виробничої практики при підготовці кваліфікованих робітників. Так, зокрема, значно збільшено кількість годин, яка має затратитися на їх підготовку за деякими професіями. Це не дозволяло б провадити підготовку кваліфікованих робітників у межах часу відведеного навчальними планами на трудове навчання у технологічному профілі.

Однак, листом Міністерства освіти і науки України від 27.11.06р. № 1/9-748, закладам системи загальної середньої освіти, які здійснюють професійне навчання за робітничими професіями з видачею документів про професійно-технічну освіту державного зразка, до переходу старшої школи на 12-річний термін навчання, під час розробки робочих навчальних планів рекомендується використовувати можливість інтеграції тих близьких за змістом предметів, які є складовими як типових навчальних планів для профільного навчання загальноосвітніх навчальних закладів, так і типових навчальних планів підготовки кваліфікованих робітників (державний стандарт професійно-технічної освіти з відповідної робітничої професії). Наприклад: креслення – технічне креслення або читання креслень; інформатика – інформаційні технології. При цьому, в робочому навчальному плані та програмах з підготовки кваліфікованих робітників вилучаються години та матеріал, який був вивчений за навчальними планами та програмами загальної середньої освіти.

Для забезпечення виконання державних стандартів професійно-технічної освіти з конкретних робітничих професій можливе використання додаткового часу на навчальні предмети, факультативи, індивідуальні заняття та консультації...».

ПРО ДОДАТКОВІ ЗАХОДИ ЩОДО ПІДВИЩЕННЯ ЯКОСТІ ОСВІТИ В УКРАЇНІ

Указ Президента України № 244/2008 від 20.03. 08. / Освіта України. – №27. – 2008р.

У **Розд.6** п. 5: указано на необхідність активізації роботи щодо професійної орієнтації учнівської молоді та створення умов для профільного навчання учнів загальноосвітніх навчальних закладів.

НАУКОВО-МЕТОДИЧНІ ОСНОВИ ДОПРОФЕСІЙНОЇ ТА ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ УЧНІВ НА БАЗІ ПТНЗ В УКРАЇНІ

ДАЙДЖЕСТ НАУКОВИХ ПРАЦЬ З ПРОБЛЕМИ ОРГАНІЗАЦІЇ ПРОФІЛЬНОГО НАВЧАННЯ СТАРШОКЛАСНИКІВ (ТЕХНОЛОГІЧНИЙ НАПРЯМ) НА БАЗІ ПТНЗ

Самодрин А.П. Педагогічна організація регіону: теорія і практика. Моногр. / А.П. Самодрин. — Кременчук: ПП Щербатих О.В., – 2006. — 231с.

Висвітлено теоретичні засади організації системи профільного навчання за умов регіону. Досліджено історико-педагогічні питання соціалізації особистісно орієнтованого навчання. Наведено інформацію стосовно синергетики освіти, фрактальності самоорганізації, навчально-освітнього простору антропотизованих систем, проблем пізнавальної діяльності у педагогічній теорії. Розглянуто концепцію комплексного моделювання навчально-освітнього простору регіону, механізми добору змісту профільного навчання, особливості формування управлінсько-дидактичного ресурсу щодо забезпечення навчально-освітнього простору регіону.

Самодрин А.П Профільне навчання в середній школі. Моногр. / А.П. Самодрин. — Кременчук: ВЦ СГЕІ, – 2004. — 384 с. — (Нові освітні технології). — Бібліогр.: С. 323-352.

Висвітлено проблему профільного навчання в середньому навчально-виховному закладі. Проаналізовано досвід взаємодії академічної та прикладної шкіл у вітчизняній та зарубіжній педагогічній практичній діяльності. Розкрито зміст профільної освіти, запропоновано моделі освітнього середовища профільної школи та навчального предмета.

Шиян Н.І. Профільне навчання у школах сільської місцевості: теорія і практика. Моногр. / Н.І. Шиян; Полтав. держ. пед. ун-т ім. В.Г. Короленка. — Полтава: АСМІ, — 2004. — 442 с.

Розкрито дидактичні засади профільного навчання в загальноосвітній школі сільської місцевості, проаналізовано досвід профільної диференціації навчання у вітчизняних та зарубіжних освітньо-виховних закладах. Описано особливості суб'єкт-суб'єктної педагогічно доцільної взаємодії вчителів та учнів у процесі профільного навчання, його варіативні моделі у контексті соціокультурного середовища села.

Авраменко М. М. Профільне навчання в середній школі Федеративної Республіки Німеччини: Дисертація канд. пед. наук: 13.00.01 / Інститут педагогіки АПН України. — К., — 2007. — 221арк.

Досліджено проблеми профільного навчання в середній загальноосвітній школі Німеччини. Проаналізовано державну концепцію профільного навчання, а також розробки німецьких педагогів, покладені в її основу. Розкрито сутність сучасних педагогічних інновацій у галузі змісту, форм і методів профільного навчання. Узагальнено педагогічний досвід організації допрофільної підготовки учнів середніх загальноосвітніх закладів Німеччини. Охарактеризовано структуру профільного навчання учнів середньої школи ФРН. Розглянуто сучасні теоретичні та практичні засади профільного навчання учнів у німецьких землях Гессен і Баварія. Проаналізовано психолого-педагогічні проблеми профільного навчання учнів німецьких гімназій і педагогічні заходи, які здійснюються з метою їх вирішення. Проведено порівняльно-педагогічне дослідження концепцій профільного навчання у старшій середній школі Німеччини й України. Наведено пропозиції щодо перспективного запозичення елементів німецького досвіду профільного навчання у вітчизняних школах.

Андрощук І.П. Методика технологічної підготовки учнів старших класів сільських загальноосвітніх навчальних закладів – Рукопис. Дисертація канд. пед. наук за спеціальністю 13.00.02 – теорія та методика трудового навчання. – Інститут професійно-технічної освіти Академії педагогічних наук України. – Київ, – 2007 – 211 с.

Досліджено проблеми профільного навчання в середній загальноосвітній школі. Проаналізовано державну концепцію профільного навчання, а також тенденції розвитку агропромислового виробництва та його вплив на процес технологічної підготовки учнів старших класів шкіл сільської місцевості. Теоретично обґрунтовано та розроблено модель сучасного працівника сільського господарства. Розроблено та експериментально перевірено моделі організації профільної технологічної підготовки старшокласників сільських загальноосвітніх навчальних закладів. Розкрито методику технологічної підготовки з використанням лекційно-практичної, інтерактивної та проектної систем навчання. Обґрунтовано важливість використання модульного підходу для розробки програми «Основи сільськогосподарського виробництва». З'ясовано, що використання цих моделей під час профільної технологічної підготовки дозволяє збільшити варіативність набору профілів; розширюється коло спілкування старшокласників з однолітками і вчителями, а також між учителями різних навчальних закладів.

Борисова С.В. Реалізація особистісно-орієнтованого підходу в процесі профільного трудового навчання старшокласників. Дисертація канд. пед. наук за спеціальністю 13.00.02 – теорія та методика трудового навчання / Національний педагогічний університет імені М.П. Драгоманова. – Київ, – 2006. – 268 с.

У дисертації розкриті підходи до розуміння поняття особистісно-орієнтованого навчання, зазначений взаємозв'язок диференціації у навчальному процесі і профільного навчання в старшій школі. Розкриті підходи до формування змісту навчальних програм. Визначені зміст програми трудового навчання за профілем «Бісерування» для учнів 10-12 класів загальноосвітньої школи, її структура, логічна схема побудови, функції, які забезпечують реалізацію змісту програми, напрямки діяльності за цією програмою.

Визначені чинники, які впливають на психофізіологічний стан учнів старшої школи, зазначені провідні психофізіологічні якості, які необхідні для опанування учнями виконання

виробів з бісеру, розроблена методика з визначення їх розвитку. Представлена методика формування у старшокласників знань, умінь і навичок за профілем «Бісерування». На основі проведеного дослідження встановлений вплив навчання за профілем «Бісерування», на формування в учнів знань, умінь і навичок створення виробів з бісеру, розвиток відповідних якостей особистості.

Вольянська С.Є. Організація профільного навчання в загальноосвітній школі в умовах регіону: Дисертація. канд. пед. наук: 13.00.01 / Харківський національний педагогічний ун-т ім. Г.С.Сковороди. - Х., – 2006.р. 243 с.

В дисертації системно проаналізовано й узагальнено регіональний досвід організації профільного навчання в загальноосвітніх школах; обґрунтовано та схарактеризовано об'єктивні педагогічні умови організації профільного навчання у старшій ланці загальноосвітньої школи: науково-методичне забезпечення навчально-виховного процесу, урахування особливостей регіону в змісті профільного навчання, використання різноманітних форм і методів профільного навчання, формування відповідного кадрового складу педагогічних працівників; виявлено етапи розвитку ідеї профільного навчання; розроблено кваліметричну модель оцінки роботи школи щодо організації профільного навчання. Подальшої розробки набули питання розкриття сутності профільного навчання, визначення складників цілей організації його в загальноосвітній школі, зокрема соціально-педагогічного організаційно-методичного та універсальних компетенцій.

Кисельова В.П. Формування творчої особистості учня профільного ліцею у процесі навчання. – Дисертація канд. пед. наук за спеціальністю 13.00.04 – теорія і методика професійної освіти. – Інститут педагогіки і психології професійної освіти АПН України, Київ, – 2001. – 343 с.

У дисертації досліджується організація навчально-виховної роботи у профільному природничонауковому ліцеї і її вплив на формування творчої особистості учня. На основі аналізу психолого-педагогічної літератури розкрито сутність поняття «готовність ліцеїста до організації і проведення науково-дослідницької діяльності», визначені зміст, рівні, критерії і показники «готовності...». Теоретично обґрунтовано зміст ліцейної освіти, орієнтований на специфіку академічного рівня навчання, що знайшло відображення у відповідній структурі робочого навчального плану ліцею. Здійснено відбір форм і методів навчання, які спрямовують діяльність ліцеїстів на процесуальні аспекти змісту освіти з одночасним формуванням у них особистісної і соціальної спрямованості на професію дослідника в галузі природничих наук.

Експериментальним шляхом встановлено наявний рівень творчих можливостей учнів природничонаукового ліцею; перевірено вплив запропонованої двоетапної системи роботи педагогічного колективу на формування творчої особистості ліцеїста, що виражається відповідним рівнем готовності його до організації і проведення науково-дослідницької діяльності. Доведено ефективність формування творчої особистості учня природничонаукового ліцею шляхом залучення його до посиленої науково-дослідницької діяльності у процесі навчання. Експериментально доведено результативність впливу системи роботи педагогічного колективу з формування творчої особистості ліцеїста на рівень готовності його до організації і проведення НДД. Розроблені методичні рекомендації для керівників та викладачів навчальних закладів нового типу «Організація науково-дослідницької діяльності учнів профільних ліцеїв».

Кравець Н.Л. Організація профільного навчання старшокласників у гімназіях сучасної Німеччини. – Дисертація канд. пед. наук за спеціальністю 13.00.01. – загальна педагогіка та історія педагогіки. – Житомирський державний університет імені Івана Франка, Житомир, – 2007 – 204 с.

У дисертації проаналізовано організацію профільного навчання старшокласників у гімназіях сучасної Німеччини. З'ясовано сутність та основні підходи до розуміння поняття «профільне навчання». Проаналізовано проблеми профільного навчання у вітчизняній педагогічній науці та практиці і в зарубіжній педагогіці. Визначено передумови становлення і розвитку концепцій профільного навчання у гімназіях сучасної Німеччини. Розкрито зміст,

форми і методи профільного навчання в старших класах гімназій Німеччини. Систематизовано та з'ясовано організаційно-педагогічні умови організації профільного навчання старшокласників у гімназіях сучасної Німеччини та проаналізовано його ефективність. Запропоновано рекомендації щодо застосування організації профільного навчання в старших класах у вітчизняних школах. Розглянуто можливості впровадження позитивного зарубіжного педагогічного досвіду у вітчизняних школах.

Ларіна Н.Б. *Підготовка керівників загальноосвітніх навчальних закладів до впровадження профільного навчання.* - Дисертація канд. пед. наук: 13.00.04 – теорія і методика професійної освіти. /Н.Б.Ларіна – «Університет менеджменту освіти» Академії педагогічних наук України. 176 с.

Розроблено, науково-теоретично обґрунтовано й експериментально перевірено зміст і технологію підготовки керівників загальноосвітніх навчальних закладів в інститутах післядипломної педагогічної освіти. Доведено, що підготовка керівників загальноосвітніх навчальних закладів до впровадження профільного навчання буде ефективною при розробці й застосуванні моделі, яка передбачає:

- обґрунтування структури організації профільного навчання;
- застосування модульної системи навчання в інститутах післядипломної педагогічної освіти;
- інтеграцію у зміст підвищення кваліфікації керівників основ організації профільного навчання та освітнього менеджменту;
- наявність спецкурсу «Організація та функціонування центру профільного навчання у ЗНЗ» і навчальних вправ з розвитку вмінь щодо впровадження профільного навчання.

Розроблено методичні рекомендації для керівників системи підвищення кваліфікації державного, регіонального й інституційного рівня управління, в яких запропоновано ряд організаційно-педагогічних, організаційно-правових та організаційно-методичних заходів.

Муранова Н.П. *Допрофесійна підготовка учнів авіакосмічного ліцею в системі «ліцей – ВНЗ».* – Дисертація канд. пед. наук за спеціальністю 13.00.04 – теорія і методика професійної освіти. – Житомирський державний університет імені Івана Франка, Житомир, – 2004 – 187 с.

Дисертацію присвячено проблемі допрофесійної підготовки учнів у системі «ліцей – ВНЗ». Теоретично обґрунтована і експериментально перевірена ефективність технології допрофесійної підготовки, яка базується на особистісно орієнтованому підході; застосуванні у єдності мотиваційного, змістового, процесуального та когнітивно-операційного компонентів; науково-обґрунтованому підході до структурування змісту знань з навчальних дисциплін; використанні дидактичного комплексу (добір знань та умінь, їх структурування, добір форм, методів та засобів навчання). Виявлено, що у масовій сучасній практиці загальної середньої освіти недостатня увага приділяється допрофесійній підготовці учнів. Не диференціюється професійно орієнтований зміст навчання залежно від професійного напрямку; не забезпечується наступність у змісті допрофесійної підготовки ЗНЗ та ВНЗ; не враховується вплив структурної організації змісту та навчального матеріалу; недооцінюється особистісно орієнтований підхід на якість допрофесійної підготовки учнів. Визначено принципи допрофесійної підготовки: поетапності, достатності, гнучкості, наступності, інформатизації, інтегративності, професійного відбору. Особливістю технології допрофесійної підготовки є те, що вона побудована за принципом поліпрофесійної підготовки.

Пригодій М.А. *Профільне та початкове професійне навчання з електротехніки в загальноосвітній школі.* – Дисертація канд. пед. наук за спеціальністю 13.00.02 - теорія та методика трудового навчання, Національний педагогічний університет імені М.П.Драгоманова, Київ, 1999 р.

Захищається двоетапна система підготовки учнів 8-11-х класів з професії "Електромонтер з ремонту та обслуговування електрообладнання" та методика початкового професійного навчання в старших класах середньої загальноосвітньої школи.

Автором визначаються засоби активізації пізнавальної діяльності учнів, системне використання яких впливає на підвищення якості професійної підготовки учнів 8-11-х класів загальноосвітніх шкіл. Проводиться експериментальна перевірка розробленої методики формування знань та умінь старшокласників під час вибору профілю навчання.

Піддячий М.І. Організаційно-педагогічні умови підготовки старшокласників до професійного самовизначення в міжшкільних навчально-виробничих комбінатах / М. Піддячий. - Дисертація кандидата педагогічних наук. 13.00.07– теорія і методика виховання. Інститут проблем виховання АПН України. – К. – 2002. – 160 с.

У дисертації досліджена проблема організаційно-педагогічних умов підготовки старшокласників до професійного самовизначення в умовах міжшкільних навчально-виробничих комбінатів. Автором виявлено психолого-педагогічні фактори забезпечення профорієнтаційної спрямованості змісту навчально-трудової діяльності старшокласників виходячи з діагностичної, інформаційної, виховної, розвиваючої та консультативної функцій профорієнтації. У роботі обґрунтовано та експериментально перевірено ефективність змісту і структури профорієнтаційної роботи та визначено сукупність педагогічних засобів формування готовності старшокласників до професійного самовизначення в умовах міжшкільних навчально-виробничих комбінатів. Проведене дисертаційне дослідження дозволило уточнити сутність, структурні компоненти готовності старшокласників до професійного самовизначення у міжшкільних навчально-виробничих комбінатах, критерії оцінки і рівні її сформованості, а також фактори, що позитивно впливають на ефективність її формування. Доведено, що готовність старшокласників до професійного самовизначення у міжшкільних навчально-виробничих комбінатах є інтегральним особистісним утворенням, що включає ряд складових компонентів, які формуються і розвиваються взаємообумовлено у процесі спеціально організованої навчально-трудової діяльності під впливом сукупності змісту і педагогічних засобів, що має профорієнтаційну спрямованість і забезпечує достатній рівень готовності учнів старших класів до професійного самовизначення.

Барановська О.Н. Впровадження сучасних форм організації навчально-виховного процесу в умовах профільного навчання / Олена Барановська // Директор школи, ліцею, гімназії. 2008. – №5 – С. 45-47.

Автор статті – старший науковий співробітник лабораторії дидактики Інституту педагогіки АПН України – розкриває перелік завдань, які обумовлюють перехід загальноосвітніх навчальних закладів на профільне навчання старшокласників. Наголошує, що помітною тенденцією в організації профільної школи є перенесення виховних і суспільних форм роботи в практику навчання. Це уроки - «телемості», «інтерв'ю», «тема»; використання телевізійних ігор «Слабка ланка», «Найрозумніший», «Що? Де? Коли?», «Брейн-ринг», «КВК» та інші. Акцентовано увагу на проблемах впровадження профільного навчання в ЗНЗ Дніпровського району м. Києва. А саме:

- Забезпечення матеріально-технічної бази;
- Введення сучасних профілів;
- Співпраця зі спеціальними навчальними закладами, що займаються профілізацією;
- Створення окремого сайту, де висвітлювалися б програми, інші документи, нові публікації з профільного навчання;
- Проведення практичних занять з педагогічними кадрами з проблем профільного навчання;
- Наочність для профільних класів.

Біляк Б.Н. Нормативно-законодавча база профільного навчання / Б.Н. Біляк // Директор школи, ліцею, гімназії. 2003. – № 4. –С. 45.

В статті заступника начальника Головного управління освіти Львівської облдержадміністрації йдеться про стан впровадження профільного навчання в ЗНЗ області. «...Шляхи організації профільного навчання – це створення гімназій, ліцеїв, колегіумів, шкіл з поглибленим вивченням окремих предметів, ліцеїзація ПТНЗ.» «...профільні класи створюються за пропозицією Ради ЗНЗ на підставі рішення педагогічної ради за погодженням із місцевими органами державної виконавчої влади. Умовами для зарахування

до профільних класів є: бажання учнів, рекомендації психолога та голови педагогічної комісії (директора ЗНЗ). Комплектування профільних класів має завершитись до 25 серпня.»

Волобуєва Т.Б. Реалії профільного навчання, як сходи́нка до професійної освіти /Т. Б. Волобуєва. // Педагогіка і психологія професійної освіти. 2007.– №1.– С124–132.

Автор статті - проректор з наукової роботи Донецького обласного інституту післядипломної педагогічної освіти. «...У Донецькій області проведено моніторингове дослідження щодо стану впровадження профільного навчання в загальноосвітніх навчальних закладах, з метою сприяння створенню ефективного освітнього середовища та оптимальних умов для профілізації старшої школи.

Досліджено практику запровадження профільного навчання в закладах освіти Донецької області. Висвітлено коло проблем, а саме:

- недостатність інформації щодо обґрунтування змісту освіти в різних комбінаціях профільного навчання;
- відсутність у ряді навчальних закладів системи профільної підготовки, яка передбачає психолого-педагогічне діагностування школярів, налагодження дієвої діагностики рівня навчальних досягнень учнів основної школи, профконсультаційної психодіагностики з метою визначення професійних інтересів і якостей школярів для створення однорідних за підготовленістю та інтересами мікроколективів (класів, груп);
- брак методичних порад щодо впровадження нових технологій профільного навчання;
- недостатність сучасного матеріально-технічного забезпечення навчального процесу в профільних класах.
- несформованість запиту на роботу, профорієнтації, і недостатня визначеність спектру факторів, що мають вплив на вибір учнями профілю навчання і на пряму продовження освіти;
- неопрацьованість засобів психолого-педагогічного супроводу, ухвалення рішення стосовно ситуації вибору профілю навчання в 9 класі;
- нормативні, організаційні, методичні і кадрові труднощі координації профільноорієнтованої і професійно орієнтованої роботи;
- складнощі організації соціально допрофесійних практик і стажувань учнів загальноосвітніх шкіл;
- недостатність ресурсних можливостей для інформаційного забезпечення взаємодії школи і ринку праці з урахуванням регіонального і муніципального кадрових запитів;
- недостатнє виконання елективними курсами місії «проби сил» у тому або іншому виді діяльності з подальшою інтерпретацією профорієнтації результатів їх реалізації.

Дятленко С.М. Шестаковський Л.М. «МНВК - центр підготовки до життя» / С.Дятленко, Л. Шестаковський / Освіта України. № 59-60 від 14 серпня 2009 р. – С. 4.

В статті авторів головного спеціаліста департаменту загальної середньої та дошкільної освіти МОН України і директора Степанківського МНВК, що на Чернігівщині, представлено досвід організації допрофільного і профільного навчання на базі МНВК. Наводяться середньостатистичні дані про те, що нині в Україні близько 66 відсотків старшокласників охоплено профільним навчанням. «...На першому місці - природничо-математичний профіль (близько 142,5 тисячі учнів), технологічний - 128 тисяч учнів, філологічний - 118, суспільно-гуманітарний - 66, спортивний - 14 та художньо-естетичний - 6,5...»

«...Соціологічні опитування показують, що понад 70 відсотків учнівської молоді разом з атестатом про загальну середню освіту бажають отримати й робітничу професію...».

Кизенко В. І. Педагогічна сутність основних понять профільного навчання / В. І. Кизенко // Підручник для директора. 2003. – № 11/12. – С. 42-45.

Автор представив тезаурус (тлумачний словник) основних понять профільного навчання. До таких понять він відносить як ключові освітні компетенції так і допоміжні терміни. А саме: компетенція, компетентність диференційне навчання, профілізація,

концепція, профільна підготовка, елективність, особистісно-орієнтоване навчання, мотивація, рефлексія, само актуалізація, узагальнення, тощо.

Кизенко В.І. Формування і реалізація профілів навчання в старшій школі. Виступ на звітній конференції з питань профільного навчання. Інститут педагогіки АПН України / В. Кизенко. /Педагогічна газета № 5 (178) травень, 2009.

Розкрито науково-теоретичну новизну дослідження у розробленні дидактичної моделі формування профілів навчання, визначенні педагогічних умов їх ефективної реалізації на основі обґрунтування дидактичних вимог до формування і впровадження її основних інваріантних складових:

- конструювання змісту профільних загальноосвітніх предметів;
- з'ясування педагогічних функцій,
- розроблення змісту курсів за вибором та їх класифікація,
- визначення дидактичних вимог щодо створення спецкурсів та умов їх успішного функціонування;
- створення системи методів навчання профільних загальноосвітніх предметів і виокремлення особливостей її застосування;
- організація самостійної роботи учнів у профільному навчанні.

Кизенко В. І. Факультативні курси в структурі профільного навчання / В. Кизенко // *Освіта і управління*. – 2006. – № 3-4. – С. 161-167.

Досліджено теоретичні і практичні засади профільного навчання у старшій школі та місце у ньому факультативних курсів. Визначено пріоритетні завдання для подальшого поступу в опрацюванні проблеми, серед яких першочерговими є: розробка програм для різного профілю навчання, зокрема програм для курсів за вибором (факультативні та спеціальні курси), їх методичне забезпечення, підготовка вчителів до реалізації профільного навчання в різних умовах роботи ЗНЗ.

Кремій В. Г. Формування професійної траєкторії учня починається зі школи / В. Кремій. //: *Директор школи, ліцею, гімназії*. 2007. – № 6. – С. 19-21.

Статтю підготовлено на основі доповіді на сесії АПН 14.11.07 та його публікацій у журналі ПТО. Розглянуто завдання сучасної освіти і педагогічної думки в сучасних умовах. Акцентовано увагу на таких слабких і нерозвинених функціях школи як залучення дитини навчатися впродовж життя; вироблення в неї умінь навичок до самонавчання. Окреслено завдання АПН України, якій нещодавно виповнилося 15 років, з підготовки науково обґрунтованих рекомендацій, популяризації інноваційного досвіду різних регіонів. Висвітлено один із кроків наближення навчання дитини до конкретних її здібностей - організацію профільного навчання в старшій школі, об'єднання цієї справи з можливостями ПТНЗ.

Липова Л.А. Відбір змісту освіти на етапі допрофільної підготовки учнів / Л. Липова., С.Мартиненко. // *Освіта і управління*. 2006. – № 2. – С. 47-50.

В статті к. п. н., ст. наукового співробітника Інституту педагогіки АПН України доводиться що допрофільна підготовка – це система психологічної, педагогічної, інформаційної й організаційної діяльності, яка сприяє самовизначенню учнів відносно профілів подальшого навчання і сфери професійної діяльності.

За Концепцією профільного навчання, допрофільна підготовка здійснюється у 8-9-х класах з метою професійної орієнтації учнів, сприяння у виборі ними напряму профільного навчання в старшій школі. Проте відбір змісту навчання, врахування характеру навчальної діяльності учнів, основні завдання допрофільної підготовки у 8-х і попередніх класах, а згодом і в 9-х класах, дещо відрізняються. До 9-го класу основне завдання допрофільної підготовки є діагностично-прогностичне. Воно зводиться в основному до діагностики рівня реальних навчальних досягнень учнів основної школи. Зміст допрофільної підготовки розширюється в 9-му класі ще й за рахунок елективних курсів – курсів за вибором учня. Зміст допрофільної підготовки в 9-му класі гнучкий, що залежить від багатьох факторів: матеріальної бази навчального закладу, його кадрового потенціалу, потреб суспільства, сім'ї і самого учня.

Липова Л. Готуємось до профільного навчання / Л. Липова, В. Малишев, П. Замазкіна, О. Перепелиця // Шлях освіти. 2007.– № 1.– С. 29-34

Висвітлено проблему модернізації вищої освіти в напрямі профільного навчання. Проаналізовано причини кризової ситуації в освіті та суспільстві щодо профілізації. Розглянуто й охарактеризовано особливості педагогічної підтримки процесу внутрішнього самовизначення. Констатовано, що в цілому вектор профілізації загальноосвітніх шкіл України визначено правильно.

Липова Л. Спецкурси – важлива складова змісту профільного навчання: практичний аспект / Л. Липова., В. Малишев., С. Лисицина //Рідна школа.2007.– № 2.– Бібліогр: 13 назв

Розглянуто профільне навчання як один із пріоритетних напрямів модернізації системи загальної середньої освіти в Україні. Наведено програму першої частини спецкурсу «Хімічне матеріалознавство» для учнів 10-го класу, які планують продовжити навчання в технічному університеті. Розглянуто тематику спецкурсів для різних профілів навчання.

Липова Л. Профільне навчання: до питання становлення / Л. Липова., В. Малишев // Освіта і управління. 2006.– № 1.– С. 111-116.

Розглянуто профільне навчання як важливий напрямок модернізації освіти в Україні. Обгрунтовано, що завдяки профільним освітнім закладам, у тому числі й багатопрофільним (ліцеї, гімназії), формуватиметься варіативна регіональна система освіти як особлива сфера послуг, а відтак задовольнятимуться потреби особистості і вимоги суспільства й держави. Наголошено, що профільне навчання у старшій школі - це засада соціального захисту молоді, що передбачає індивідуалізацію навчання.

Липова Л. Профільне навчання і проблеми соціалізації випускників / Л.Липова, П. Замазкіна, В. Малишев // Шлях освіти 2008. – № 1.– С.38-41.

Розглянуто введення профільного навчання в старших класах як одну з найважливіших інновацій сучасної школи, адже передбачається, що профілізація сприятиме профорієнтації і полегшенню вибору життєвого шляху на професійній ниві. Окреслено недоліки профілізації в існуючому вигляді. Акцентовано увагу на потребі запозичення кращого світового досвіду з профільного навчання і профорієнтації, та адаптації їх до умов України з використанням вітчизняного культурно-історичного досвіду. Проаналізовано адекватність професійних намірів учнів потребам ринку праці. Розкрито умови, за яких можлива успішна профілізація-профорієнтація-соціалізація випускників школи, зокрема кооперування різних освітніх закладів, діяльність ресурсних центрів органів місцевої влади, врахування стану здоров'я і особистісних рис учня.

Липова Л. Профільне навчання: проблеми, перспективи, досвід / Л. Липова., В. Малишев, Т. Паламарчук // Освіта і управління, 2007.– № 1.– С. 49-56.– Бібліогр.: 16 назв

Розкрито мету, об'єкт, предмет, основні концептуальні положення та завдання наукового дослідження щодо профільного навчання. З'ясовано стан та варіанти профільного навчання в Україні. Визначено перспективні завдання дидактики щодо профільного навчання та проблеми, які гальмують його успішне впровадження. Досліджено готовність учителів-практиків до роботи у профільних класах, зокрема, виділено параметри оцінки і самооцінки професійної компетентності вчителя профільної школи. Проаналізовано рівень перепідготовки вчителів на курсах післядипломної освіти та готовність студентів педагогічних університетів до роботи за профілем навчання. Акцентовано увагу на перспективах профільного навчання у міських та сільських школах. Здійснено порівняння кількості годин, які відведено на вивчення варіативного змістового блоку у профільній та безпрофільній старших школах. Окреслено завдання прискореного впровадження середніми навчальними закладами профільного навчання та напрями роботи школи з метою прийняття учнем рішення про вибір профілю навчання.

Липова Л. Профільне навчання: теорія і практика / Л. Липова, П. Замазкіна, В.Малишев /Рідна школа. 2008. – № 1-2.

Розглянуто проблему неузгодженості теоретичних пошуків з питань профільного навчання і реалії сьогоденної освітньої парадигми. Зосереджено увагу на недоліках у

структурі змісту профільного навчання. Вказано на зниження якості природничо-математичної підготовки випускників шкіл та важливості орієнтації профільного навчання на фундаменталізацію знань. Окреслено роль та сучасний стан допрофільної підготовки учнів, матеріально-технічного та кадрового забезпечення профільних шкіл.

Макаров В.М. Ресурсний центр для профільного навчання / В. Макаров // Освіта України. - № 61-62 від 21 серпня 2009 – С.5.

В статті розкрито досвід організації профільного навчання на базі ПТНЗ. Специфікою такої моделі освітньої структури є спрямованість на інтегровану участь в реалізації Концепції профільного навчання, що передбачає навчання учнів старшої школи на базі Дніпропетровського центру професійно-технічної освіти з поліграфії та інформаційних технологій. Автор наголошує, що для реалізації експерименту необхідно:

- організувати соціологічні дослідження, про освітні та професійні запити учнів ЗНЗ;
- організувати маршрути екскурсій кращими ПТНЗ;

Ресурсні центри ПТНЗ повинні діяти на підставі договорів про сумісну роботу з районними відділами освіти та середніми ЗНЗ.

Ничкало Н.Г. Стратегічний напрям, або у полоні суперечностей. /Н. Г. Ничкало. /Освіта України. – № 61-62 (1042). 21 серпня 2009 р.

В статті академіка–секретаря Відділення професійної освіти і освіти дорослих АПН України представлено аналіз стану розвитку профтехосвіти, привернення уваги до «вузьких місць» та їх причин всього суспільства, органів державної влади й управління, роботодавців та інших соціальних партнерів. Виокремлено п'ять показників якісної характеристики навчальних закладів: учні; викладачі; бібліотеки, навчально-матеріальна база, виробництво (підприємство) відповідного профілю. «Щодо закликів використовувати матеріально-технічні і кадрові можливості сучасної профтехшколи для профільного навчання старшокласників, то вони сьогодні не спрацьовують... Не можна цього робити. Бо різні нормативно-правові документи, що регулюють діяльність старшої профільної школи і професійно-технічної школи, суперечать один одному...». Розкрито напрями спільних справ у підготовці проекту нового закону «Про професійну освіту і навчання», розробки нової Концепції розвитку всієї системи ПТО в Україні, опрацюванні концептуальних засад, розробки Національної системи кваліфікацій, розширенні експериментальної роботи на базі ПТНЗ.

Покроєва Л. Створення системи підготовки педагогічних кадрів до запровадження профільного навчання у старшій школі / Л. Покроєва – // Післядипломна освіта. 2006.– № 1 – С 92–94.

Однією з актуальних проблем сучасності є запровадження Концепції профільного навчання у старшій школі. Особлива увага звертається на післядипломну підготовку педагогів. Подано досвід роботи Харківського обласного науково-методичного інституту безперервної освіти, який дав змогу визначити готовність освітян до роботи у професійній школі. Система підготовки педагогів включає в себе: курси підвищення кваліфікації, спецкурси для вчителів, консультативно-методичну допомогу вчителям і керівникам шкіл у розробленні варіативної частини робочих навчальних планів, ознайомлення педагогів з новітньою методикою організацій профільного навчання старшокласників, забезпечення постійного психологічного супроводу становлення та розвитку профільної школи.

Розлуцька А. Кожна дитина навчатиметься відповідно до здібностей та інтересів. Прес-служба МОН України. /А. Розлуцька / Освіта України.–№33-34 (1014).– 13 травня 2009 р.

В статті автор розкриває зміст питань, що висвітлювався на нараді керівників загальноосвітніх навчальних закладів Рівненщини за темою «Створення освітнього середовища для реалізації нахилів та здібностей дитини у процесі введення профільного навчання». А саме: .- Якою повинна бути профільна школа?; .- Як організувати перехід до профільного навчання?; - Які є моделі його організації?; - Чи відповідатиме профільна школа потребам ринку праці та суспільства?, тощо.

Савченко О. Я.; Профільне навчання: теорія і практика: Зб. наук. праць за матеріалами метод. семінару АПН України / Ред.: О. Я. Савченко; АПН України. Відділення дидактики, методики та інформ. технологій в освіті. Ін-т педагогіки. — К.: Пед. преса, 2006. — 198 с.

Розглянуто проблему профільного навчання в педагогічній теорії й практиці, питання психологічної допомоги учням як суб'єктам профільного самовизначення. Висвітлено основні завдання й основи профільного навчання у загальноосвітніх школах. Розкрито організаційно-педагогічні засади профільного навчання в регіонах. Визначено профільну освіту та професійну орієнтацію в школі як взаємопов'язані складові соціалізації учнівської молоді. Викладено креативний підхід щодо профільного навчання, концептуальні підходи до реалізації інформаційно-технічного профілю.

Савченко О.Я. Профільне навчання. Теорія і практика: Збірник наукових праць / Редколегія: О. Я. Савченко, Н. М. Бібік, М. І. Бурда та ін. — Інститут педагогіки АПН України. — К.: Пед. Преса. — 2006. — 119 с.

У пропонованій книзі розглянуто результати методологічного семінару «Теоретико — методичні проблеми профілізації старшої школи». Розкрито комплекс проблем, пов'язаних із профілізацією старшої школи: нормотворчих, методологічних, теоретичних методичних. Акцентовано увагу учасників на узагальненні досвіду запровадження профільності навчання в регіонах, у сільській школі. Визначено пріоритетні завдання для подальшого поступу в опрацюванні висвітленої проблеми, серед яких першочерговими є: розробка програм для різного профілю, їх методичне забезпечення, удосконалення системи оцінювання, психологічний супровід, підготовка вчителів до реалізації профільного навчання в різних умовах роботи школи.

Семиволос П. Школа у профільному навчанні. / Павлина Семиволос / Дзеркало тижня — №43.(468).— 8-14 листоп.-2003р.

Автор пропонує звернути увагу на дві протилежні тенденції в розвитку сучасних науки, виробництва, освіти. Одна з них — інтеграція, яка вимагає від кваліфікованого працівника широкої загальної культури й поінформованості в багатьох суміжних галузях. Друга тенденція заперечує універсальність в умовах постійного збільшення наукових і фахових знань, наголошуючи на спеціалізації, яка не лише сприяє розвитку продуктивних сил, науки та культури, а й враховує розмаїтість задатків і здібностей людини, її індивідуальні нахили до того чи іншого виду діяльності. Більшість педагогів — прибічники ідеї спеціалізації.

Далі автор наводить вислови директора департаменту загальної середньої і дошкільної освіти МОН України Павла Полянського щодо впровадження профільного навчання в навчальних закладах України. «...У кожному разі, не можна до 12-го класу «давити» всіх дітей однаковими предметами та програмами, — переконаний Павло Полянський. — Нам узагалі слід постаратися зробити так, аби вивчення дисциплін академічного рівня у 12 класі закінчувалося в першому семестрі». Другий, на його думку, треба цілком і повністю присвятити узагальненим курсам, давши змогу школяру належним чином осмислити вивчене. «Головне покликання профільних класів — не в трансформації їх у «міні-вуз», а дати старшокласникові змогу вивчати переважно те, до чого в нього лежить душа» — наголосив Перо Полянський.

Сєчняк М. Профільне навчання в ліцеї / М. Сєчняк . // Директор школи, ліцею, гімназії. 2006.— № 3.—С. 67-69.

Висвітлено один з процесів реформування загальної середньої школи, що відбувається в провідних країнах світу - профільне навчання на досвіді Одеського ліцею № 53. Навчання (фізико-математичного, інженерно-економічного, економіко-правового, гуманітарного профілів) проводиться з 8 класу. Подано розділи програм спецкурсів, курсів за вибором, розроблені спільно з викладачами ВНЗ. Випускники ліцею, спеціалізуючись у вибраному напрямі, свідомо роблять вибір подальшої освіти.

Синячов І. А. Профільне навчання в НВК: як звести до мінімуму негативні явища під час його впровадження в школі /І. Синячов // Директор школи, ліцею, гімназії. 2008. — № 3. — С. 100-103.

Охарактеризовано особливість концепції профільного навчання, змістом якого є предметна або галузева диференціація. Ґрунтуючись на них, учень має оволодівати майбутньою професією. Наведено систему принципів організації професійно-спрямованого формування профільних класів навчання за умов НКВ (ЗОСШ N 2 - Центр позашкільної освіти - ПТУ). Запропоновано заходи щодо зменшення негативних явищ, які виникають під час організації профільного навчання.

Соловійов В. Допрофесійна підготовка старшокласників у сільській загальноосвітній школі: можливості ПТНЗ / В. Соловійов . // Педагогіка і психологія професійної освіти. 2007.– №1.– С. 124–132 .

Розглянуто проблеми розвитку сільської освіти та труднощі організації профільного навчання в старшій школі сільських ЗНЗ. Висвітлено практику інтеграції освітнього ресурсу кількох ЗНЗ I-III ступенів та інші форми організації допрофесійного навчання старшокласників у межах профільного навчання: опорна профільна школа, міжшкільні навчально-виробничі комбінати, територіальний освітній округ, навчально-виховні комплекси з профільним навчанням тощо. З огляду на недоліки у змісті освіти та з метою ефективної підготовки майбутніх фахівців - аграріїв запропоновано вивчення можливостей, теоретичного обґрунтування й розроблення організаційно-педагогічних засад співпраці сільських шкіл з ПТНЗ сільськогосподарського профілю.

Прес-служба МОН України повідомляє...Витяг з робочої наради при міністрі освіти і науки України С. Ніколаєнко з питань трудового навчання в загальноосвітніх навчальних закладах. // Трудова підготовка в закладах освіти. 2006.–№3.–С. 28.

Щоб проаналізувати ситуацію що склалася з викладанням предмету «трудове навчання» та впровадженням профільного навчання технологічного напрямку в загальноосвітніх навчальних закладах, за ініціативою міністра освіти і науки України С. Ніколаєнка відбулася робоча нарада. У ній брали участь провідні науковці, вчителі-практики, представники міністерства. «...На думку академіка В. Мадзігона, професора В.Сидоренка, методиста Н.Боринця, учителя Д.Боровика низький рівень матеріально-технічного забезпечення та зменшення кількості годин на вивчення трудового навчання в основній школі сприяло формуванню у громадськості думки про необов'язковість трудового навчання в освітньому процесі. Саме тому деякі керівники навчальних закладів намагаються вилучити предмет з навчальних планів, позбавляючи дітей чи не єдиної можливості закріпити на практиці знання про технологічну діяльність. Запровадження технологічного профілю у старшій школі стає небажаним для керівників загальноосвітніх навчальних закладів...». Заступник міністра В.Огневюк і директор департаменту середньої та дошкільної освіти П.Полянський звернули увагу на те, що питання трудового навчання потрібно вирішувати комплексно: кадри – матеріальна база – безпека праці школярів. Трудове навчання, допрофільну і профільну освіту слід розглядати як єдине ціле у підготовці школярів до життя.

ДАЙДЖЕСТ МЕТОДИЧНИХ ПРАЦЬ З ПРОБЛЕМИ ОРГАНІЗАЦІЇ ПРОФІЛЬНОГО НАВЧАННЯ НА БАЗІ ПТНЗ

Аніскіна Н.О. Організація профільного навчання в сучасній школі. / Н. О. Аніскіна. –Харків. – ТОВ «Видавнича група «Основа». - 2003. – 176 с. – (Серія «Бібліотека журналу «Управління школою»; – Вип. 8-9).

У підготовці посібника брали участь працівники Донецького інституту післядипломної педагогічної освіти. У посібнику представлена робота з досвіду директорів шкіл Донецької області в рамках організації і впровадження профільного навчання в ЗНЗ області. Розкрито зміст теоретико-практичної основи організації профільного навчання, нормативне та науково-методичне забезпечення його впровадження, варіанти робочих навчальних планів шкіл різного типу з профільним навчанням, методика діагностики допрофільної підготовки учнів. Надано матеріали з досвіду роботи опорних шкіл з проблем

технологій проектування освітньої системи, яка орієнтована на профільні інтереси та життєві плани учнів.

Закатнов Д. О. Професійне самовизначення старшокласників. / Д. О. Закатнов, О. В. Мельник, О. В. Гуцан та ін. – К.: «Шкільний світ», Вид. Л. Галіцина, 2006. –174 с.

У методичному посібнику розкриваються теоретико-методичні засади підготовки учнів ЗОШ до професійного самовизначення в умовах профільного навчання. Посібник також містить конкретні рекомендації для педагогічних працівників щодо здійснення навчально-виховної роботи з учнями старших класів загальноосвітніх шкіл, спрямованої на їхню підготовку до усвідомленого вибору майбутньої професії.

У посібнику розкрито зміст, форми і педагогічні засоби здійснення навчально-виховної роботи за економічним, природничо-математичним і технологічним профілями. Наведено програму «Основи вибору професії» для учнів 9-х класів загальноосвітніх шкіл і рекомендації для вчителів щодо її викладання.

Мельник О.В. Зміст, форми і методи профконсультаційної роботи зі старшокласниками в процесі профільного навчання. Науково-методичний посібник для вчителів. – К.: Мегапринт, 2008. – 73 с.

У науково – методичному посібнику розкрито сутність процесу професійного самовизначення старшокласників, подається авторська класифікація форм і методів профконсультаційної роботи зі старшокласниками в процесі профільного навчання, які можуть бути використані у професійній діяльності вчителями трудового навчання, вчителями інших навчальних предметів, класними керівниками, практичними психологами і соціальними педагогами. Окреслено сукупність форм і методів педагогічної роботи у змісті професійного консультування.

Мельник О.В. Профорієнтаційна робота в умовах профільного навчання: науково-методичний посібник (для вчителів). / О.В. Мельник, І.Л. Уличний. – К. Мегапринт. 2008. – 158 с.

У методичному посібнику обґрунтовано науково-методичні засади профорієнтаційної роботи зі старшокласниками в умовах профільного навчання, розкриваються сутність поняття «професійне самовизначення старшокласника», його структура, показники та критерії виявлення рівнів сформованості цього новоутворення особистості у ранній юності; подається зміст, форми та методи підготовки учнів старшої школи до професійного самовизначення, організаційні та методичні аспекти методики психолого-педагогічного проектування профорієнтаційної роботи зі старшокласниками у навчально-виховному процесі профільної школи.

Марченко І.Б. Психологічний моніторинг ставлення учнівської молоді до робітничих професій технологічного профілю. Науково-методичний посібник. – Кременчук. Вид. ПП Щербатих О. В. , 2008. – 148 с.

У посібнику розглянуто теоретичні умови організації моніторингу ставлення учнів старшої школи до вибору профілю навчання технологічного напрямку. На основі аналізу теорії та практики дослідження наводяться дані результатів психологічного моніторингу. Висвітлено засоби розвивальної і корекційної роботи практичних психологів з учнівською молоддю.

Посібник розроблено для практичних психологів професійно-технічних навчальних закладів та загальноосвітніх шкіл, які займаються професійною орієнтацією учнівської молоді на робітничі професії, а також студентів і аспірантів психологічних факультетів вищих навчальних закладів.

Ніколаєнко С. Освіта в інноваційному поступі суспільства. Тези доповіді міністра освіти і науки України на підсумковій колегії МОН України 17 серпня 2006 року. // Трудова підготовка в закладах освіти. – 2006. – №5 – С.2-4.

Автор акцентує увагу на тому, що серед основних тенденцій розвитку освіти в сучасному світі треба виокремити надзвичайно швидке оновлення технологій. Зростання економіки диктує таку систему освіти, яка могла б готувати людей до життя в умовах цих змін. Доведено, що за останні 15 років розвитку освіти в Україні зроблено чимало. Створено

єдину освітянську систему, напрацьоване унікальне вітчизняне законодавство в галузі освіти, науки, інтелектуальної власності. Однак гострою залишається проблема зміцнення матеріально-технічної бази навчальних закладів: «...Застаріле обладнання ускладнює виконання державних програм на належному рівні. Придбані чверть століття тому технічні засоби навчання вийшли з ладу, застаріли і не відповідають сучасним вимогам. У деяких закладах рівень забезпечення ручними інструментами, верстатами становить 15-20 відсотків, оскільки оновлення бази за бюджетні кошти не здійснювалось з 1991 р. Проблемою є і поєднання навчання з продуктивною працею, турбує робота шкільних майстерень...». Автор доводить, що аналіз статистичних даних свідчить про те, що дотепер профілізацією старшої школи охоплено 67% від загальної кількості загальноосвітніх навчальних закладів I–III ступенів, перелічує ризики і проблеми впровадження профільного навчання в загальноосвітніх закладах України.

Пашко Л.Ф. Оцінювання знань учнів в умовах профільного навчання. / (Упоряд. Л. Ф. Пашко, Н. В. Корягіна, О. П. Коваленко, Л. І. Симоненко). – Полтава: ІППО, 2008. – 212 с.

Науково-методичний посібник містить матеріали щодо оцінювання навчальних досягнень учнів, досвіду організації і впровадження профільного навчання в ЗНЗ м. Полтави і області. Дані матеріали відображають науково-методичні та методологічні засади профільної освіти, яка базується на принципах особистісно-орієнтованого та компетентнісного науково-виховного процесу. Висвітлюються стан і перспективи розвитку профільного навчання за основними напрямками профілізації: суспільно-гуманітарному, природничо-математичному, технологічному, художньо-естетичному, спортивному. Представлено також матеріали науково-методичного супроводу, інноваційних технологій та інтерактивних методів профільного навчання. Видання адресоване керівникам шкіл, вчителям, науковцям, студентам педагогічних навчальних закладів різних видів акредитації.

Полонська Т. Упровадження допрофільної підготовки учнів загальноосвітніх навчальних закладів. / Тамара Полонська, Василь Кизенко, Ганна Ляшенко. // Директор школи, ліцею, гімназії. 2008. – №5. – С. 48-56.

У методичних рекомендаціях, які розробили співробітники лабораторій Інституту педагогіки АПН України, розкрито структуру допрофільної підготовки учнів загальноосвітніх навчальних закладів (*курси за вибором у складі допрофільної підготовки* – для учнів 7-х класів: анкетування, опитування, оцінка своїх можливостей; *предметні, пропедевтичні стосовно профільних предметів підвищеного рівня* – поглиблене вивчення окремих тем; реалізацію своїх здібностей; *міжпредметні допрофільні* нададуть можливість ознайомитися зі специфікою різних видів професій в сучасному світі.

Щодо форм впровадження допрофільної підготовки автори пропонують як академічні (урок, лекція, бесіда, тощо) так і інноваційні педагогічні технології (комунікативні методи, групові, дослідницька діяльність, метод проектів тощо). Розкрито завдання і зміст її основних напрямів допрофільної підготовки. Запропоновано орієнтовну структуру навчального плану у відповідності допрофільної підготовки учнів і умови її реалізації.

Самодрин А.П. Впровадження системи профільного навчання в умовах регіону: / А.П. Самодрин. — Кременчук: ПП Щербатих О.В., 2008. — 109 с. — Бібліогр.: 520 назв.

В науково-методичному посібнику наведено рекомендації щодо умов надання нового імпульсу розвитку територіального комплексу на засадах формування єдиного навчально-освітнього простору та системи профільного навчання регіонів для забезпечення культурного супроводу ідеї розвитку їх соціально-економічної системи з використанням програмно-цільового управлінсько-дидактичного підходу.

Самодрин А.П. Вступ до профільного навчання. Навч. посіб. для студ. вищ. навч. закл. / А.П. Самодрин. — 2-е вид. — Кременчук, 2006. — 188 с. — Бібліогр.: С. 157-169.

Розкрито теоретико-методологічні засади профільного навчання у середній школі, а також сутність понять профільного навчання, змісту профільної освіти, профільно-диференційованого навчання. Висвітлено проблему профільного навчання у середньому навчально-виховному закладі, охарактеризовано взаємодію академічної та прикладної

школи. Визначено організаційно-педагогічні умови ПН і наведено шляхи їх здійснення. Запропоновано дидактичну модель навчального предмета профільної школи.

Самодрин А.П. Технологія відбору учнів до профілів навчання в умовах профільно-диференційованої школи. / А.П. Самодрин, О.В. Забеліна, Н.М. Куліш; Серед. загальноосвіт. проф.-диференц. шк. I-III ступенів N 3. — Кременчук, 1999. — 88 с.: іл. — Бібліогр.: 49 назв.

Розглянуто структурно-динамічну модель профільно-диференційованої школи як навчального закладу нового типу. Описано авторський досвід формування навчальних профілів в експериментальній школі N 3 м. Кременчука. (формування профілів в 5-11(12), 5-9 кл. гімназії, 8-11(12) кл. ліцею).

АВТОРСЬКІ ПРОЕКТИ ПРОФІЛЬНОГО НАВЧАННЯ (ТЕХНОЛОГІЧНИЙ ПРОФІЛЬ) УЧНІВ ЗНЗ НА БАЗІ ПТНЗ

ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГІЧНІ ОСНОВИ ДОПРОФЕСІЙНОГО НАВЧАННЯ УЧНІВ ШКОЛИ НА БАЗІ ПТНЗ (ПРОЕКТ)

Галузь застосування: Професійно-технічні навчальні заклади.

Мета проекту: Теоретично обґрунтувати психолого-педагогічні основи допрофесійного навчання учнів школи на базі ПТНЗ та впровадити їх в практику.

Завдання проекту

Підготувати нормативно-правову базу.

Вивчити сучасні тенденції впровадження допрофесійного навчання школярів.

Розробити інноваційні програми з предметів допрофесійної підготовки та психологічного супроводу школярів на базі ПТНЗ.

Експериментально перевірити ефективність впровадження розроблених інноваційних програм з допрофесійного навчання школярів на базі ПТНЗ.

Підготувати психолого-педагогічні рекомендації щодо впровадження допрофесійного навчання школярів на базі ПТНЗ.

Опис проекту

Нормативне підґрунтя для розробки проекту:

Конституція України.

Про загальну середню освіту: Закон України від 13 трав. 1999 р.

Про освіту: Закон України з внес. змінами і допов. від 23 берез. 1996 р.

Національна доктрина розвитку освіти.

Державна національна програма „Освіта: Україна XXI століття”.

Концепція профільного навчання в старшій школі.

Концепція трудової підготовки учнів сільських загальноосвітніх навчальних закладів.

Про типові навчальні плани для організації профільного навчання у загальноосвітніх навчальних закладах: Наказ МОН України від 20.05.2003 р. № 306.

Нормативно-законодавча база профільного навчання.

Концепція розвитку професійно-технічної освіти і навчання в Україні 2010-2020р.

Концепція загальної середньої освіти.

Правила з охорони праці для навчальних закладів, у яких проводяться профільне навчання і професійна підготовка учнів з автосправи.

Концепція розвитку професійно-технічної освіти і навчання в Україні 2010-2020 р.

Алгоритми реалізації проекту

Модель організації, керівництва та наступності профільного та навчання з технологічного профілю та допрофесійного на базі ліцею.

Нормативно-правова база для реалізації проекту.

Констатування можливостей допрофесійної підготовки школярів на базі ПТНЗ за професією “Водій автотранспортних засобів”, “Тракторист”, “Тваринник”.

Моніторинг новітньої техніки, яка використовується у профільній та допрофесійній підготовці учнів школи.

Готовність навчально-методичної та матеріально-технічної бази для проведення експерименту.

Розробити навчальні програми з допрофесійного навчання учнів школи на базі ПТНЗ за професією: “Водій автотранспортних засобів”, “Тракторист”, “Тваринник”;

Проведення апробації розроблених програм в ЕГ (експериментальні групи): вхідне анкетування школярів щодо мотивації, інтересу до допрофесійного навчання (зазначеного в експерименті); поточний контроль знань з профільної підготовки школярів.

Моніторинг якості допрофесійного навчання школярів на базі ПТНЗ.

Психолого-педагогічні рекомендації щодо впровадження допрофесійного навчання школярів на базі ПТНЗ за професіями “Водій автотранспортних засобів”, “Тракторист”, “Тваринник”.

Робочий план реалізації проекту:

Констатувальний 2010 рік

Підготувати нормативно-правову базу.

Вивчити сучасні тенденції впровадження допрофесійного навчання учнів школи.

Формувальний 2011 р.

Розробити психолого-педагогічні та предметні програми допрофесійного навчання учнів школи на базі ПТНЗ.

Експериментально перевірити ефективність впровадження розроблених інноваційних програм в ПТНЗ.

Підготувати психолого-педагогічні рекомендації щодо впровадження допрофесійного навчання учнів школи на базі ПТНЗ.

Узагальнувальний 2012 рік

Узагальнити результати моніторингу якості допрофесійної підготовки учнів школи за професією “Водій автотранспортних засобів”, “Тракторист”, “Тваринник” (мотивація, інтерес, рейтинг професійного зростання).

Підготувати психолого-педагогічні рекомендації щодо впровадження допрофесійного навчання учнів школи на базі ПТНЗ.

Опублікувати результати науково-дослідної роботи.

Кадрове забезпечення реалізації проекту:

Шевцов І.І. – директор;

Шевцова Р.О. – методист;

Пшенична Ю.С. - заступник директора з НВР;

Дзюба Т.А. - заступник директора з НВЧ;

Валенко Є.С. - практичний психолог;

Куліш А.С. – директор СФГ “Добробут”;

Пшеничний А.П. - викладач спецдисциплін;

Широка Г.О. – викладач спецдисциплін;

Бондаренко І.О. – викладач спецдисциплін.

Інформаційне забезпечення реалізації проекту:

Підключення до Інтернету;

Створення єдиної комп’ютерної мережі в ліцеї;

Бібліотечно-інформаційний центр;

Інформаційно-методичний центр (педагогічний кабінет).

Навчально-методичне забезпечення:

Визначили основні напрями навчально-методичного супроводу навчального процесу з допрофесійного навчання школярів: ДСПТО; навчально-методична документація; засоби навчання; головні функції ліцею щодо навчально-методичного супроводу допрофесійного навчання, педагогів.

Професії, згідно яких здійснюється допрофесійного навчання, ліцензовані та пройшли атестацію (матеріально-технічна база відповідає вимогам). Навчальні плани та програми відповідають вимогам державних стандартів освіти з конкретних професій.

Розроблені основні напрямки науково-методичного забезпечення допрофесійного навчання школярів на базі ліцею:

нормативно-правове забезпечення; навчально-програмне забезпечення; навчально-методичне забезпечення; засоби навчання; вивчення та поширення досвіду; інформаційне забезпечення; організаційно-методичне забезпечення; кадрове забезпечення.

Науково-дослідна та експериментальна діяльність

Вивчити сучасні тенденції впровадження допрофесійного навчання учнів школи за технологічним профілем.

Розробити психолого-педагогічні та предметні програми допрофесійного навчання учнів школи на базі ПТНЗ за професіями: «Водій автотранспортних засобів», «Тракторист», «Тваринник».

Експериментально перевірити ефективність впровадження розроблених інноваційних програм в ПТНЗ.

Підготувати психолого-педагогічні рекомендації щодо впровадження допрофесійного навчання учнів школи на базі ПТНЗ.

Узагальнити результати моніторингу якості допрофесійної підготовки учнів школи за професією «Водій автотранспортних засобів», «Тракторист», «Тваринник» (мотивація, інтерес, рейтинг професійного зростання).

Підготувати психолого-педагогічні рекомендації щодо впровадження допрофесійного навчання учнів школи на базі ПТНЗ.

Результативність та ефективність впровадження проекту.

Організація профільного навчання в умовах ПТНЗ має свої особливості й потребує вирішення певних завдань. Насамперед це організаційно-методичні заходи щодо забезпечення допрофесійної підготовки. Для успішного розв'язання проблеми вибору профілю навчання намагаємося скоординувати зусилля всіх спеціалістів, які беруть участь у процесі професійного самовизначення учнів. Допрофесійне навчання здійснюється в ліцеї за професіями водій категорії «В», «С» та перукар. Контингент – 56 старшокласників.

Впровадження проекту дасть можливість:

- вивчити досвід впровадження допрофесійного навчання школярів;
- запровадити допрофільну, профільну та допрофесійну підготовку школярів на базі ліцею як один із факультетів з усіх проліцензованих професій;
- оновити навчально-методичну базу допрофесійного навчання;
- впровадити науково-методичну діяльність;
- підвищити імідж ліцею та підняти престижності робітничих професій;

Проблеми. Вчителі шкіл орієнтують школярів на здобуття вищої освіти, а робітничі професії пропагують як неprestижні. Досвід роботи та спостереження педагогічного колективу ліцею показують, що школи району працюють за всіма напрямками профільної підготовки, крім технологічного. Причиною цього є: відсутність матеріально-технічної бази та фахівців в школах, консерватизм та незацікавленість вчителів. Більшість керівників шкіл скоріше бачать конкурента в ліцеї, а не соціального партнера, який би міг вести допрофесійну підготовку школярів технологічного напрямку.

Перспективи:

Впровадження наступності допрофільного, профільного, допрофесійного та професійного навчання (7-9 класи, 10-11 класи, ліцей, підприємство, коледж, ВНЗ).

Підготовка компетентної, конкурентно-спроможної на регіональному ринку праці молодшої людини, яка має професійні навички та вміння з інтегрованих професій, що користуються попитом в роботодавців.

Професійний відбір на ранніх етапах навчання.

Мінімізація витрат державного бюджету на підготовку кваліфікованого робітника.

Контроль з боку місцевої влади за ефективним використанням бюджетних коштів.

Участь владних структур, роботодавців та громадських організацій в управлінні навчальним процесом.

Залучення матеріальних ресурсів професійного ліцею та роботодавців в навчальний процес технологічного напрямку.

Скорочення терміну професійного навчання.

ПРОФІЛЬНА ОСВІТА – ВИМОГА СУЧАСНОСТІ.

У сучасному світі важливо, щоб освіта давала людині нові життєві стратегії, життєву компетентність, сприяла мобільності її соціальної поведінки, тому що саме це дозволяє особистості подолати кризові настрої, обрати свій шлях у професійному зростанні. Нині особливого значення набувають інші складові навчального процесу, що виховують уміння й органічне бажання використовувати отримані знання в повсякденному житті, як у суспільному, громадському, так і в професійному.

Безумовно, ті фундаментальні положення, які в минулому визначали розвиток профтехосвіти в ХХІ столітті, наразі зазнають суттєвих змін. Протягом усього періоду функціонування профтехосвіти часто визначалася її єдина мета - забезпечення галузей народного господарства кваліфікованими робітничими кадрами. Сьогодні мета цієї системи суттєво розширюється й передбачає створення умов для професійної самореалізації особистості, задоволення її потреб у професійних, освітніх послугах упродовж всього життя.

За останні роки відбувся перехід від однотипності до багатотипності навчальних закладів, а також до реальної ступневості в професійному навчанні. Ця ступневість має свої переваги і, насамперед, чітко вимальовується в роботі Державного навчального закладу «Кам'янець-Подільський професійний будівельний ліцей», який розташований у мальовничому старовинному місті Кам'янці-Подільському, що на Хмельниччині.

Два головних напрямки має наш навчальний заклад - будівельний і автомобільний. І ось шість років тому, наш колектив почав працювати над введенням профільної освіти для учнів сільських шкіл, які найближче розташовані до нашого міста. На засіданні педагогічної ради ліцею було обрано основний напрям роботи - створення профільних класів з будівельних професій «Штукатур, облицювальник-плиточник, маляр». Чому саме будівельний профіль? Тому, що набуті знання можливо застосовувати протягом всього життя, і не тільки обравши професію будівельника, а і вдома, роблячи ремонт у своїй власній оселі, не витрачаючи коштів на оплату праці майстрів.

Як і все нове, на нашому шляху були перешкоди. Необхідно було зломати стереотип мислення батьків, учнів Гуменецької школи, які вважали, що їхні діти мають бути або юристами, або економістами, але аж ніяк не будівельниками.

Узгодивши з директором Гуменецького навчально-виховного комплексу І-ІІІ ступенів, школою-гімназією Пазюк Л.О. та затвердивши в Кам'янець-Подільському районо навчальні плани, склавши угоду про співпрацю, учні 10-11 класів почали здійснювати навчання з професії «Штукатур, облицювальник-плиточник, маляр». Два дні на тиждень (за рахунок годин варіативної складової), учні школи приїздили в ліцей, де проходили теоретичну і практичну підготовку згідно складених програм. Навчальні плани і програми складено так, що поступово формування професійних навичок учнів починається в навчальних майстернях, де під керівництвом майстрів виробничого навчання учні відпрацьовують прийоми та методи роботи. За весь період навчання учні опановують такі предмети:

№ п/п	Предмет	Кількість годин
I	Загальнотехнічна підготовка	64

1.	Охорона праці	30
2.	Електротехніка з основами промислової економіки	34
II.	Професійно-теоретична підготовка	344
1.	Технологія штукатурних робіт	83
2.	Читання креслень	34
3.	Технологія лицювальних робіт	93
4.	Технологія малярних робіт	77
5.	матеріалознавство	57
III.	Професійно-практична підготовка.	
1.	Виробниче навчання в навчальних майстернях	582
2.	Виробнича практика	143
IV.	Іспити	35
	Консультації	150
	Всього фонд навчального часу:	1168

Для порівняння, навчальний план, який включає в себе професійну підготовку з професії «Штукатур; лицювальник-плиточник; маляр», складений відповідно до державних стандартів ПТО та кваліфікаційних характеристик випускника професійно-технічного навчального закладу складає в сумарній кількості 2761 год.

На основі програм, розроблених для експериментальних груп, учні складають кваліфікаційні іспити й отримують основні робітничі розряди: «Штукатур» - 2 розряду, «Лицювальник-плиточник - 2 розряду», «Маляр» - 2 розряду.

Не виходячи зі стін школи за два роки діти отримують атестат про повну загальну освіту й документи державного зразка (свідоцтво) про здобуття робітничої професії. Це дає їм можливість:

- продовжити навчання на наступному рівні в ліцеї та отримати другу споріднену професію;
- отримати підвищений розряд (найкращі учні);
- можливість розпочати трудову діяльність на рік раніше, а для малозабезпечених сімей, діти яких навчаються в системі профтехосвіти, це не останній аргумент.

За роки співпраці, учні експериментальної групи, впроваджуючи метод проектів, у своїй школі зробили ремонт трьох навчальних кабінетів та коридора за новими виробничими технологіями. На базі Гуменецького НВК проведено три обласних семінари-практикума, в роботі яких брали участь завідувачі міськими та районними відділами освіти і науки Хмельниччини.

І головне - змінилася думка батьків про отримання дітьми робітничої професії, з 15-ти учнів першого випуску 4 - продовжило навчатись у будівельному ліцеї, 7 вступило до ВНЗ.

Щороку випускники Гуменецького НВК отримують разом із атестатом і свідоцтва про робітничу професію, а зробивши подальший вибір свого професійного шляху, вступають, хто в ліцей, хто у ВНЗ, а хто і працює дома, облаштовує рідне село, заробляє кошти, роблячи

ремонти сусідам та знайомим, а перед батьками більше не стоїть питання доцільності навчання в експериментальних профільних групах.

Ліцей, маючи попередній позитивний досвід співпраці із навчальними закладами району, продовжив співпрацю та уклав угоду із Рогізнянським НВК «ЗОШ-ІІІ ступенів».

Учні Рогізнянського НВК навчаються за професією «Штукатур; маляр», також за два роки здобувають і повну середню освіту, і робітничу професію.

Учні 11 класу із захватом працювали над оформленням свого кабінету: власноруч розробили дизайн приміщення, підібрали матеріали, розрахували витрати, створили свій власний проект - кабінет географії. На презентації учнівського проекту, яка відбулася 10 лютого 2011 року, одинадцятикласники розповіли про свої здобутки, важку працю по претворенню простого кабінету на ексклюзивне приміщення.

Відслідковуючи подальші долі наших випускників, ми можемо зробити висновок, що учні, які пройшли навчання в виробничих майстернях та отримали робітничий розряд, в майбутньому більш пристосовані до життя, вміють працювати, мають інші життєві цінності, одержують задоволення від власноруч зробленої роботи.

Насамкінець хочу зауважити, що без реальної турботи про швидку та якісну підготовку висококваліфікованого робітника, неможливо відродити економіку України. Саме такою є підготовка, яку надає профільне навчання. Триває пошук нових моделей і методик навчання. Тільки у пошуку народжується істина. Шлях здолає тільки той, хто ним йде. А ми тільки на початку цього шляху.

РОЛЬ ПРОФЕСІЙНО-ТЕХНІЧНИХ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДІВ У ПРОФІЛЬНОМУ НАВЧАННІ УЧНІВ

Майже 60 років вище професійне училище №36 с. Балин Дунаєвецького району Хмельницької області здійснює підготовку фахівців для сільськогосподарського виробництва.

У 1986 році була налагоджена співпраця училища із сільськогосподарською школою штату Конектикут у США, яка тривала до 1993 року.

Протягом тринадцяти років представники училища (в складі яких були і учні) п'ять разів відвідали сільськогосподарську школу у США, де знайомилися з аграрною системою навчання американських учнів. Американська делегація три рази відвідала училище. Кожного разу при огляді класів, де навчаються наші учні, американці не розуміли – навіщо потрібно вивчати велику кількість предметів загальноосвітньої підготовки?

Нинішня реформа освіти, а саме впровадження профільного навчання (технологічний напрям) учнів старшої школи на базі ПТНЗ, створює таку педагогічну систему, за якою кожна дитина отримує невичерпні можливості для повної реалізації закладених у ній покликань, здібностей та неповторного таланту.

Нова реформа вимагає від школи глобальних змін, які б налаштовувалися на персональний талант дітей.

Від впровадження профільної освіти ми очікуємо розв'язання проблеми переорієнтації освітнього процесу з єдиних колективних форм його організації на використання індивідуального навчання.

Розширення педагогічного середовища шкіл шляхом кооперації їх старшого ступеня з професійно-технічними навчальними закладами (ПТНЗ) сприятиме покращенню соціальної активності школярів. Вони стануть самостійними у виборі стилю життя й відповідальнішими за якість свого буття [1, с. 8].

У Дунаєвецькому районі, на базі опорних шкіл, створено три освітні округи, а з 1 вересня 2011 року планується створити ще три, які будуть об'єднувати всіх старшокласників (10-11 класи). Навчання проводиться за профілями: природничо-математичний, філологічний, суспільно-гуманітарний, художньо-естетичний, технологічний, спортивний.

На базі Балинської загальноосвітньої школи I-III ступенів створено освітній округ, в який входять ще три школи, які знаходяться на відстані не більше десяти кілометрів. Сьогодні школа працює за філологічним профілем.

У 10-11 класи йдуть навчатися учні, які в подальшому планують продовжити навчання у вищих навчальних закладах (ВНЗ). Дані по школі представлено нами у діаграмі (Рис.1).

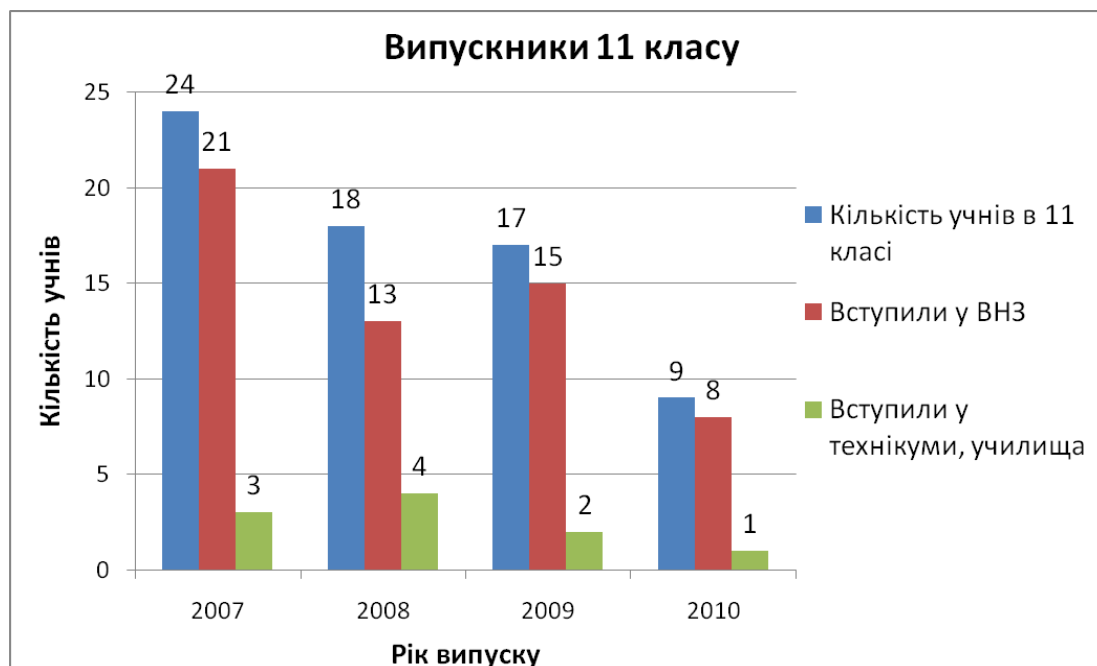

Рис. 1. Діаграма продовження навчання учнів школи у ВНЗ

За чотири роки із 68 випускників:

57 – продовжили навчання у ВНЗ;

3 – продовжили навчання у навчальних закладах I-II рівня акредитації;

8 – продовжили навчання у ВПУ-36.

При створенні освітнього округу кількість старшокласників збільшиться, а значить збільшиться кількість тих учнів, які не продовжать навчання у ВНЗ. Отже, виникне необхідність у впровадженні технологічного напрямку, яке училище готове проводити на своїй матеріально-технічній базі із спеціальностей: “Водій автотранспортних засобів категорії “В”, “С”, “Кухар”, “Кондитер”, “Кравець”, “Плодоовочівник”.

Ми переконані, що крім профільного навчання старшокласників за технологічним напрямком на базі ПТНЗ, особливу увагу потрібно приділяти і допрофільному навчанню учнів сьомих, восьмих, дев’ятих класів теж на базі професійних училищ.

Таку можливість має Балинська загальноосвітня школа I-III ступенів, яка розміщена на відстані 150 метрів від училища.

Діаграма продовження навчання учнів школи у ВПУ-36 та в інших навчальних закладах I-II рівня акредитації представлена нами нижче (Рис.2).

Рис. 2. Діаграма продовження навчання учнів школи у ВПУ-36 та в інших навчальних закладах I-II рівня акредитації

Із 87 випускників дев'ятого класу за чотири роки:

30 – продовжили навчання у ВПУ-36;

15 – в інших навчальних закладах I-II рівня акредитації.

На сьогодні, при впровадженні технологічного напрямку профільного навчання та допрофільної підготовки, виникає ряд проблем з цього приводу.

А саме:

– порядок матеріального забезпечення профільного навчання (паливно-мастильні матеріали – водій автотранспортних засобів категорії “В”, “С”, тракторист-машиніст сільськогосподарського виробництва категорії “А”, продукти для приготування страв, кулінарних виробів та ін.);

– умови погодження розкладу уроків освітнього округу та підвезення учнів;

– програми та їх зміст у відповідності до профільного навчання;

– оплата праці викладачів та майстрів виробничого навчання ПТНЗ;

– система профорієнтаційної роботи по виявленню природних особливостей і творчих здібностей дітей, та створення умов для їх реалізації й неухильного розвитку;

– застосування інтерактивних методик, індивідуального та персонального навчання у профільному та професійному навчанні.

ЛІТЕРАТУРА

1. Гузик М. П. Профільне навчання: як організовувати, не зруйнувавши школу / М.П. Гузик. – К., 2005.

**ОРГАНІЗАЦІЯ ДОПРОФІЛЬНОЇ ПІДГОТОВКИ
УЧНІВ ЗАГАЛЬНООСВІТНІХ ШІЛ НА БАЗІ ПРОФЕСІЙНО-ТЕХНІЧНОГО
НАВЧАЛЬНОГО ЗАКЛАДУ**

Галузь застосування Проекту: освітня.

Мета проекту: теоретично обґрунтувати та розробити методiku допрофільного навчання учнів загальноосвітніх шкіл на базі професійно-технічного навчального закладу засобами інформаційно-телекомунікаційних технологій, інноваційних підходів і методів їхньої організації в умовах інформатизації суспільства; експериментально перевірити дидактичну ефективність формування допрофесійних знань учнів на основі перспективних моделей навчання за допомогою електронних засобів навчання та інтегрованих методик, створення та розвитку єдиного освітнього середовища навчального закладу.

Завдання проекту:

- експериментально перевірити дидактичну ефективність формування допрофесійних знань учнів на основі перспективних моделей навчання за допомогою електронних засобів навчання та інтегрованих методик,
- створити та постійно розвивати єдине освітнє середовище навчального закладу;
- сприяти професійній визначеності учнів 8-9 класів, їхній відповідальній орієнтації на систему профільного навчання;
- формувати в учнів навички використання комп'ютерних технологій, всесвітньої мережі Internet як фактору інтелектуального зростання особистості

Опис проекту

Актуальність проекту. Розвиток світового освітнього простору вимагає від української школи реакції на процеси реформування загальної середньої школи, що відбуваються у провідних країнах світу. Загальною тенденцією розвитку старшої профільної школи є її орієнтація на багатопрофільність.

Засади переходу загальної середньої освіти на 12-річний термін обумовлені певними нормативними документами. Фундаментальним у цьому переході є документ "Концепція профільного навчання у старшій школі", який розроблений Інститутом педагогіки АПН України, затверджений рішенням колегії Міністерства освіти і науки від 25.09.2003 р. № 10/12-2.

Концепція профільного навчання в старшій загальноосвітній школі розроблена на виконання Закону України "Про загальну середню освіту", постанови Кабінету Міністрів України від 16.11.2000 р. № 1717 "Про перехід загальноосвітніх навчальних закладів на новий зміст, структуру і 12-річний термін навчання". Вона ґрунтується на основних положеннях Концепції загальної середньої освіти (12-річна школа) і спрямована на реалізацію Національної Доктрини розвитку освіти, затвердженої Указом Президента України від 17.04.2002 р. № 347/2002.

Метою профільного навчання в старшій школі, як зазначено в документах, є забезпечення можливостей для рівного доступу учнівської молоді до здобуття загальноосвітньої профільної та початкової допрофесійної підготовки, неперервної освіти впродовж усього життя, виховання особистості, здатної до самореалізації, професійного зростання і мобільності в умовах реформування сучасного суспільства.

Профільне навчання – вид диференційованого навчання, який передбачає врахування освітніх потреб, нахилів і здібностей учнів і створення умов для навчання старшокласників відповідно до їхнього професійного самовизначення, що забезпечується за рахунок змін у цілях, змісті, структурі та організації навчального процесу.

Допрофільна підготовка здійснюється з метою професійної орієнтації учнів, сприяння у виборі ними напряму профільного навчання у старшій школі. Форми її реалізації – введення курсів за вибором, поглиблене вивчення окремих предметів на диференційованій основі.

Основна функція курсів за вибором – профорієнтаційна.

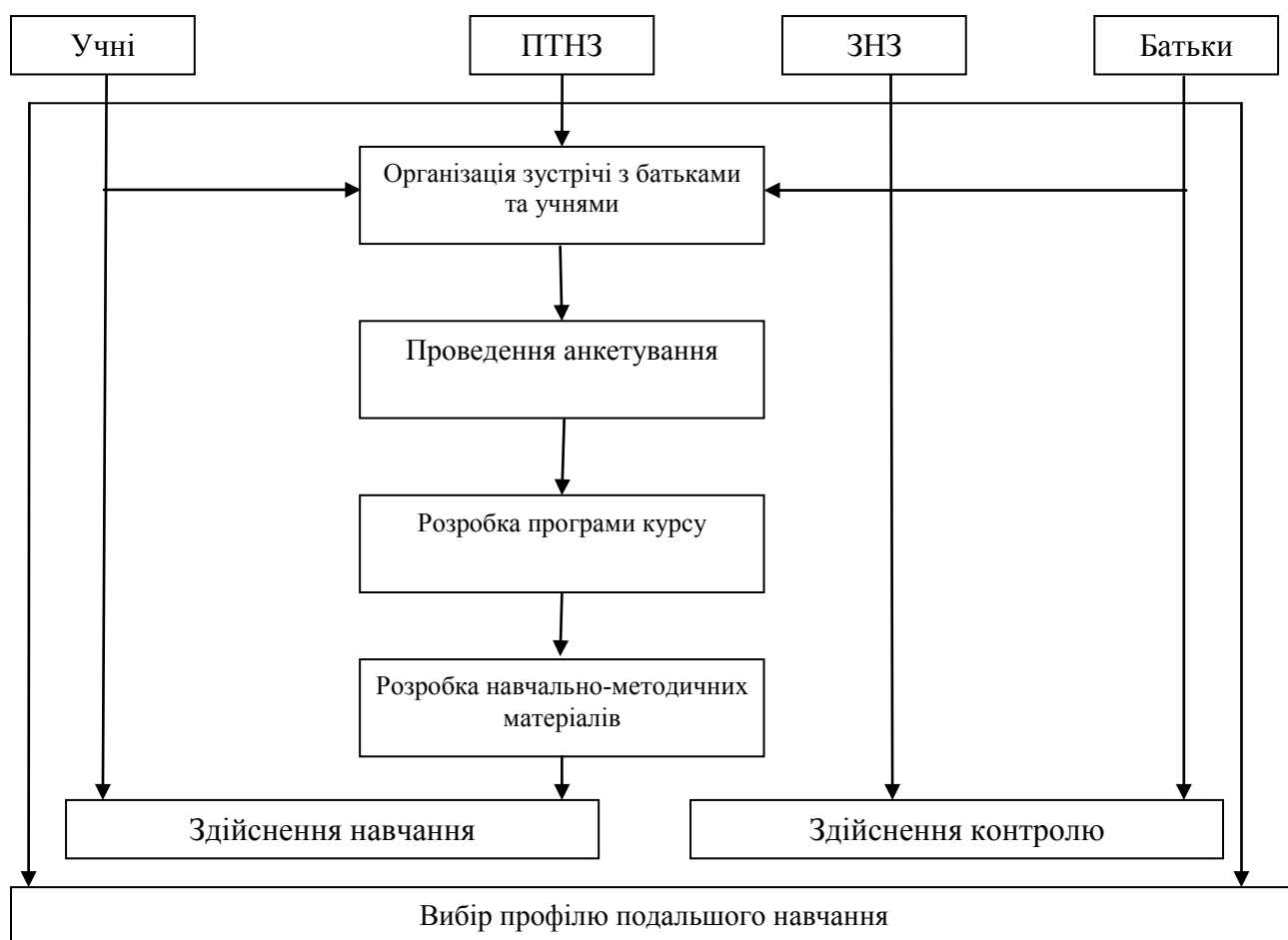
Навчально-методичне забезпечення допрофільного навчання – важлива умова реалізації концепції. Необхідно розробити і апробувати програми курсів за вибором, відповідні посібники, методики, засоби навчання.

Технологія впровадження проекту. У сучасних соціально-економічних умовах першочергового значення набуває необхідність підготовки школярів до свідомого вибору профілю подальшого навчання. Сучасна школа має бути профільною. Учень 9 класу має свідомо обрати профіль свого подальшого навчання. Не секрет, що дуже часто орієнтація дитини на вибір майбутньої професії має суто рекламний характер. Перед учнем часто яскраво розкриваються переваги тієї чи іншої професії і в той же час так чи інакше замовчуються складності та рутинні її аспекти.

У цьому контексті професійно-технічний навчальний заклад може надати допомогу школяреві у виборі майбутнього профілю навчання, а в подальшому і професії, організацією допрофільного навчання через систему курсів на своїй базі. Такі курси дають учням реальне уявлення про професії, що готуються ПТНЗ, не вимагаючи від них остаточного вибору. Учень 8-9 класу, який стоїть перед необхідністю вибору профілю навчання, може спробувати свої сили у тій чи іншій професії й, виконуючи практичні завдання, реально зустрітися як з перевагами, так і складностями професії. Саме такий підхід пропонується у моделі.

Важливою є також організація широкого доступу школярів до інформації, формування умінь її пошуку та аналізу. Оволодіння інформаційними технологіями, використання мережі Інтернет відкриває доступ до інформації, надає можливість реалізувати себе й свої потреби, зростати й розвиватися у відповідності до своїх бажань. Перед учнями і практиками постають важливі й складні завдання. Одне з них – проблема готовності учнів до майбутньої професійної діяльності, продовження навчання, раціонального проведення дозвілля. Розвиток дистанційної освіти, інноваційних підходів і методів їхньої організації в умовах інформатизації суспільства дозволяє розв'язати низку проблем, пов'язаних із профілізацією навчання.

Для виконання сформульованих завдань можна запропонувати таку схему:

Реалізація проекту. Перед введенням профільного навчання в загальноосвітніх установах має бути проведений значний обсяг робіт із забезпечення майбутнього вибору учнями профілів навчання (анкетування, бесіди з батьками тощо.).

Професійно-технічні навчальні заклади можуть надати якісні освітні послуги школярам та їхнім батькам у складній ситуації необхідності вибору профілю подальшого навчання.

У Вінницькому міжрегіональному вищому професійному училищі накопичено значний досвід щодо підготовки фахівців з професій «Оператор комп'ютерного набору», «Оператор комп'ютерного набору. Секретар», «Оператор комп'ютерного набору. Агент з постачання», «Кухар-кондитер» тощо, а також – створенні дистанційні курси для школярів, розробки програмного та методичного забезпечення, створено сучасну навчально-матеріальну базу, мережу Internet, яка підключена до Internet, що надає можливості здійснення навчання за різними формами.

Вінницьке міжрегіональне вище професійне училище має потужний кадровий потенціал для забезпечення роботи проекту.

І це дало змогу розпочати експеримент з організації допрофільного навчання учнів загальноосвітньої школи на своїй базі.

Для експериментальної перевірки запропонованих методик була обрана школа-гімназія №6.

На зустрічі з учнями та батьками були запропоновані напрями курсів за вибором, розглянуті шляхи їхнього подальшого розвитку.

В ході експерименту протягом 2009-2010 навчального року курси за вибором закінчили та одержали відповідні сертифікати 139 учнів школи-партнера за напрямом «Основи роботи на персональному комп'ютері» та 6 учнів за напрямом «Основи приготування їжі».

Сьогодні на курсах навчаються за напрямками:

- «Основи роботи на персональному комп'ютері» -79 учнів;
- «Основи приготування їжі» - 13 учнів;
- «Основи секретарської справи» - 15 учнів;
- «Технологічні основи ремонту ПК» - 26 учнів;
- «Основи комп'ютерної верстки» - 23 учні.

Реалізація експерименту забезпечила: розробку пакету навчально-плануючої документації та навчально-методичної літератури для проведення курсів за вибором у рамках допрофільного навчання.

В межах реалізації експерименту училище:

1. Надає учням можливість через систему курсів сформулювати свідоме рішення щодо вибору профілю свого подальшого навчання.

2. Надає учням реальне уявлення про професії, з яких здійснюється підготовка в навчальному закладі.

3. Проводить організаційну та навчально-виховну роботу серед учнів, спрямовану на соціальну та трудову адаптацію підлітків.

4. Розвиває в учнів навички:

- комунікативного спілкування;
- співпраці з однолітками, з батьками, оточуючими засобами інформаційних технологій;
- одержання самоосвіти.

5. Створює умови для тісної співпраці батьків, загальноосвітнього та професійно-технічного навчальних закладів.

6. Здійснює поглиблену курсову підготовку із професій, які користуються попитом на ринку праці.

7. Забезпечує роботу в мережі Internet.

8. Створює електронні навчально-методичні комплекси та програмні засоби навчання.

Після проведення експерименту та аналізу його результатів планується:

- продовжити роботу зі створення нового покоління навчальної літератури,
- узгодити навчальні плани курсів за вибором;
- розширити кількість шкіл та учнів, охоплених курсами допрофільного навчання на базі професійно-технічного навчального закладу.

Забезпечити нову якість освіти можна на основі застосування сучасних інформаційних технологій. Перехід до інформатизації освіти можливий на основі єдиного освітнього інформаційного середовища.

Колектив нашого навчального закладу тривалий час працює над питанням впровадження інноваційних технологій в навчальний процес, зокрема розробкою та реалізацією електронних засобів навчання.

У виборі напрямів навчання, запропонованих училищем, врахований не лише аспект професійної орієнтації, а й можливість використання здобутих учнями на курсах знань, умінь та навичок у повсякденному житті, навчанні, організації дозвілля.

Це робить організацію таких курсів особливо доцільною, якщо у подальшому учень обере профіль навчання, відмінний від запропонованого.

Соціально-економічний ефект від реалізації проекту:

1. Створення середовища для організації допрофільного навчання на базі професійно-технічного навчального закладу, яке дає школяру можливість вибору профілю подальшого навчання та майбутньої професії з меншою вірогідністю помилок завдяки практичному характеру запропонованих курсів.

2. Здійснення певного внеску у справу боротьби з бездоглядністю підлітків, завдяки проведенню курсів у позаурочний час.

3. Запобігання неефективного проведення підлітками часу в Інтернет-салонах за іграми, шляхом розкриття можливостей інформаційно-комунікаційних технологій для вирішення практичних завдань навчальної діяльності та повсякденного життя.

Проблеми та перспективи. Професійно-технічні навчальні заклади завдяки наявності потужної матеріально-технічної бази та досвідчених кадрів можуть надати суттєву допомогу школі у вирішенні питання організації допрофільного навчання.

Зацікавленість з боку учнів та їхніх батьків у такій співпраці доводить актуальність нашого проекту.

Навчально-виховний процес на курсах допрофільного навчання забезпечений сучасними мультимедійними навчально-методичними матеріалами.

Користуючись нашим досвідом роботи та розробленою під час реалізації проекту методологією, таку форму співпраці зі школою можуть організувати інші професійно-технічні навчальні заклади.

Потужну базу професійно-технічних закладів доцільно також використовувати для забезпечення профільного навчання за технологічним профілем.

Для втілення проекту навчальному закладу необхідна державна підтримка в плані розвитку матеріально-технічної бази та вирішення проблем фінансування.

ЛІТЕРАТУРА

1. "Концепція профільного навчання у старшій школі", яка розроблена Інститутом педагогіки АПН України, затверджена рішенням колегії Міністерства освіти і науки від 25.09.2003 р. № 10/12-2.

2. Закон України "Про професійно-технічну освіту" // Урядовий кур'єр: №11 // Орієнтир. Інформаційний додаток. – 1998. – №47-49. – С. 1-9.

3. Закон України "Про загальну середню освіту", Постанови Кабінету Міністрів України від 16.11.2000 р. № 1717 "Про перехід загальноосвітніх навчальних закладів на новий зміст, структуру і 12-річний термін навчання".

3. Ничкало Н.Г. Сучасні тенденції і проблеми неперервної професійної освіти / Н.Г. Ничкало // Сучасні інформаційні технології та інноваційні методики навчання у підготовці фахівців: методологія, досвід, проблеми: зб. наук. пр. – Київ-Вінниця, 2000. – 486 с.

ІННОВАЦІЙНИЙ ПІДХІД ДО ВПРОВАДЖЕННЯ ПРОФІЛЬНОГО НАВЧАННЯ НА БАЗІ ДНІПРОДЗЕРЖИНСЬКОГО ЦЕНТРУ ПІДГОТОВКИ І ПЕРЕПІДГОТОВКИ РОБІТНИЧИХ КАДРІВ

Актуальність проблеми. З метою надати глибокі знання з профільних дисциплін і, тим самим, допомогти учнівській молоді обрати майбутню професію, яка відповідала б їхнім здібностям, нахилам і потребам, виникла необхідність запровадження профільного навчання старшокласників на базі Дніпродзержинського центру підготовки і перепідготовки робітничих кадрів.

На засіданні вченої ради НМЦ ПТО у Дніпропетровській області та семінарі-практикумі в Криворізькому міському методичному центрі професійної освіти було узагальнено досвід Дніпродзержинського центру підготовки і перепідготовки робітничих кадрів (ДЦППРК) з профільного навчання, надана висока оцінка співпраці педагогічних колективів та рекомендовано запровадження цього досвіду в інших закладах освіти Дніпропетровщини.

Ми погоджуємося, що профільне навчання учнів старшої школи – пріоритетний напрям оновлення сучасної освіти, досягнення нею нової європейської якості. Реалізація профільного навчання, як зазначає В. Радкевич, потребує створення належних умов для набуття учнівською молоддю професійно-значущих компетентностей, щоб бути успішними у світі праці, який все більше залежить від сучасних виробничих технологій, оперативного обміну інформацією.

Профільне навчання, як вид диференційованого навчання, передбачає врахування освітніх потреб, нахилів і здібностей учнів, створення належних умов для навчання старшокласників відповідно до їхнього професійного самовизначення, що забезпечується за рахунок змін у цілях, змісті та структурі його організації. Його мета – забезпечення можливостей для рівного доступу учнівської молоді до здобуття загальноосвітньої профільної та початкової допрофесійної підготовки, неперервної освіти впродовж усього життя, виховання особистості, здатної до самореалізації, професійного зростання й мобільності в умовах реформування сучасного суспільства.

Профільне навчання спрямоване на формування ключових компетенцій старшокласників, набуття ними навичок самостійної науково-практичної, дослідницько-пошукової діяльності, розвиток їхніх інтелектуальних, психічних, творчих, моральних, фізичних, соціальних якостей, прагнення до саморозвитку та самоосвіти. Основними його є:

- створення умов для врахування й розвитку навчально-пізнавальних і професійних інтересів, нахилів, здібностей і потреб учнів старшої школи в процесі їхньої загальноосвітньої підготовки;
- забезпечення умов для життєвого і професійного самовизначення старшокласників, формування готовності до свідомого вибору і оволодіння майбутньою професією;
- формування загальнокультурної, соціальної, комунікативної, інформаційної, громадянської, технічної, здоров'язбережуваної компетенції учнів на допрофесійному рівні, спрямування молоді щодо майбутньої професійної діяльності;
- забезпечення поступово-перспективних зв'язків між загальною середньою і професійною освітою відповідно до обраного профілю.

У житті молодшої людини свідоме ставлення до вибору професії має велике значення. Свідомість учнівської молоді ми розуміємо як мотивовану діяльність, спрямовану на ознайомлення із змістом професії, практичну апробацію своїх можливостей, оволодіння активними способами підготовки до майбутньої праці, самовиховання професійно важливих якостей. Таким чином, свідоме ставлення до вибору професії – це, насамперед, наявність необхідних знань. До таких, у першу чергу, слід віднести системні знання про різні сфери людської діяльності, види і типи професій, їх зміст, а також орієнтування в основних напрямках профілізації.

Вибір професії починається з обрання профілю навчання, від якого залежить і досягнення в навчанні, і задоволення від процесу пізнання, та, врешті-решт, вибір майбутньої професійної діяльності. Адже, чим точнішим буде самовизначення, тим більшою є ймовірність того, що суспільство одержить фахівця високого гатунку.

Свідоме ставлення учнівської молоді до вибору професії виникає на основі усвідомленості соціальної та особистої значущості професії.

До усвідомлення соціальної ролі проблеми вибору професії належить розуміння учнем зв'язку вибору професії із загальною проблемою прискорення соціально-економічного розвитку країни, підвищення продуктивності праці, забезпеченням усіх галузей народного господарства стабільними кадрами, які здатні своєю діяльністю розвивати ринкову інфраструктуру.

Профільна підготовка потребує психологічного супроводу, соціологічних вимірювань, накопичення бази бажаного у зіставленні з можливим, тому співпраця між загальноосвітньою середньою школою і професійно-технічним закладом дуже важлива.

Професійно-технічний навчальний заклад Дніпродзержинський центр підготовки і перепідготовки робітничих кадрів (ДЦПРК) готує спеціалістів сфери громадського харчування, торгівельно-комерційного напрямку, сфери обслуговування та фахівців швейного виробництва. Одним із головних пріоритетних напрямків діяльності ДЦПРК є впровадження в навчальний процес новітніх виробничих технологій.

У центрі проліцензовано 25 професій за всіма напрямками підготовки: повна професійна підготовка, курсова підготовка, перепідготовка, підвищення кваліфікації кадрів.

Дванадцять професій, яким навчають в ДЦПРК, інтегровані, що дає змогу забезпечити 100 % працевлаштування та адаптацію на виробництві.

У закладі створена система співпраці з загальноосвітніми середніми школами, яка спрямована на забезпечення підвищення престижності робітничих професій. Центром здійснюється профільне навчання за технологічним напрямом учнів 10-11 класів ЗОШ №40 м. Дніпродзержинська з професії “Оператор комп’ютерного набору”, та вихованців неповної середньої ЗОШ-інтернату № 2 для дітей з важкими розладами мови м. Дніпродзержинськ за спеціальністю “Кравець”.

Одним із досягнень співпраці ДЦПРК та школи-інтернату №2 є розвиток творчого потенціалу дітей. У дітей із мовленнєвими вадами первинно порушеним компонентом є не інтелект, а мовленнєва система, яка включає як звукову, так і лексичну сторону. Тому важливою особливістю організації навчального процесу для дітей із важкими порушеннями мовлення є поєднання навчального й корекційного спрямування в єдину систему.

Педагогічний колектив закладу у центр усієї освітньої системи ставить особистісно-орієнтовані технології. Враховуючи те, що учні з важкими розладами мови не можуть, в певній мірі, висловлювати свої думки, володіти технологічними термінами, викладачі уміло використовують основні принципи особистісно орієнтованого підходу.

Виходячи з цього, творчо працюючи педагоги використовують ігрові технології: навчальні, тренувальні, пізнавальні, розвиваючі, рольові, імітаційні. Учні із задоволенням на бінарних уроках з виробничого навчання та спеціальних предметів виконують вправи з драпірування штор, ламбрекенів для спальних кімнат інтернату, при цьому вивчаючи нові слова, що дає змогу розширювати їх словниковий запас.

Певні труднощі є в тому, що навчання обтяжене порушенням у більшості дітей мілкої моторики рук, що викликано скритою формою дизартрії, тому постійне тренування, виконання вправ з пошиття виробів дають цим дітям гарні результати в їхньому розвитку.

Через застосування традиційних та інноваційних технологій з урахуванням особливостей дітей з важкими розладами мови педагогічний склад ДЦПРК разом з колективом школи-інтернату №2 забезпечує системність в організації пізнавальної діяльності, індивідуалізацію та диференціацію навчання. Оволодіння учнями професією кравця завжди стане у нагоді в подальшому житті, а для деяких дітей – і майбутньою спеціальністю.

Моніторингові дослідження кількості учнів, які проходять профільне навчання в ДЦППРК, показали динаміку росту попиту на професію “Оператор комп’ютерного набору”. В період за 2009-2010 навчальний рік кількість учнів, які проходили профільне навчання за професією “Оператор комп’ютерного набору” становила 15 осіб, у наступному, 2010-2011 навчальному році, вдвічі більше.

Вибір профільного навчання за професією “Оператор комп’ютерного набору” обирається учнями та батьками не випадково, тому що в сучасному світі без інформатики, знань інформаційних технологій та такої новинки наукового прогресу, як комп’ютер, обходитися неможливо.

Сучасний рівень розвитку комп’ютерної техніки й інформаційних технологій спричинив значні зміни у галузях індустрії, сільського господарства, проте найбільш радикальних змін зазнали концепції і технології комунікацій та обробки інформації. Ці зміни мають значний вплив на наше життя та діяльність, зокрема на освіту. Сучасне покоління має можливість використання широкого спектру медіа-засобів: кабельне та супутникове телебачення, персональні комп’ютери, мережа Інтернет та інше.

У зв’язку з цим, необхідним є надання, насамперед, учням загальноосвітніх навчальних закладів можливостей опанування сфери комп’ютерних та інформаційно-комунікаційних технологій у такому обсязі, який дозволить їм:

- сформувати необхідний світогляд і певну інформаційну культуру, якої потребує сучасне суспільство;
- використовувати здобуті знання, вміння і навички безпосередньо у повсякденному житті з перших років навчання в школі;
- накопичити власний практичний досвід, який стане підґрунтям для подальшого вибору професійної діяльності і самореалізації молодого фахівця в інформаційному просторі сучасного суспільства.

А крім цього, навички, які школярі отримують, оволодіваючи інформаційними технологіями, є прикладними, саме вони допоможуть їм у оволодінні іншими предметами. Уміння самостійно набувати знання на сучасному етапі розвитку інформаційного суспільства перетворюється в життєву необхідність кожного. Тому вибір саме цієї професії є актуальним для сучасної молоді.

На нашу думку, головною метою профільного навчання з інформатики для орієнтації учнів на майбутню професію є:

- формування знань, умінь і навичок, необхідних для раціонального використання засобів сучасних інформаційних технологій при розв’язуванні задач, пов’язаних з опрацюванням інформації, її пошуком, систематизацією, зберіганням, поданням, передаванням;
- ознайомлення учнів із роллю нових інформаційних технологій у сучасному виробництві, науці, повсякденній практиці, з перспективами розвитку обчислювальної техніки;
- започаткування основ інформаційної культури учнів.

Для здійснення якісної профільної підготовки ДЦППРК має добре оснащену навчально-матеріальну базу з кожної спеціальності. Це навчальні приміщення, навчально-практичний центр інформаційних технологій, кабінети та майстерні, які обладнані сучасним устаткуванням, навчальними місцями, що дозволяє засвоїти професійні знання та навички, враховуючи вимоги сучасного виробництва.

В ДЦППРК працюють досвідчені фахівці, що мають комплексно-методичні забезпечення із своїх предметів, сучасне обладнання для проведення практичних та лабораторних робіт на належному рівні. Педагоги не лише оволодівають знаннями і вміннями в галузі інформаційних комп’ютерних технологій, а й навчаються, як використовувати ці технології на своїх уроках, включати їх в загальний педагогічний процес, найкращим чином передаючи учням та слухачам власні знання, використовуючи інноваційні технології навчання.

У центрі постійно проводяться моніторинги щодо фахово-професійної майстерності викладачів, кваліфікаційного рівня майстрів виробничого навчання, рівня творчого потенціалу педагогічного складу центру, дослідження застосування інноваційних технологій викладачами та майстрами виробничого навчання.

Моніторинг виступає одним із найважливіших засобів відстеження інновацій. Його мета – зібрати матеріал для аналізу та оцінювання основних складових, які характеризують якість освіти: ресурси, що вкладено в освіту (у даному випадку: викладачі, матеріально-технічна база тощо); організація освітнього процесу (якість змісту, кадрів, середовище навчання вчителів, інспектування тощо); результат освітньої системи; прогноз подальшого розвитку освіти.

Застосування традиційних та інноваційних технологій, спрямованих на особистісно орієнтований підхід, є одним з важливих напрямів у профільному та професійному навчанні.

Таким чином, можна зробити висновки, що профільне навчання є одним з ефективних засобів підвищення якості освіти, розвитку здібностей, нахилів, інтересів та індивідуальних можливостей учнівської молоді, активності їхньої пізнавальної діяльності.

Поглиблене вивчення ряду дисциплін, що носить допрофесійний характер, дозволяє забезпечити достатню підготовку учня до успішного продовження освіти у відповідності до майбутніх життєвих планів. Профільне навчання є для старшокласників засобом самореалізації, можливістю реально оцінити свої пізнавальні здібності, професійні наміри, окреслити шляхи подальшої освіти й професійного самовизначення.

Профілізація дає змогу:

- реалізувати право учня на вибір власної освітньої траєкторії;
- інтегрувати взаємодію різних закладів і установ освіти;
- реалізувати профорієнтаційний потенціал нововведень;
- ознайомитись зі своєю майбутньою професією за рахунок предметів, до яких у них здібності та які їм подобаються.

ЛІТЕРАТУРА

1. Володько В. М. Індивідуалізація та диференціація навчання і виховання / В.М. Володько // Гуманітарні науки. – 2001. – № 1. – С. 54-65.
2. Концепція профільного навчання в старшій школі, затверджена рішенням колегії МОН України №10/2-2 від 25.09. 2003 року (нова редакція, затверджена наказом міністра освіти і науки України, наказ № 854т від 11.09.2009 р.).
3. Мегега Г.Б. Деякі аспекти проблем впровадження профільної освіти / Г.Б. Мегега // Нива знань. – 2004. – № 1. – С. 1-21. – Бібліогр.: 25 назв.
4. Можливості профільного навчання: Особистісно орієнтована освіта як умова адаптації школярів до вимог ринку праці / [П. Лернер] // Завуч. – 2003. – Квіт. (№ 10). – (Технологія: предмет XXI сторіччя). – Наша вкладка: с. 1-3.
5. Інтернет-ресурси: <http://www.svitinfo.com/book/>; <http://www.mon.gov.ua/>; <http://www.moippo.mk.ua/>

ОРГАНІЗАЦІЯ ДОПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ ШКОЛЯРІВ 10-11 КЛАСІВ ЗАГАЛЬНООСВІТНІХ ШКІЛ МІСТА ПРИЛУКИ НА БАЗІ ПРИЛУЦЬКОГО ПРОФЕСІЙНОГО ЛІЦЕЮ

Допрофесійна підготовка школярів у сучасних умовах розвитку українського суспільства, навіть в умовах фінансово-економічної кризи має важливе значення. Вона повинна сформувати первинні навички робітничої професії, виявивши при цьому нахили, здібності учня загальноосвітньої школи, сприяти формуванню мобільного робітника, який необхідний виробництву в умовах становлення економіки, розвитку споживчих інтересів суспільства. Адже не секрет, що згідно даних управління статистики на одного робітника

виробничій сфері припадає вісім, а на сьогодні – дванадцять споживачів (робітників сфери обслуговування, бюджетної сфери, дітей, пенсіонерів). Допрофесійна підготовка необхідна для створення належних умов для свідомого вибору професії після закінчення загальноосвітнього навчального закладу.

Вивчаючи досвід з цього питання Івано-Франківської та Дніпропетровської областей стало зрозуміло, що профільну підготовку можна проводити за рахунок годин навчального плану технологічного профілю за двома напрямками:

- навчання окремим елементам, логічно сформованим модулям окремих професій;
- навчання одній професії за першим кваліфікаційним рівнем, який визначений державним стандартом.

У першому випадку навчання учнів проводиться з метою ознайомлення з початковими навичками 4-5 професій різних робітничих сфер. У другому – учень здобуває знання і навички з однієї професії за першим кваліфікаційним рівнем з одержанням відповідного посвідчення. Ці напрями виявляють свої позитивні та негативні сторони.

Перший напрям має позитив у тому, що учень випробовує себе в декількох професіях, що дає змогу більш точного вибору професійного шляху; негатив виявляється у тому, що це:

- потребує залучення великої кількості фахівців різних сфер;
- перелік предметів професійної підготовки необхідно визначити за декількома державними стандартами, які не завжди сумісні за змістом між собою (наприклад, “Манікюрна справа – Швейне виробництво – Будова автомобіля – Муляр”)
- великі затрати на створення матеріально-технічної бази.

Другий напрям має позитив у тому, що:

- чітко визначений державним стандартом перелік предметів з навчальними годинами;
- залучена невелика кількість фахівців чітко визначеної професійної сфери;
- менші затрати на створення матеріально-технічної бази.

Негатив виявляється у тому, що учні постають перед вибором здобуття лише однієї чітко визначеної професії. Тому ця професія повинна бути більш мобільною на ринку праці і, як мінімум, розвивати не лише технічну культуру, а й естетичні смаки.

Враховуючи значення та перспективи допрофесійної підготовки, Управління освіти і науки Чернігівської області у 2006 році провело спільне засідання начальників міських та районних відділів освіти, директорів ПТНЗ на базі Куликівського аграрного ліцею. У результаті цього засідання, начальником управління було дано Доручення №31 від 26.12.2006 р. ”За наслідками проведення спільного круглого столу з питань запровадження профільного навчання старшокласників на базі професійних ліцеїв в області”.

На виконання цього Доручення у м. Прилуках була створена робоча група із впровадження допрофесійної підготовки серед учнів загальноосвітніх шкіл на базі Прилуцького професійного ліцею. До складу робочої групи увійшли:

- начальник міського відділу освіти;
- начальник відділу ЦПТО області;
- директори шкіл, які обрали технологічний профіль;
- директор ПТНЗ.

Робоча група окреслила план дій із визначення можливості проведення допрофесійної підготовки:

Пункт “Вибір професії у відповідності до вимог державного стандарту”.

При виборі професії необхідно враховувати:

- відповідність освітньому рівню, зазначеному в кваліфікаційній характеристиці;
- вікові та медичні вимоги (на момент випуску учню повинно бути 17-18 років);
- професія не повинна належати до професій підвищеної небезпеки;
- кількість годин на підготовку повинна вкладатись у кількість годин, звільнених при впровадженні технологічного профілю.

Пункт “Визначення можливостей ПТНЗ”:

- допрофесійна підготовка визначена статутом ПТНЗ;

- наявність ліцензії;
- ліцензований обсяг;
- готовність матеріально-технічної бази;
- відповідність інженерно-педагогічних працівників.

Пункт “Завдання директорам шкіл”.

Пункт “Розробка навчального плану та його погодження” (розробляє адміністрація ПТНЗ)

У результаті виконання плану дій робочої групи, згідно документів Управління освіти і науки Чернігівської облдержадміністрації був укладений ”Договір на надання допрофесійної та початкової підготовки учням 10-11 класів загальноосвітніх шкіл міста”

Відповідно Договору має бути складений кошторис витрат, який затверджений органами виконавчої влади, в якому зазначається:

- оплата праці викладачам та майстрам виробничого навчання;
- оплата за витратні матеріали;
- канцелярські витрати (замовлення свідоцтв);
- підвіз дітей (хто здійснює і за який кошт).

На базі Прилуцького професійного ліцею з 1 вересня 2007 року проводилась допрофесійна підготовка з наступних професій: “Манікюрниця”, “Водій автотранспортних засобів (категорії ”С”)”.

Для підготовки учнів з професії ”Манікюрниця” використовуються відповідні кабінети та майстерні ПТНЗ, що визначені державним стандартом.

Майстерня була укомплектована необхідними засобами навчання: первинний манікюрний набір, лаки. Рідину для змивання лаку купують батьки учнів за власний кошт. Кожний набір підписаний і зберігається у відповідній шафі кабінету.

Навчальний план розробляється ПТНЗ та погоджується з міським управлінням освіти, роботодавцем, Управлінням освіти і науки Чернігівської облдержадміністрації.

Навчальний план має у своїй структурі дві складові: предмети професійно-теоретичної підготовки та професійно-практичної підготовки. Навчальні години розбиті по тижнях і становлять шість годин на день. Тобто, один день учні загальноосвітньої школи навчаються у ліцеї.

При підготовці учнів з професії ”Водій автотранспортних засобів (категорії ”С”)” існують деякі правила, обов’язкові для виконання:

1. У групу на навчання беруться учні, які пройшли обов’язковий медичний огляд, про що засвідчує медична довідка встановленого зразка (086-у).

2. Група у відповідності до ”Правил навчання водінню автотранспортними засобами”, ”Закону про дорожній рух” повинна бути зареєстрована в МРЕВ ДАІ не пізніше ніж за 15 днів з початку навчання.

3. Навчальне водіння на транспортному засобі дозволяється при досягненні учнем 17 років.

4. До іспитів в МРЕВ ДАІ допускаються учні:

- які досягли 18 років;
- мають медичну довідку встановленого зразка;
- успішно склали внутрішній іспит з ПДР та практичного водіння і мають відповідне свідоцтво;
- сплатили обов’язкові платежі визначені МРЕВ ДАІ (за рахунок коштів батьків).

Навчальний план для підготовки ”Водіїв автотранспортних засобів (категорії ”С”)” має аналогічну структуру, проходить погодження та затвердження як і з професії ”Манікюрниця”. Але, у відповідності до державного стандарту, передбачається індивідуальне навчання практичному водінню у кількості 60 годин на 1 учня (тобто, не більше 2 годин на день). Оплата праці майстрів практичного водіння проводиться відповідно кошторису витрат погодженому з органами виконавчої влади.

Оплата за паливно-мастильні матеріали може проводитись за рахунок коштів батьків або за рахунок коштів органів виконавчої влади. Якщо оплата за паливно-мастильні матеріали проводиться за рахунок коштів батьків, обов'язкове надання відповідної заяви.

Облік виконання вправ практичного водіння та наїзд годин проводиться у книзі "Обліку практичного водіння", яка обов'язкова для показу інспектору ДАІ разом з маршрутним листом, в якому зазначені прізвища учнів.

По закінченню курсу навчання з професії проводиться підсумкова державна атестація членами державної комісії, які затверджені наказом по ліцею та погоджені з управлінням освіти.

На державну кваліфікаційну атестацію надається зразок пробної кваліфікаційної роботи з обов'язковим теоретичним обґрунтуванням її виконання. Кваліфікаційна комісія шляхом голосування виставляє комплексний підсумковий бал, який буде занесено у додаток до атестата та присвоює відповідний кваліфікаційний рівень, про що складається відповідний протокол і видається свідоцтво державного зразка.

Неабиякий досвід здійснення такого профільного навчання має Прилуцька ЗОШ І-ІІІ ступенів №3. Сьогодні на ринку праці зріс попит на робітничі професії. Ці дані підтверджує Прилуцький центр зайнятості. Адміністрація цієї школи цей висновок зробила також, провівши анкетування учнів 9-х класів на предмет вибору відповідного профілю, адже більшість учнів виявили бажання отримати професію водія автотransпортних засобів або перукаря, хоча для здобуття останньої професії недостатня кількість годин, що передбачає технологічний профіль. Тому вони зупинилися на професії манікюрниці. Щоб задовольнити бажання учнів, між управлінням освіти та Прилуцьким професійним ліцеєм була укладена угода про співпрацю, в якій передбачалося з боку ліцею – забезпечення якісної організації процесу профільного навчання учнів на відповідній базі, створення відповідних умов для виконання в повному обсязі навчальних планів та програм, затверджених та погоджених в установленому порядку, облік відвідування учнями занять, контроль за виконанням навчальних планів і програм; з боку управління освіти міської ради – забезпечення набору учнів у відповідні групи, виділення в повному обсязі годин навчального плану відповідного профілю, контроль за відвідуваннями учнями навчальних занять, проведення роз'яснювальної роботи з батьками щодо оплати практичної частини навчальної програми по професії водія (закупівля бензину).

Згідно вищезазначеної угоди в школі було відкрито два 10-х класів технологічного профілю. Відповідна, матеріальна база професійного ліцею, висококваліфіковані фахівці забезпечують підготовку учнів з професій "Манікюрниця" та "Водій автотransпортного засобу (категорії "С")". Випускники 2009 року разом з атестатами про закінчення загальноосвітнього навчального закладу отримують свідоцтва про здобуту професію.

Згідно типового навчального плану для профільного навчання ІІІ ступеню ЗНЗ з українською мовою навчання (затвердженого наказом МОН України №306 від 20.05.03 р.) для вивчення трудового навчання у 10-11 кл. відводиться (5+1 годин), саме ці години й використано на профільні предмети. Заняття в ліцеї проводяться один раз на тиждень по 6 уроків. Практичні заняття з водіння автомобіля проводяться згідно окремого графіка в позаурочний час. До речі, серед учнів, що оволодівають професією водія – 5 дівчат. Оплата викладачів ліцею, що працюють з нашими учнями, проводиться згідно проведених годин, що подаються в таблиці обліку проведених годин сумісниками заступником директора з навчально-виробничої роботи у бухгалтерію.

Відповідні записи проведених уроків вчителі-сумісники роблять у класних журналах. По обох спеціальностях (і водія, і манікюрниці) у ліцеї викладається кілька предметів. Тому семестрові і річні бали виставляє викладач з профілюючого предмета, а решта викладачів – лише тематичні бали.

Анкетування учнів 11 кл. з питань профілізації навчання показало, що більшість з них задоволені тим, що навчаються в класі з технологічним профілем, матеріал викладається доступно, зрозуміло.

Звичайно, як і в будь-якій справі, у профілізації є як позитивні аспекти, так і негативні. Зокрема, частину учнів не задовольняє те, що замість омріяної професії перукаря їм довелося оволодівати професією манікюрниці. І другий недолік полягає в тому, що батьки частини учнів, які навчаються за спеціальністю водія, не в змозі заплатити за бензин, необхідний для проведення практичних занять з водіння. Тому є діти, які на сьогодні відмовились від практичних занять, що не дасть їм в подальшому отримати посвідчення водія, але бал з предмета “трудове навчання” в атестат вони матимуть.

У нашому навчальному закладі проводились збори батьків і дітей, на які запрошувались керівники підприємств та вищих навчальних закладів I-II рівнів акредитації міста. Ми організовували екскурсії для учнів безпосередньо на підприємства, на яких обговорювалась перспектива потреб у робітничих професіях та вимоги до їх кваліфікації. Така співпраця надасть більшої можливості зорієнтувати на робітничі професії частину випускників загальноосвітньої школи.

ПРОФІЛЬНЕ НАВЧАННЯ УЧНІВ СТАРШОЇ ШКОЛИ НА БАЗІ ВИЩОГО ПРОФЕСІЙНОГО УЧИЛИЩА №55 м. ДНІПРОПЕТРОВСЬКА

Сучасна модель освіти, зокрема професійної, передбачає підготувати людину, яка здатна, хоче творити та сприймати зміни. Це пов'язано з динамікою розвитку нашого суспільства, зміною технологій, інформації, знань, обставин життя.

Модернізація української професійної школи відбувається досить стрімко і непросто, але, разом з тим, плановірно. Адже доводиться відмовлятися від усталених стереотипів, виробляти нові принципи шкільної освіти, формувати нові зміст і методи.

Згідно із Законом України “Про загальну середню освіту”, Постанови Кабінету Міністрів України від 16.11.2000 р. №1717 “Про перехід загальноосвітніх навчальних закладів на новий зміст, структуру і 12-річний термін навчання”, була розроблена інститутом педагогіки НАПН України Концепція профільного навчання в старшій школі. Згідно з цією Концепцією організація освіти в старшій школі має функціонувати як профільна [3, с. 1]. Профільне навчання створює сприятливі умови для врахування індивідуальних особливостей, задоволення інтересів і потреб учнів, для формування у школярів орієнтації на той чи інший вид майбутньої професійної діяльності.

Профільне навчання передбачає підвищення рівня самостійності школяра в навчальній діяльності, вироблення здатності до самостійного та творчого виконання завдань професійного змісту, що вимагає розвитку ініціативи, самоконтролю, відповідальності, кмітливості, майстерності та ін.

Загальновідомо, що контингент учнів професійно-технічних навчальних закладів (ПТНЗ) складають ті, хто не зміг, потенційно не може або з певних причин і не хоче продовжувати своє навчання. Отже, рівні їхньої загальної освіченості, свідомості, інтелектуальних здібностей, мотивації до навчання, культури є досить низькими і тому не дають змоги організувати навчальний процес, повною мірою подібний до навчальних процесів як середньої, так і вищої школи. Водночас, виробнича діяльність випускника ПТНЗ має бути суспільно корисною, суспільно значущою і продуктивною, тобто повною мірою задовольняти соціальну потребу (соціальне замовлення) щодо певних фахівців з належним рівнем їхньої підготовки та громадянською вихованістю. Тому необхідно показати школярам особливості і переваги ПТНЗ, що саме училище є основою і запорукою їхньої успішної навчально-пізнавальної діяльності опанування обраного фаху та в наступній виробничій діяльності як дипломованого фахівця. У сучасних соціально-економічних умовах першочергового значення набуває необхідність виховання в учнів любові до праці, забезпечення умов для їхнього життєвого і професійного самовизначення, формування готовності до свідомого вибору і оволодіння майбутньою професією. І, як показує досвід,

саме профільне навчання учнів старшої школи в системі професійно-технічної освіти є пріоритетним напрямом оновлення сучасної освіти, досягнення нею нової якості.

Професійно-технічний навчальний заклад може надати допомогу школяреві у виборі майбутнього профілю навчання, а в подальшому, при бажанні, і в здобутті професії. Організація профільного навчання на базі ПТНЗ дає учням реальне уявлення про професії, не вимагаючи від них остаточного вибору. Проблема в тому, що робітничі професії вважаються непрестижними. Заробітна плата – низька, немає жодних соціальних гарантій, захисту профспілки, оздоровлюючих заходів, яких потребують певні професії. Ми забули виховати у дітей, починаючи змалечку, повагу до всіх професій, акцентуючи увагу на тому, що всі професії потрібні. Відсутні фільми, вистави, книги, які б розкривали красу праці, її романтику.

Іноді сфера трудової діяльності обирається молодими людьми внаслідок уявного почуття солідарності зі своїми ровесниками, а декому до вподоби місце навчання або роботи тільки тому, що воно близьке від дому. Поверхневі, іноді однобічні знання випускників школи щодо змісту і перспективи розвитку професій, нечіткі їхні уявлення про попит і, так звану, престижність на окремі види діяльності, моральна й трудова незрілість деяких юнаків та дівчат – усе це, значною мірою, ускладнює розв'язання проблеми раціонального відтворення та формування трудових ресурсів.

Життєві інтереси учнів старшої школи ще не сформовані, а батьки так само мають досить туманне уявлення про можливості, що відкриваються перед їхньою дитиною. Зацікавити школярів програмою професійного курсу, дати можливість зорієнтуватися у розмаїтті сучасних робітничих професій – посильна задача для ПТНЗ. Саме ці заклади можуть надати якісні освітні послуги школярам та їхнім батькам у складній ситуації необхідності вибору профілю подальшого навчання.

Прикладом сучасного закладу професійної освіти є ВПУ-55 м. Дніпропетровська із сучасними освітніми технологіями, унікальне за своїми можливостями відносно ступеневості професійної освіти. Так учні, які отримали базову або повну загальну середню освіту, навчаються за професіями “Оператор комп’ютерного набору, секретар керівника”, “Касир (в банку), адміністратор”, “Кравець” (з отриманням повної середньої освіти відповідно), а також, при бажанні, професійно зростають далі. Наступний крок – опанування професії „Закрійник”, далі – вище – „Технік-технолог”. На цьому злет учня не обмежується. Працюючи за фахом, наші найкращі випускники вдосконалюють свою майстерність у Локальному центрі дистанційної освіти Хмельницького національного університету за обраною спеціальністю. Так, на кожному етапі навчання, з кожної „сходинок” у світ виходить конкурентноспроможна, впевнена у своїх професійних силах, молода обізнана людина.

Вище професійне училища №55 впроваджує організацію профільного навчання учнів старшої школи на своїй базі, за професією “Оператор комп’ютерного набору”, співпрацюючи із ЗОШ Амур-Нижньодніпровського району м. Дніпропетровська.

Для досягнення певних результатів колективом училища створюється та постійно розвивається єдине освітнє середовище “ПТНЗ-школа”; формуються в учнів навички використання комп’ютерних технологій, як фактору зростання професійно зорієнтованої особистості.

Перед введенням профільного навчання у ВПУ №55 проводиться певний обсяг робіт:

- проведення тижнів професії для учнів старшої школи;
- анкетування учнів старшої школи;
- бесіди з учнями та батьками.

Завдяки значному досвіду, матеріально-технічній базі, кадровому забезпеченню в училищі організовано профільне навчання учнів ЗОШ з професій “Оператор комп’ютерного набору”, “Кравець”. У виборі напрямів навчання, враховується також можливість застосування здобутих знань, вмінь та навичок у повсякденному житті, навчанні, що робить профільне навчання актуальним і доцільним. Термін навчання учнів 10-11-х класів спеціалізованої школи №115 м. Дніпропетровська становить 2 роки. За узгодженням з

батьками та на підставі особистих заяв учнів виробниче навчання проводиться на базі ВПУ №55.

Якість професійного навчання, його результати значною мірою залежать від науково-методичного забезпечення навчально-виробничого процесу. Система професійного навчання має власні специфічні особливості – єдність теоретичного і виробничого навчання; організація навчального процесу на основі вимог, які впливають майбутньої виробничої діяльності учнів, результатом якої має бути створення нових матеріальних цінностей; інтегрування до змісту загальноосвітніх дисциплін завдань і навчального матеріалу фахово-орієнтованого характеру. Сучасні вимоги до кваліфікованого робітника зумовлюють необхідність розробки та впровадження інноваційних методик, що ґрунтуються на принципах диференціації, індивідуалізації, випереджувального і модульного підходів в освіті. Учень школи може спробувати себе у цій професії і, оцінивши свої можливості, врахувавши інтерес та позитивну мотивацію до того чи іншого виду діяльності, обрати профіль навчання надалі.

При впровадженні профільного навчання, творчою групою училища був розроблений пакет навчально-плануючої документації та навчально-методичної літератури. Навчальний план та програми проведення профільного навчання розроблені з урахуванням Державних стандартів освіти. У разі необхідності зазначені терміни навчання можуть бути подовжені за рахунок включення додаткового навчального матеріалу відповідно. Після завершення навчання кожний учень, повинен уміти самостійно виконувати характерні роботи, обумовлені програмою, з числа передбачених кваліфікаційною характеристикою. Для організації більш ефективної самостійної роботи учнів викладачами розроблені інтерактивні матеріали, які імітують працю в певній програмі за тим чи іншим алгоритмом. Такі матеріали дозволяють учням багаторазово самостійно відпрацювати основні прийоми. Організація роботи у співпраці “викладач-учень” слугує додатковим стимулом для оволодіння певними професійними навичками. Викладання в класах – справа дуже відповідальна, тим паче, що система загальної середньої освіти і професійно-технічної освіти, маючи спільні завдання, все ж мають свої особливості. Мета курсу: теоретична підготовка до майбутньої професії, яка включає елементи професійної етики, обладнання, технологій.

Згідно з Концепцією профільного навчання у старшій школі наш заклад використовує, певною мірою, принцип диференціації освіти і, в той же час, спеціалізації [3, с. 2]. Орієнтуємо і налаштовуємо учнів на професії, які готуємо, одночасно маємо усі можливості організації ступеневої спеціалізації від кваліфікованого робітника до рівня молодшого спеціаліста або спеціаліста вищої освіти (дистанційне навчання).

Найперше і найважливіше для сучасної молоді – навчання. Нехай складно і подекуди важко, але завжди цікаво відкривати нове. Досвідчені викладачі завжди допоможуть здолати “перешкоди”, і тут важливо розрахувати навантаження на школяра таким чином, щоб профільне навчання не стало зайвим тягарем, не загубилося серед загальноосвітніх дисциплін.

Інформаційні технології навчання, які спираються на застосування комп’ютерів, дають змогу викладачам нашого училища по-новому вирішити багато задач – це діапазон можливостей, які відкриваються для удосконалення навчального процесу, виховання учнів.

Педагоги училища системно працюють над впровадженням інноваційних методик. Творчою групою училища створені наочні комп’ютерні засоби навчання з елементами графіки, відео, мультимедіа, гіпертексту. Одними з таких засобів навчання є мультимедійні уроки та презентації, електронні посібники. Вони сприяють підвищенню мотивації навчання, кращому викладанню навчального матеріалу. Під час вивчення розділів програми профільного навчання важливо правильно організувати систему контролю засвоєння як теоретичних знань, так і практичних. З цією метою автором розроблено систему контролю знань у вигляді інтегральних тестових завдань на комп’ютері, що, в свою чергу, доповнює і удосконалює роботу викладача. Застосування даної системи помітно підвищує інтерес учнів до предмету, розвиває навички самооцінки.

В комп'ютерних лабораторіях теорія перетворюється на практику. А допомагають це здійснити – майстри виробничого навчання – професіонали своєї справи.

Впровадження інноваційних засобів у профільному навчанні надає учням:

- можливість сформувати свідоме рішення щодо вибору профілю свого подальшого навчання, своєї майбутньої професії;
- реальне уявлення про професії, за якими здійснюється підготовка в навчальному закладі;
- спробувати власні сили у тій чи іншій професії й, виконуючи практичні завдання, оцінити переваги і складності професії.

Учні старших класів із задоволенням відвідують заняття і отримують по закінченню посвідчення допрофесійної підготовки. За період співробітництва 2008-2010 рр. зі школами АНД району м. Дніпропетровська майже 20% школярів зорієнтовані на робітничі професії, за якими ведеться підготовка в училищі.

Але існують проблеми організації та реалізації профільного навчання на базі ПТНЗ. Це:

- відсутня система управління процесом профільного навчання учнів старшої школи на рівні міста, області;
- відсутня правова база щодо здійснення профільного навчання учнів старшої школи на базі ПТНЗ.

Педагогічні працівники отримують, в свою чергу, можливість проводити організаційну та навчально-виховну роботу серед учнів старшої школи, спрямовану на соціальну та трудову адаптацію підлітків.

Профільне навчання дозволяє забезпечити зв'язки між загально-середньою, професійно-технічною та вищою освітою відповідно до обраного школярем напрямку навчання.

ЛІТЕРАТУРА

1. Закон України “Про загальну середню освіту”, Постанови Кабінету Міністрів України від 16.11.2000 р. №1717 “Про перехід загальноосвітніх навчальних закладів на новий зміст, структуру і 12-річний термін навчання”.
2. Закон України “Про професійно-технічну освіту”.
3. Концепція профільного навчання у старшій школі (розроблена Інститутом педагогіки АПН України, затверджена рішенням колегії Міністерства освіти і науки від 25.09.2003 р. № 10/12-2).
4. Рішення колегії Міністерства освіти і науки України від 24.04.2008 р. “Про схвалення галузевої Програми впровадження профільного навчання на 2008-2010 роки”.

ПРОФЕСІЙНЕ СПРЯМУВАННЯ УРОКІВ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ

Галузь застосування: ДПТНЗ Сумської області.

Мета досвіду: пошуки інноваційних методів та прийомів роботи з учнями по професійному спрямуванню уроків української мови в ДПТНЗ.

Актуальність досвіду:

Рідна мова – найважливіший засіб не тільки спілкування, а й мислення, здобуття знань, саморозвитку й самовираження людини. Чим досконаліше людина володіє мовою рідного народу й рідної землі, тим краще вона засвоює готові знання, точніше мислить, повніше реалізує свій інтелектуальний потенціал, швидше налагоджує стосунки з іншими людьми.

Українська мова, крім того, в Українській державі виступає як державотворчий чинник. Водночас в Програмі з рідної мови для професійних ліцеїв зазначається, що “без знання української мови сьогодні неможливо стати повноцінним громадянином, патріотом

України, високо інтелегентною людиною, політиком, державним діячем, кваліфікованим, конкурентноспроможним фахівцем у будь-якій галузі виробництва” [2].

Відповідно до “Державного стандарту, затвердженого Постановою №24 Кабінету міністрів України від 14 січня 2004 року, навчання українською мовою в ДПТНЗ, зокрема в професійному ліцею, полягає у подальшому розвитку умінь і навичок у всіх видах мовленнєвої діяльності (аудіюванні, читанні, говорінні, письмі), у формуванні гуманістичного світогляду особистості”.

Навчання рідної мови “потребує комунікативного спрямування. Отже, для методики рідної мови **актуальним** є мовленнєве спілкування, що розглядається як процес впливу на співрозмовника, здійснюваного у формі мовлення” [1.].

Після реформування професійно-технічної освіти і створення професійних ліцеїв виникла потреба в нових підходах до викладання української мови професійного спрямування. Сьогодні ця проблема **особливо актуальна**. Наш час – час глибоких та надто різких змін у суспільстві. Тому мовну освіту слід здійснювати в тісному взаємозв'язку з освоєнням духовних надбань українського народу, а також у зв'язку з професією, яку набуває учень. Робити це слід і в родині, і в ДПТНЗ.

Нормативне підґрунтя для розробки проекту:

- Національна доктрина розвитку освіти в Україні
- Державна національна програма “Освіта” /Україна XXI століття/
- Концепція Державної цільової програми розвитку професійно-технічної освіти на 2011-2015 роки
- Концепція педагогічної освіти
- Закон України “Про мови”
- Закон України “Про освіту”
- Закон України “Про професійно-технічну освіту”
- Указ Президента України “Про додаткові заходи щодо вдосконалення професійно-технічної освіти в Україні” [3.]
- Положення про професійно-технічний навчальний заклад
- Положення про організацію навчально-виробничого процесу
- Програма з української мови для професійних ліцеїв [1.]

Кадрове забезпечення реалізації досвіду:

- Адміністрація професійно-технічного навчального закладу
- Педагогічний колектив (голови методичних об'єднань, керівники творчих груп, викладачі української мови і літератури та спецпредметів, майстри виробничого навчання, вихователі, бібліотекар)
- Учні професійно-технічного навчального закладу

Опис досвіду. Підлітково-юнацький вік характеризується інтенсивним розвитком інтелектуальних здібностей, формуванням професійних інтересів. Юнаки і дівчата починають обмірковувати свою майбутню професію. У процесі навчання їхні інтереси розподіляються із врахуванням здібностей та практичних навичок. У способах засвоєння навчального матеріалу пізнавальні психічні процеси починають набувати якісно іншої характеристики. У мисленні виявляється здібність до абстрагування, утворення нових понять. Стійкого характеру набувають процеси уваги, пам'яті та інтелектуальна працездатність.

Ставлення юнаків та дівчат до майбутньої професії, яке виникає ще в період підготовки до неї в процесі навчання у школі, має розглядатися як одна із складових психологічних умов формування професійних інтересів у майбутніх фахівців. Потребу особистості у певній діяльності називають нахилом. Про нахили ми говоримо тоді, коли майбутня робота уже подобається молодій людині, захоплює її.

Ознакою нахилу учня до професійної діяльності є інтереси. У них проявляється пізнавальна потреба та пізнавальна спрямованість майбутнього фахівця на оволодіння професією і пов'язана з позитивним емоційним станом. Тому своєчасний вияв інтересів сприяє професійному визнанню учня, що й допомагає здійснити професійний вибір.

У зв'язку з цим *особливої актуальності набуває* професійна спрямованість уроків з української мови.

Адже будь-який працівник має бути освіченим, конкурентноздатним, мобільним, самостійним у прийнятті рішень, відповідальним за результати своєї діяльності, гармонійно розвинутим, володіти науковим стилем мовлення, розвивати професійне мислення, усвідомлювати свою подальшу діяльність в умовах високотехнологічного суспільства.

У сучасному житті по-новому розглядаються питання функціонування мови. Основний критерій – знання свого фаху, рівень опанування професійною термінологією.

Знати мову професії – це означає вільно володіти багатим лексичним матеріалом з обраного фаху, додержуватися граматичних, лексичних, стилістичних, акцентологічних норм професійного спілкування.

Ми вважаємо, що справжнім фахівцем можна вважати того, хто не лише володіє високою кваліфікацією, а й є духовно багатий, творчою особистістю. Тому формування такого фахівця дедалі більше пов'язується з глибоким опануванням української мови професійного спрямування.

Мова є засобом спілкування, а професія – інформаційним матеріалом, який використовується для розв'язування важливих професійних проблем завдяки доречному, вмілому, правильному добору мовних одиниць. Знання мови професії підвищує ефективність праці, продуктивність виробництва, допомагає краще орієнтуватися в безпосередніх ділових відносинах. Перед педагогами профтехосвіти ставиться надзвичайно важливе завдання: створити умови для навчання і виховання громадянина нашої суверенної держави – молодій людини, яка обрала робітничу професію та прагне досягти високого професіоналізму в обраній галузі діяльності.

Потреба введення в ДПТНЗ професійно-спрямованих уроків з української мови є очевидним, оскільки орфографічні, граматичні, стилістичні правила залишаються для більшості дітей лише правилами, якщо подавати їх як відірвані від реального життя закони мови. Тому, викладаючи цей предмет, викладач мала на меті навчити дітей практично застосовувати вивчене на уроках української мови. З цією метою вона створила словники професійної лексики різних спеціальностей:

- Сучасного будівництва;
- Кам'яних робіт;
- Автомобіліста;
- Слюсаря з ремонту автомобілів;
- Правил дорожнього руху;
- Столяра;
- Склярів;
- Бухгалтера;
- Лаборанта хіміко-бактеріологічного аналізу;
- Словник харчування;
- Словник з охорони праці;
- Українсько-російський професійний словник.

Ми переконані, що молода людина, хоч би яку професію вона не обрала, має добре засвоїти різноманітні мовленнєві особливості, вміти грамотно і по-сучасному спілкуватися з діловими партнерами, від чого залежатиме встановлення офіційних, службових, ділових, партнерських контактів та приватних стосунків з людьми.

Тому, працюючи викладачем української мови у ДПТНЗ “Сумський професійний ліцей будівництва та автотранспорту”, поставимо перед собою такі найважливіші **завдання**:

- широко впроваджувати нові технології навчання, дати учням основні теоретичні відомості з української мови, необхідні для вироблення мовних, мовленнєвих, орфографічних та пунктуаційних умінь і навичок;
- збагатити словниковий запас учнів щодо обраної професії;

- навчити користуватися всіма багатствами мовних і мовленнєвих засобів української мови, широко залучати арсенали професійної лексики, вміщені у відповідних словниках;
- використовувати тексти професійної спрямованості, слова-професіоналізми, різноманітні термінологічні словники тощо;
- сформувати в учнів уміння й навички комунікативно виправдано користуватися засобами мови в різних ситуаціях, тісно пов'язаних з обраною професією;
- вчити учнів аналізувати, зіставляти та узагальнювати мовні явища, добирати потрібні приклади, користуватися відповідною професійною лексикою;
- розкрити красу і багатство душі українського трудівника, що є основою багатогранної духовності українського народу;
- допомогти учням усвідомити поняття “професійна культура”, “конкурентоспроможний кваліфікований робітник”, “цивілізований розвиток суспільства”.

Наш досвід є вдалим поєднанням обґрунтованого, ретельно підбраного теоретичного та практичного матеріалу. Подана система роботи над професійним спрямуванням уроків української мови засвідчує, що викладач організовує її відповідно до сучасних програмових вимог, максимально забезпечуючи реальне оволодіння учнями українською мовою, використовуючи при цьому нестандартні, оптимально дібрані методи і прийоми роботи. Методика роботи над професійним мовленням спрямована на міцне засвоєння матеріалу.

Ми підкреслюємо, що використання слів-професіоналізмів на уроках української мови, спецпредметів повинне застосовуватися й закріплюватися на практиці, на уроках виробничого навчання. Професійне спрямування на уроках української мови створює передумови для опанування майбутньою професією та свідомого вибору спеціальності, стимулює розвиток особистості, поступове професійне становлення.

Ми проводимо нестандартні заняття (конференції, подорожі, диспути, заняття КВК тощо), інтерактивні уроки (робота в парах, мікрофон, мозковий штурм, незакінчені речення, робота в малих групах, дискусії, метод ПРЕС тощо), під час яких учні активно включаються в роботу, висловлюють свої думки, гіпотези українською мовою, вживають слова-професіоналізми, роблять висновки щодо окремих питань. Проведення подібних занять супроводиться клопіткою підготовкою з боку вчителів та учнів (екскурсія на виробництво, відвідування хіміко-бактеріологічних лабораторій, станцій з ремонту автомобілів, ресторанів тощо). Саме так діти краще запам'ятовують професійну термінологію.

У практиці своєї роботи в ліцеї викладач дійшли висновку, що теоретичні знання з будь-якої професії, використання слів-професіоналізмів на уроках української мови, спецпредметів повинні застосовуватися й закріплюватися на практиці, на уроках виробничого навчання. Виконуючи такі завдання, учні отримують практичні навички, розвивають свої здібності, мовлення на уроках виробничого навчання. Це і є підтвердженням того, що сприйняття супроводиться усвідомленням, а після цього відбувається запам'ятовування. Таким чином, у процесі самостійного застосування знань на практиці, останні поглиблюються за рахунок утворення численних зворотних зв'язків.

Отже, професійне спрямування на уроках української мови створює передумови для опанування майбутньою професією та свідомого вибору спеціальності, стимулює розвиток особистості, поступове професійне становлення.

Результативність та ефективність впровадження досвіду. Вихованці систематично посідають призові місця, стають призерами різноманітних конкурсів та олімпіад з української мови та літератури.

Участь у олімпіадах з української мови та літератури

2008 р. – III місце в II етапі Всеукраїнських учнівських олімпіад з української мови та літератури (учасниця – Лаврів Анна, гр.№27).

2009 р. – II місце в II етапі Всеукраїнських учнівських олімпіад з української мови та літератури (учасниця – Тисленко Яна, гр.№27).

2010 р. – I місце в II тапі Всеукраїнських учнівських олімпіад з української мови та літератури (учасник – Кастін Руслан, гр.№42)

Участь у конкурсах з української мови ім.П.Яцика

2008 р. – II місце в письмовому турі II етапу IX Міжнародного дитячого конкурсу з української мови ім.П.Яцика (учасниця – Лаврів Анна, гр.№27)

2009 р. – II місце в письмовому турі II етапу X Міжнародного дитячого конкурсу з української мови ім.П.Яцика (учасник – Кастін Руслан, гр.№40)

2009 р. – II місце в письмовому турі II етапу X Міжнародного дитячого конкурсу з української мови ім.П.Яцика (учасниця – Тисленко Яна, гр.№27)

2009 р. – II місце в турі ораторського мистецтва II етапу X Міжнародного дитячого конкурсу з української мови ім.П.Яцика (учасник – Кастін Руслан, гр.№40)

2010 р. – I місце в турі ораторського мистецтва II етапу XI Міжнародного дитячого конкурсу з української мови ім.П.Яцика (учасник – Кастін Руслан, гр.№42)

2010 р. – III місце в письмовому турі II етапу XI Міжнародного дитячого конкурсу з української мови ім.П.Яцика (учасник – Кастін Руслан, гр.№42)

Участь у Міжнародному мовно-літературному конкурсі

ім. Т. Шевченка

2010 р. – II місце в письмовому турі II етапу I Міжнародного мовно-літературного конкурсу ім. Т.Шевченка (учасник – Кастін Руслан, гр.№42)

Результати участі учнів ліцею у зовнішньому незалежному оцінюванні

2009 р. – 39 учнів брали участь у ЗНО і з них 30 – вступили до вищих навчальних закладів

2010 р. – 35 учнів брали участь у ЗНО і з них 28 – вступили до вищих навчальних закладів

Проблеми:

- відсутність словників професійної лексики;
- недостатня кількість підручників із професійно-теоретичного циклу;
- відсутність мультимедійного обладнання;
- відсутність електронних програмних засобів навчання з даного питання.

Перспективи:

- створення на базі ДПТНЗ “Сумський професійний ліцей будівництва та автотранспорту” школи передового досвіду автора з методики організації професійного спрямування уроків української мови;
- створення електронного словника за переліком професій професійно-технічних закладів освіти.

ЛІТЕРАТУРА

1. Методика навчання рідної мови в середніх навчальних закладах: Підручник для студентів вищих навчальних закладів освіти / М.І.Пентиліук, А.Г.Галетова, С.О.Караман та ін. – К.: Ленвіт, 2000. – 264с.
2. Програма з української мови для професійних ліцеїв // Освіта України. – №64-65. – 25 серпня 2004 р.
3. Указ Президента України “Про додаткові заходи щодо вдосконалення професійно-технічної освіти в Україні” // Професійно-технічна освіта. – 2004. – №4. – С. 2.

РОЗДІЛ 5

ЗАСТОСУВАННЯ ІНТЕРАКТИВНИХ МЕТОДИК У ПРОФЕСІЙНОМУ НАВЧАННІ

ВИКОРИСТАННЯ ІНТЕРАКТИВНИХ МЕТОДІВ НАВЧАННЯ У ПРОФЕСІЙНІЙ ПІДГОТОВЦІ МАЙБУТНІХ КВАЛІФІКОВАНИХ РОБІТНИКІВ

В умовах модернізації ринку праці особлива увага приділяється підвищенню якості підготовки кваліфікованих робітників, що відповідає вимогам інтерактивної технології навчання, яка сприяє підвищенню чинників та зростання попиту на кваліфіковані робітничі кадри. Перед науковцями України стоїть завдання розробки нових методик для покращення та удосконалення формування кваліфікованих робітників як творчо-винахідливих, котрі поєднують глибокі теоретичні знання та практичну підготовку. Особливого значення набуває проблема якісної підготовки випускників професійно-технічних закладів аграрного профілю у зв'язку з їхньою майбутньою участю у розвитку постіндустріального суспільства та впровадження ними нових технологій у сільськогосподарське виробництво.

Актуальністю проблеми реалізації методів інтерактивного навчання у професійній підготовці кваліфікованих робітників визначається, насамперед соціальне замовлення - підготувати у сучасних економічних умовах кваліфікованих робітників сільського господарства, які будуть працювати на техніці нового покоління за новими технологіями вирощування сільськогосподарської продукції. Що повинно змінитися у змісті, структурі та функціях підготовки учнів при одержанні знань та формуванні вмінь до професійної діяльності? У цьому зв'язку необхідною є розробка методики інтерактивного навчання як системного елемента професійної педагогіки, що має свій зміст, структуру і функції.

Реалізація методів інтерактивного навчання у професійній підготовці базується на застосуванні різних дисциплін на різних етапах навчання, в процесі роботи на занятті, що забезпечує активізацію самостійної творчої діяльності учнів на певних його етапах.

Насьогодні в теорії і практиці педагогічної освіти накопичено значний досвід. Особлива увага приділяється пошукам шляхів удосконалення навчального процесу, який охоплює проблеми використання інтерактивного навчання у навчально-виховному процесі, організаційним формам присвячені такі роботи В.П. Кайнова[1], О.М. Коверник[2], Н.В. Кудикіна[3], В.С. Кукушина[4], О.І. Пометун[5-7] та інші.

Недостатня теоретична розробленість проблеми і практична потреба її вирішення обумовили пошук нових концептуальних підходів до використання інтерактивних технологій у професійному навчанні та спрчини дослідження в цьому напрямку.

Термін «інтерактивна педагогіка» відносно новий: його ввів у 1975 р. німецький дослідник Ганс Фріц. Лінгвістичне тлумачення слова свідчить, що поняття «інтерактивність», «інтерактив» запозичені з англійської мови. «Inter» — поміж-, серед-, взаємо- «act» — діяти, отже, Interact — взаємодіяти. Інтерактивність у навчанні можна пояснити як взаємодію учнів, перебування їх у режимі бесіди, діалогу, спільної дії. Отже, дослівно інтерактивним може бути названий метод, у якому той, хто навчається, є учасником, який здійснює щось: говорить, управляє, моделює, пише, малює тощо, тобто не виступає тільки слухачем, спостерігачем, а бере активну участь у тому, що відбувається, створює це.

Якщо виходити з підходів до класифікації методів, Я. Голантом в 60-роках ХХ ст., який розділяв методи залежно від участі учнів у навчальній діяльності на пасивні та активні, то інтерактивні методи навчання можна розглядати як різновид активних, що відрізняється від них характером комунікації між учасниками навчання. Активні методи стимулюють пізнавальну діяльність і самостійність учнів. Учень виступає «суб'єктом» навчання, виконує творчі завдання, вступає в діалог з викладачем. Це самостійна робота, проблемні і творчі завдання, питання від учня до викладача і навпаки, що розвивають творче мислення.

Сутність інтерактивних методів навчання полягає в тому, що навчання відбувається шляхом взаємодії всіх тих, хто навчається і навчає. Це співнавчання, в якому і викладач, і учні є суб'єктами навчання. Основний принцип інтеракції: постійна взаємодія учнів між собою, їх співпраця, спілкування, співробітництво, на відміну від активних та «пасивних» методів, коли спілкування відбувається між учнем і викладачем. Інтерактивні методи навчання, на відміну від активних методів навчання, які будуються на односторонній взаємодії, змінюють схему взаємодії учасників навчального процесу.

У ході інтерактивного навчання учні вчаться бути демократичними, комунікативними, критично мислити, приймати продумані рішення. Такі підходи не є новими для освіти України. У 20-і роки ХХ ст. професійна школа широко використовувала методи проєктів, бригадно-лабораторний, метод змінних пар. У працях В. Сухомлинського, Ш. Амонашвілі, В. Шаталова та інших знаходимо розробку елементів інтерактивного навчання, у В. Давидова, О. Дусовицького – теорії розвивального навчання. Наприкінці ХХ ст. активно розвивались і вдосконалювались групові форми навчальної діяльності у Західній Європі та США.

До методів інтерактивного навчання О. Пометун та Г. Фрейман відносять: *групові* (взаємодія в малих групах), *колективні* (багатостороння взаємодія кожного учня), *колективно-групові* (робота малих підгруп поєднується з роботою всієї групи-класу) [5].

Груповий метод навчання передбачає навчання в малих групах учнів, об'єднаних спільною навчальною метою. До групового навчання можна віднести наступне: робота в парах; ротаційні трійки; «Два-чотири-всі разом»; «Карусель», «Акваріум» тощо.

Під час роботи в парах можна виконувати наступні вправи: обговорити завдання; взяти інтерв'ю; зробити критичний аналіз роботи один одного; сформулювати підсумок теми тощо.

Окремої уваги вимагає організація роботи у малих групах, коли потрібно вирішити складні проблеми колективним розумом.

Наведемо приклад застосування окремого інтерактивного методу «Синтез думок» у підготовці майбутніх кваліфікованих робітників аграрної галузі: група учнів поділяється на три підгрупи. Дві підгрупи отримують аналогічні завдання (Скласти порівняльну характеристику різних марок сівалок: ОРТІМА, СЗ-3,6А, СПУ-6 у вигляді таблиці.) свої записи підгрупи роблять на аркуші, які потім передають наступній підгрупі. У цьому аркуші підкреслюються думки, з якими підгрупа не згодна. Експерти – учасники третьої групи обробляють ці аркуші, зіставляють написане, роблять загальний звіт, що потім спільно обговорюється.

Колективні методи (фронтальний) передбачають одночасну спільну роботу усієї навчальної групи. Це обговорення проблеми у загальному колі: «Мікрофон» (надається змога кожному сказати щось швидко, по черзі, висловити власну думку чи позицію); «Мозковий штурм» (колективне обговорення, широко використовується для прийняття кількох рішень з конкретної проблеми); «Навчаючи-вчуся» (участь у навчанні та передачі своїх знань іншим); «Дерево рішень» (кожна група обговорює питання, робить певні записи на своєму «дереві», потім групи міняються місцями, дописуючи на «деревах» сусідів власні ідеї)

За умови використання колективно-групового методу малих груп (підгруп) поєднується з фронтальною, зберігаючи основний принцип інтеракції: постійну взаємодію учнів між собою, їх співпрацю, спілкування, співробітництво. До колективно-групових методів відносяться ігри (імітації, рольові, драматизація, ділові), дискусія тощо.

Ділова гра – це відтворення учнями діяльності виконавців різного рангу (розпорядників ресурсів) на виробництві за умовних обставин при наявності конфліктних проблемних ситуацій та інформаційної невизначеності. Таке відтворення сприяє формуванню продуктивної професійно-пізнавальної діяльності учнів.

Структура практичного заняття з використанням інтерактивних методів навчання.

Тема: Підготовка до роботи машин для основного обробітку ґрунту.

Мета: закріпити і поглибити знання учнів з будови технологічного процесу роботи та регулювання начіпних плугів.

Хід заняття:

1. Організаційний момент. Мотивація навчально-виробничої діяльності учнів (до 5% робочого часу).

Мета: сконцентрувати увагу учнів на проблемі і виникнення інтересу до теми.

Постановка проблемного питання, створення проблемної виробничої ситуації.

2. Актуалізація опорних знань (до 10% робочого часу).

Мета: актуалізувати знання учнів, для того, щоб на її основі виконувати практичні завдання.

Метод «Мікрофон»: надається змога кожному учневі сказати щось швидко, по черзі, висловити власну думку чи позицію щодо підготовки плугів до роботи, установлення начіпного плуга, установлення причіпного плуга.

3. Основна частина роботи (до 60% робочого часу).

Ділова гра «Складання та регулювання начіпного плуга».

Мета: навчитись послідовно і правильно розбирати, складати та регулювати плуг.

Інструктування – педагог знайомить учнів з метою, правилами послідовністю дій і кількістю часу на виконання завдання.

Об'єднання в групи і розподіл ролей.

Виконання завдання: повторення правил охорони праці при проведенні практичних робіт; повторити загальну будову та регулювання плуга; від'єднати основний корпус, розібрати його і вивчити його деталі; зняти передплужник та вивчити його будову; зняти опорне колесо з гвинтовим механізмом, вивчити їх деталі; зібрати колесо і поставити на місце; розібрати дисковий ніж, розглянути його будову, зібрати і закріпити на плугові; виконати регулювання робочих органів плуга.

Презентація результатів роботи.

4. Підведення підсумків, оцінювання результатів роботи (до 20% робочого часу).

Мета: обговорення шляхів вирішення проблемної виробничої ситуації результатів навчально-виробничої діяльності учнів; підведення підсумків.

Заняття на повинне бути перевантаженим інтерактивною роботою учнів. Необхідно поєднувати інтерактивні методи з іншими традиційними методами навчання: пасивними (учень виступає в ролі «об'єкта» навчання), активними (учень виступає «суб'єктом» навчання).

Вміле впровадження інтерактивних методів навчання в навчальну виробничий процес професійно-технічних закладів освіти сприяє виробленню соціально-професійних навиків роботи учнів у колективі, взаємодії, дискусії, комунікації. Саме за таких умов можлива підготовка особистості спроможної розв'язувати виробничі проблеми та приймати конкретні рішення у професійній діяльності.

Отже, інтерактивні методи навчання відіграють важливу роль у сучасній професійній освіті. Їх перевага в тому, що учні професійно-технічних навчальних закладів засвоюють всі рівні пізнання (знання, розуміння, застосування, оцінка), в групах збільшується кількість учнів, які свідомо засвоюють навчальний матеріал. Учні займають активну позицію в засвоєнні знань, зростає пізнавальний інтерес в їх отриманні. Значно підвищується роль викладача – лідера, організатора навчально-виробничого процесу. Але треба зазначити, що моделювання та проведення уроку з використанням інтерактивних методів навчання потребують, перш за все компетентності викладача, його вміння переглянути і перебудувати власну роботу з учнем.

ЛІТЕРАТУРА

1. Кайнова В.П. Проектна і науково-дослідницька діяльність – шлях до творчості // Рідн. школа. – 2007. - №10. – С. 13-15.

2. Коберник О.М. Проектно-технологічна система трудового навчання / О.М. Коберник // Трудова підготовка в закладах освіти. – 2003. - №4. – С. 18-21.
3. Кудикіна Н.В., Романенко Л.В. Гра як природний засіб професійної орієнтації підростаючого покоління на майбутню виробничу діяльність / Теоретико-методичні проблеми виховання учнів загальноосвітніх шкіл. // Нак.-метод. збірник. Книга VI. – к.: 2006. – С. 40-48.
4. Кукушина В.С. Педагогические технологии / Ростов на Дону. : Март, 2002. – 140 с.
5. Пометун О.І. Енциклопедія інтерактивного навчання. – К., 2007. – 144 с.
6. Пометун О., Пироженко Л. Інтерактивні технології навчання: теорія, практика, досвід: Метод посібник. – К., 2002. – 136 с.
7. Сучасний урок. Інтерактивні технології навчання: Наук.-метод. посіб./ О.І. Пометун, Л.В. Пироженко; за ред. О.І. Пометун. – К.: А.С.К., 2003. – 192 с.

НАУКОВО-МЕТОДИЧНИЙ СУПРОВІД ПРОФЕСІЙНОГО НАВЧАННЯ: ДОСВІД, РЕЗУЛЬТАТИ, ПЕРСПЕКТИВИ

Основою стабільності соціально-економічного життя країни, засобом відтворення особистого фактора виробництва та дієвим чинником модернізації економіки є освіта – стратегічна основа розвитку суспільства.

На сучасному етапі розвитку виробництва докорінно змінилася роль людини в цьому процесі, вона перетворилась із рядового виробничого фактора в стратегічний ресурс і надбання підприємств та організацій в умовах конкурентної боротьби, яка притаманна ринковій економіці.

Розвиток системи підготовки фахівців високого рівня представляється як проблема, розв'язання якої визначає інноваційну діяльність нашого суспільства у галузях економічного та науково-технічного співробітництва. Перспективи входження України до міжнародного економічного простору потребують більш глибокого осмислення підготовки фахівця, освіта і кваліфікація якого, зможуть забезпечити конкурентоспроможність наших досягнень на світовому ринку.

В умовах економічного зростання, що спостерігається в Україні на протязі останніх років та супроводжується швидкоплинними змінами у виробничій сфері, суттєво змінилася ситуація на ринку праці. Спостерігається значне підвищення попиту на висококваліфікованих робітників, підготовка яких здійснюється, в першу чергу, системою професійно-технічної освіти. Саме тому, питання підготовки кваліфікованих робітничих кадрів, набуло сьогодні особливої актуальності.

Основними тенденціями розвитку економіки на початку XXI століття є постійне оновлення засобів виробництва, застосування сучасних матеріалів, впровадження новітніх технологій тощо. Реалії життя потребують глибокого аналізу, спроможності вітчизняної освітньої системи, в тому числі системи ПТО, здійснювати якісну підготовку фахівців для потреб ринку праці.

Моніторинг ринку праці свідчить про необхідність оновлення змісту професійної освіти, визначення нових підходів до концептуальних, змістовно-структурних та дидактичних засад навчання. Важливим є усвідомлення потреби переходу від соціально-спрямованої до особистісно-орієнтованої освітньої діяльності. Тому, основну мету професійно-технічної освіти потрібно трактувати як забезпечення можливостей професійної самореалізації особистості та задоволення її потреб у професійних освітніх послугах упродовж всього життя. Це робить більш ефективним виконання функції забезпечення потреб економіки висококваліфікованими робітничими кадрами.

Відставання змісту професійного навчання від змін в економіці знижує його якість. А це означає, що основний продукт – кваліфікований робітник, якого готує система ПТО для ринку праці, не є конкурентоздатним. Ті зміни, які навчальний заклад самостійно має право

вносити до навчальних планів і програм, корінним чином ситуацію не покращують. Тому навчально-методичний центр професійно-технічної освіти у Сумській області цілеспрямовано займається проблемою покращення якості навчання.

Важливим завданням ми вважаємо проведення послідовної цілеспрямованої активації науково-методичної роботи в міжкурсовий період, метою якої є розкриття творчого потенціалу та максимальне використання особистих можливостей всіх учасників педагогічного процесу. Ця задача ставиться перед всіма педагогічними працівниками системи ПТО, зокрема, і особливо перед тими, хто має на меті оновлення теоретичних і практичних знань відповідно до вимог Державних стандартів освіти.

Основні пріоритетні напрямки у оновленні змісту професійно-технічної освіти – це, безумовно, розробка і апробація Державних стандартів ПТО, впровадження їх у навчальний процес та моніторинг якості освіти. За період 2006-2010 рр. Міністерством освіти і науки України затверджено 188 ДС ПТО, у Сумській області професійно-технічні навчальні заклади здійснюють підготовку за 65 ДС ПТО. Сьогодні виникає нагальна потреба залучати до роботи над створенням методичної підтримки майстрів та викладачів широкого загалу інженерно-педагогічних працівників, що працюють безпосередньо з учнями.

Розробка, що надається, включає три основні розділи: науково-методичний, нормативно-правовий, практичний (фаховий). Ця робота здійснюється через курси підвищення кваліфікації, шляхом створення творчих груп певної професійної спрямованості безпосередньо у навчальних закладах області.

Протягом останнього року були проведені такі семінари-тренінги:

1. 24 вересня 2009 року для викладачів будівельного напрямку (опоряджувальні роботи) на базі ДПТНЗ “Міжрегіональний центр інноваційних технологій м. Суми”.
2. 1 жовтня 2009 року для майстрів виробничого навчання опоряджувального напрямку на базі ДПТНЗ “Міжрегіональний центр інноваційних технологій м. Суми”.
3. 18 лютого 2010 року для майстрів виробничого навчання металообробного та сільськогосподарського профілів на базі ДПТНЗ “Сумський професійний ліцей будівництва та автотранспорту”.
4. 19 лютого 2010 року для викладачів різного професійного спрямування на базі ДПТНЗ “Сумський професійний хіміко-технологічний ліцей”.
5. Проводилась індивідуальна робота з інженерно-педагогічними працівниками за напрямками підготовки фаховими методистами.

Основне завдання семінарів-тренінгів – навчити інженерно-педагогічних працівників творчо виконувати повсякденну роботу з підготовки кваліфікованих робітників, надавати інформацію, що відпрацьована методистами Навчально-методичного центру ПТО у Сумській області за 1,2 розділами, спонукати до творчої роботи безпосередньо у навчальних закладах.

Спеціалістами центру розроблена модель науково-методичного супроводу навчання за професіями різного напрямку та спеціалізації. Для повного завершення роботи необхідно сконцентрувати зусилля для розробки основної системи підготовки кваліфікованого робітника у відповідності до вимог змінених кваліфікаційних характеристик та у відповідності до нових ДС ПТО.

Система роботи містить:

1. Підготовчий період (вересень 2006 р. – січень 2008 р.)
 - вивчення основних нормативних документів;
 - складання робочих навчальних планів;
 - розробка методичних рекомендацій для майстрів виробничого навчання та викладачів спецдисциплін;
 - виявлення пріоритетних напрямків діяльності;
 - створення творчих груп за видами підготовки з числа досвідчених фахівців ДПТНЗ області;
 - залучення до роботи провідних спеціалістів у галузях, роботодавців та замовників кадрів;

- розробка системи оцінювання навчальних досягнень учнів з теоретичного та виробничого навчання в майстернях, на виробництві при проходженні виробничої практики.
- розробка методичних рекомендацій майстру виробничого навчання та викладачу спецдисциплін

2. Основний період (січень 2008 р. – до завершення роботи на певний розряд):

- розробка основної навчально-плануючої документації за предметами з професійно-теоретичної підготовки (послідовно за кваліфікаційним рівнем підготовки у відповідності до робочого навчального плану з щотижневим розподілом предметів);
- розробка основної навчально-плануючої документації з виробничого навчання відповідно до рівня кваліфікації майбутніх фахівців;
- розробка планів уроків з теоретичної та практичної підготовки;
- розробка комплексно-кваліфікаційних завдань (теоретичних та практичних) на певний рівень кваліфікації за напрямками підготовки.

3. Заключний період

Створення програмного навчального продукту відповідно до тематики занять з виробничого та теоретичного навчання, що складається з трьох основних блоків:

- науково-методична підтримка викладача (різні форми інформації на певний урок);
- робота учнів: а) на уроках (робочі зошити)
б) самостійна (навчальні тести тощо);
- контролююча робота: програми для здійснення різних форм контролю знань учнів, відпрацювання уніфікованих пакетів документів для здійснення незалежного оцінювання навчальних досягнень учнів на певний розряд.

Мета і отримані (очікувані) практичні результати:

- Адаптація наявних знань, умінь і навичок викладачів та майстрів виробничого навчання до вимог реалізації нових державних стандартів ПТО – створення системи підготовки фахівців відповідно до певних професій та рівнів кваліфікації;
- вивчення, узагальнення та використання досвіду провідних фахівців, осучаснення змісту освіти відповідно до потреб ринку праці;
- створення єдиної системи оцінювання навчальних досягнень учнів з теоретичної та практичної підготовки;
- створення єдиної методичної бази для викладача, майстра виробничого навчання та учня.

Кінцевий результат роботи:

- створення методичних посібників (на паперових та магнітних носіях) майстра та викладача для уніфікації системи підготовки фахівців певного професійного напрямку у відповідності до ДС ПТО;
- систематизація методичних напрацювань викладачів та майстрів виробничого навчання області за напрямками підготовки відповідно до рівня кваліфікації;
- створення умов до постійної швидкої зміни змістовної складової навчання на потребу ринку праці;
- швидка та якісна розробка сучасних програмних засобів навчання, що відповідатимуть реаліям сьогодення та змісту ДС ПТО;
- надання можливості оперативного внесення коригування в змістовну складову професійної підготовки.

Упровадження виконаної роботи:

Робота над створенням науково-методичного супроводу навчання НМЦ ПТО у Сумській області ведеться починаючи з жовтня 2006 року. В результаті на 1 вересня 2007 року ми мали змогу провести апробацію та впровадити у навчальний процес розробки для майстра виробничого навчання та викладача з професійної підготовки за 19 професіями, а саме: штукатур, муляр, столяр будівельний, продавець продовольчих товарів, продавець непродовольчих товарів, офіціант, пекар, кравець, ткач ручного художнього ткацтва, електрозварник ручного зварювання, електрогазозварник, слюсар з ремонту рухомого

складу, оператор комп'ютерного набору тощо. У 2007 році робота проводилась за професіями ДС ПТО, які впроваджено.

Робота має перший практичний результат:

- приведення підготовки фахівців певних напрямків у систему;
- створення умов для раціональної організації праці викладача та майстра виробничого навчання;
- підвищення творчої активності інженерно-педагогічних працівників на місцях;
- поширення передового педагогічного досвіду;
- створення єдиної системи підготовки фахівців у відповідності до вимог ДС ПТО, що впроваджено з 2006 року, на сьогодні це - 170 ДС ПТО;
- приведення системи поетапної та держаної кваліфікаційної атестації у відповідність до вимог кваліфікаційних характеристик;
- інформатизація навчально-виробничого процесу за професіями;
- здійснення моніторингу навчальних досягнень учнів на певному періоді навчання;
- основний результат – створення найсучаснішого навчального продукту.

Зміст і структура інноваційної розробки

Розробка складається з двох розділів:

1. Науково-методичний супровід теоретичного навчання складається представниками творчих груп з певного напрямку, у відповідності до нових державних стандартів ПТО. Вони здійснюють коригування змістовної складової державного стандарту у відповідності до вимог регіонального компоненту та потреб ринку праці.

2. Науково-методичний супровід практичного навчання також складається представниками творчих груп з певного напрямку у відповідності до нових державних стандартів ПТО. Тут здійснюється адаптація системи професійної підготовки в залежності від особливостей регіону та наявності відповідних виробництв, йде врахування особливостей виробничої сфери за конкретною професією.

Основні методичні блоки для викладача та майстра виробничого навчання складені методистами НМЦ ПТО і дають змогу кожному працівнику ПТНЗ мати можливість індивідуально користуватися цими рекомендаціями незалежно від напрямку підготовки.

ЛІТЕРАТУРА

1. Касьяненко М.Д. Педагогіка співробітництва / М.Д. Касьяненко. – К.: Вища шк., 1993. – С.7-219.
2. Кларин М.В. Инновационные модели обучения в зарубежных педагогических поисках / М.В. Кларин. – М., 1994.
3. Лозова В. Стратегічні питання сучасної дидактики / В. Лозова // Шлях освіти. – 2003. – №2. – С.11-16.
4. Інноваційні педагогічні технології навчання професії: монографія / Нікуліна А.С., Максименко Ю.Б., Сатвєєв Г.П., Заславська С.А., Сілаєва І.Є., Костюченко М.П., Молчанов В.М.; За ред. Нікуліної А.С. – Донецьк: Донецький інститут післядипломної освіти інженерно-педагогічних працівників, 2005. – 385 с.
5. Савустьяненко Т.Л. Методичний супровід слухачів з вивчення інноваційних форм і методів навчання та виховання: методичний посібник / Т.Л. Савустьяненко. – Донецьк, 2006. – 152 с.
6. Савустьяненко Т.Л. Інтеграція навчально-виховного процесу у діалоговому полі спілкування / Т.Л. Савустьяненко // Імідж сучасного педагога. – 2005. – №3-4. – С.29-32.
7. Талызина Н.В. Управление процессом усвоения знаний / Н.В. Талызина. – М.: Изд-во МГУ, 1975. – 343 с.
8. Якиманская И.С. Личностно-ориентированное обучение в современной школе / И.С. Якиманская. – М., 2001.

ЗАСТОСУВАННЯ ІНТЕРАКТИВНИХ МЕТОДИК НАВЧАННЯ ПРИ ПІДГОТОВЦІ КВАЛІФІКОВАНИХ РОБІТНИКІВ

Інноваційні технології навчання – шлях до підвищення якості професійної освіти, зацікавленості учнів у навчанні. Адже майбутній кваліфікований робітник повинен володіти сучасними інформаційними технологіями, знанням новітніх досягнень, бути професійно мобільним, швидко адаптуватись до змін на виробництві та постійно підвищувати свій професійний рівень. Для того щоб навчити випускників ПТНЗ виконувати якісно, на сучасному рівні, функціональні обов'язки своєї професії, потрібно сформувати інший зміст професійного навчання, з використанням прийомів винахідницького мислення, Інтернет-середовища, оптимального підбору матеріально-технічного забезпечення, інтерактивних форм і методів навчання. Вкрай важливо, щоб випускники ПТНЗ вміли працювати з інформаційними джерелами, вносити розвивальний компонент в навчально-виробничий процес, працювати самостійно та бути компетентними в інших галузях науки і техніки.

Організація інтерактивного навчання сприяє ефективному набуттю знань, формуванню навичок і вмінь, виробленню нових цінностей, створенню атмосфери співробітництва, дає змогу майстру виробничого навчання стати справжнім лідером учнівської групи, унеможливує як домінування одного учасника навчального процесу над іншими, так і однієї думки над іншою та передбачає моделювання життєвих ситуацій, використання рольових ігор, спільне розв'язання проблем. Учень повинен отримати ланцюг умінь, знань, навичок і рівня творчого мислення. Такий вид навчання ефективно сприяє формуванню цінностей, навичок і вмінь, створенню атмосфери співпраці, взаємодії. Під час інтерактивного навчання учні вчаться бути демократичними, спілкуватися з іншими людьми, критично мислити, приймати продумані рішення. Уроки виробничого навчання з використанням інтерактивних методів навчання надають учням можливість для формування основних пізнавальних і громадських умінь, навичок і зразків поведінки в суспільстві та дають змогу засвоювати одночасно теорію і практику, а це надає змогу учням проявити інтелектуальну ініціативу, характер, розвивати світогляд, логічне мислення; виявляти і реалізувати індивідуальні можливості.

Інженерно – педагогічний колектив ДПТНЗ «Славутський професійний ліцей» повною мірою усвідомлює неминучість інформатизації навчально-виховного процесу, необхідність оволодівати новими формами і методами роботи, залучаючи до процесу навчання комп'ютерно-інформаційні технології і різноманітні мультимедійні засоби.

Які здійснені заходи для ефективного впровадження комп'ютерних технологій?

1. Підключення до мережі Інтернет, що забезпечує доступ педагогічних працівників до більш широкої та сучасної інформації, необхідної для викладання предметів та проведення виховних заходів.

2. Створений та успішно функціонує веб-сайт навчального закладу.

3. Здійснено підписку на журнал "Комп'ютер у школі та сім'ї".

4. Поповнили наявне прикладне програмне забезпечення, завдяки НМЦ ПТО, електронними підручниками із загальноосвітніх предметів, програмами тестового контролю знань.

6. Придбали мультимедійний проектор та ноутбук.

Поштовхом до активного впровадження комп'ютерних технологій у нашому навчальному закладі стала саме інноваційна освітня програма «Intel Навчання для майбутнього», що впроваджується в ПТНЗ області з 2006 н.р. .

За цей час станом на 01.02.2011 р. успішно пройшли навчання за програмою Intel «Навчання для майбутнього» та отримали сертифікати 12 педагогічних працівників ліцею.

Повертаючись назад на 2 роки тому, можу сказати, що висловлювання викладачів, майстрів виробничого навчання такі як: "Навіщо воно мені треба? Я стільки років обходився без цього і зараз обійдуся", "Ці технології потрібні вчителям природничих дисциплін, а не

всім" чути було часто. Сьогодні таких висловлювань практично немає – настигла нова хвиля – хвиля пізнання і творчості.

Сьогодні педагогічні працівники ліцею працюють над накопиченням досвіду з впровадження програми Intel «Навчання для майбутнього», з методики використання ІКТ на уроках. Викладачі і майстри виробничого навчання розробляють учнівські проекти, власні презентації, публікації, проводять різнорівневий тестовий контроль знань, використовують на уроках наочність значно вищого рівня – відеоматеріали, анімації.

Як свідчать спостереження, процес навчання проходить на високому педагогічному рівні у тих викладачів, які вміло використовують поєднання традиційних і нових засобів у навчанні.

Використання комп'ютерних технологій дозволяє здійснювати також на новому, сучасному рівні профорієнтаційну роботу.

Інформація про навчальний заклад, професії за якими здійснює підготовку ліцей стала доступною для більш широкого загалу, завдяки створенню та функціонуванню web-сайту ліцею.

Наш заклад впевнено реагує на зміни сьогодення, на вимоги суспільства. Найголовніше, про що не слід забувати: позитивні властивості засобів нових інформаційних технологій навчання можуть виявлятися тільки тоді, коли вони органічно поєднуються з традиційними засобами, органічно вписуються у існуючі організаційні форми навчання, доповнюючи систему засобів навчання.

ЛІТЕРАТУРА

- 1.Тхоржевський Д. Методика трудового та професійного навчання. В 3-х ч. – 4.1./ Д. Тхоржевський. – К.:РННЦ «ДІНІТ», 2000. – 248 с.
- 2.Маляко В. О. Концепція виховання творчої особистості / В. О. Маляко // Радянська школа. – 1991. – №5. – С. 47–51.
- 3.Зязюн І. А. Інтелектуально-творчий розвиток особистості в умовах неперервної освіти/ І. А. Зязюн // Неперервна професійна освіта: проблеми, пошуки, перспективи: монографія / За ред. І. А. Зязюна. – К.: Віпол, 2000. – С. 11–57.
- 4.Ничкало Н. Г. Проблеми педагогічної освіти у діяльності наукових шкіл/ Н. Г. Ничкало // Теоретичні та методичні засади рови тику педагогічної освіти: педагогічна майстерність, творчість, технології: зб. наук. праць / За заг. ред. Н. Г. Ничкало. – Харків: НТУ “ХПІ”, 2007. – С. 80–89.
- 5.Радкевич В. Інноваційна спрямованість змісту і технологій професійної освіти / В. Радкевич // Науково-методичне забезпечення професійної освіти і навчання: тези доп. звітн. наук.-практ. конф. (22–23 квітня 2009 р.) / за заг. ред. В. О. Радкевич. – Х.: Компанія СМІТ, 2009. – С. 7–11.
- 6.Вайнтрауб М. А. Основы технического творчества / М. А. Вайнтрауб. К.: Віпол. – 270 с.
- 7.Програми розвитку творчого мислення учнів загальноосвітніх шкіл, ліцеїв та гімназій. Методичні рекомендації / Авт.-укл. М. А. Вайнтрауб. – К: ІСДО, 1995. – 92 с.

МУЛЬТИМЕДІЙНІ ПРЕЗЕНТАЦІЇ – ШЛЯХ ПІДВИЩЕННЯ ЗАЦІКАВЛЕНOSTІ УЧНІВ ДО ВИВЧЕННЯ СПЕЦІДИСЦИПЛІН В ПТНЗ

Ефективність освіти завжди залежала від рівня підготовки викладача, від його майстерності, креативності. Сьогодні від педагога потрібне вміння творчо мислити, створювати і використовувати на практиці власні освітні проекти. Застосування комп'ютерно-інформаційних технологій у навчанні - одна з найбільш важливих і стійких тенденцій розвитку світового освітнього процесу.

Інформаційна технологія навчання - це процес підготовки і передачі інформації учню засобом здійснення якого є комп'ютерна техніка та програмні засоби. Найбільш доступним засобом для створення власних комп'ютерних навчальних продуктів є програма Power Point - майстер створення презентацій. Умілий викладач може перетворити презентацію в захоплюючий спосіб залучення учнів в освітню діяльність. Причому презентація може стати своєрідним планом уроку, його логічною структурою, тобто може бути використана на будь-якому етапі уроку або на будь-якому типі уроку, будь то: вивчення нового матеріалу або закріплення, контроль знань або домашнє завдання та ін.

На сьогодні рівень сформованості інформаційної культури педагога визначається не лише його здатністю застосовувати інформацію в різних видах діяльності, а також світоглядним баченням навколишнього світу як відкритої інформаційної системи. Ця проблема розглядається у працях Дементієвої Н.П., Ісаєвої О.О., Когут О.І., Морзе Н.В., Сороко Н.В. та інших.

Специфіка викладання спецпредметів в професійно-технічних навчальних закладах вимагає значного обсягу ілюстративного матеріалу, що не завжди у достатній кількості представлено у сучасних підручниках. Учні ж краще сприймають наочні образи, ніж текст, і програма Power Point може в цьому допомогти. Розробляючи презентацію, педагог повинен провести значну дослідницьку роботу, використовувати широке коло джерел інформації, що дозволяє уникнути шаблонів і перетворити кожен продукт індивідуальної творчості.

Усі створювані презентації можна розподілити на три основні види:

1. Класичні комп'ютерні презентації для уроків. Зміст кожної з них служить наочним відеорядом, що дозволяє оживити хід уроку й організувати в ході його обговорення тих чи інших питань. Компонування матеріалу може служити своєрідною формою опорного конспекту.

2. Презентація для уроку контролю і перевірки знань. Складається з набору завдань, що поступово підводять учнів до вирішення навчального завдання уроку і допомагають повторити й узагальнити матеріал вивченої теми.

3. Комп'ютерний діафільм з використанням елементів анімації для уроку. Основу складають слайди, в яких як відеоряд використовуються технологічні схеми приготування страв з ілюстраціями, різні варіанти сервіровок, можна побачити сучасний дизайн оформлення підприємств громадського харчування.

Таким чином, можна зазначити, застосування комп'ютерних презентацій на уроках спецдисциплін дає такі можливості: зробити урок більш динамічним і цікавим, емоційно оживити його; вибрати темп уроку, що необхідний для викладача; полегшити процес запам'ятовування необхідної інформації за рахунок використання великої кількості ілюстративного матеріалу; активізувати роботу всієї групи і швидко провести оцінювання знань учнів; застосувати різні види перевірочних завдань (творчі питання, тести, інтелектуальні ігри і т.д.).

Завдяки використанню презентацій в учнів спостерігається:

- концентрація уваги;
- включення всіх видів пам'яті: зорової, слуховий, моторної, асоціативної;
- більш швидко і глибоке сприйняття викладеного матеріалу;
- підвищення інтересу до вивчення предмета;
- зростання мотивації до навчання.

Аналізуючи отриманий досвід, необхідно відзначити, що при розробці якісних презентацій для проведення уроків варто брати до уваги: вікові особливості і рівень знань учнів; текст, малюнки, ефекти анімації, відео, музика повинні працювати на ефективне засвоєння навчального матеріалу; вплив на три канали сприйняття (аудіальний, кінестетичний, візуальний); проходження презентації через всі етапи створення (планування, проектування, інформаційне наповнення, програмна реалізація, тестування, використання на практиці, удосконалювання); ергономічна оцінка власного програмного продукту (вплив на психічний і емоційний стан тих, кого навчають; врахування їхніх фізіологічних особливостей

щодо сприйняття різних ефектів оформлення); слайди повинні містити, за можливості мінімум тексту, і давати змогу учням записувати конспекти, що особливо важливо на уроках.

Наш досвід застосування комп'ютерних презентацій у викладанні спец предметів в ПТНЗ підкреслив безперечні **переваги цього виду навчання**:

- інтеграція гіпертексту (використання гіперпосилань) і мультимедіа (об'єднання аудіо-, відео-та анімаційних ефектів) в єдину презентацію дозволяє зробити виклад навчального матеріалу системним, яскравим і переконливим;
- поєднання усного лекційного матеріалу з демонстрацією слайд-фільму дозволяє концентрувати візуальну увагу учнів на особливо значимих (важливих) моментах навчального матеріалу.
- форми і місце використання мультимедійної презентації (або навіть окремо її слайда) на уроці залежать, звичайно, від змісту уроку, мети, яку ставить викладач. Тим не менше, наша практика дозволяє виділити деякі загальні, найбільш ефективні прийоми застосування презентацій:
- при вивченні та закріпленні нового матеріалу. Дозволяє ілюструвати різноманітними наочними засобами. Застосування особливо вигідно в тих випадках, коли необхідно вивчити закордонний досвід у ресторанній справі .
- для перевірки знань. Для викладача комп'ютерне тестування - це засіб якісного контролю знань.
- для поглиблення знань, як додатковий матеріал до уроків.
- під час аналізу фронтальних самостійних робіт, забезпечує поряд з усним візуальний аналіз результатів.
- під час проведення лабораторно – практичних робіт.

При створенні презентацій ми обов'язково дотримуємось всіх важливих **вимог до її дизайну**:

- вся презентація готується в одній колірній схемі, використовуючи лише 1 шаблон.
- стислий спосіб подачі матеріалу. На слайді - не більше трьох фактів, висновків, визначень.
- схема (план) уроку відображаються по одному на слайді.

Для виділення інформації, використовувати рамки, межі, заливку, різні кольори шрифтів, штрихування, підкреслення, курсив, стрілки, малюнки, діаграми, схеми для ілюстрації найбільш важливих фактів.

Перевіряти перед уроком презентацію на зручність читання з екрану монітора.

Шрифти використовувати бажано плакатні (наприклад, Arial, Verdana, Tahoma і т.п.) розмір шрифту – 60-64 пунктів для заголовків і 30-40 пунктів для основного тексту. Не слід змішувати різні типи шрифтів в одній презентації.

– найбільш важлива інформація повинна розташовуватися в центрі екрану. Використання коротких слів і пропозицій.

- використання малюнків гарної якості та єдиного стилю на урок.
- пояснювальний напис слід розташовувати під малюнком.
- складний малюнок або схему слід виводити поступово, використовуючи ефекти анімації. Чітко вказати всі зв'язки в схемах та діаграмах.
- музичний або звуковий супровід слід використовувати в тому випадку, якщо він несе необхідне смислове навантаження.
- ефекти анімації мають бути стриманими, добре продуманими та використовуватись з метою демонстрації динамічних процесів.
- створення акцентів на об'єкті, для створення певного настрою або атмосфери презентації.
- анімація тексту має бути зручною для сприйняття: темп повинен відповідати швидкості читання учнів.

Таким чином, інформаційно-комп'ютерні технології – це досить потужні механізми, які мають спектр необмежених можливостей. Застосування комп'ютерів у викладанні спецпредметів породжує нові форми навчання, специфічний навчальний зміст, нові цілі, що веде до появи інтегрованих курсів, нових підходів до організації навчання та процесу формування знань, умінь та навичок учнів. Але вони не замінюють викладача, а можуть бути лише інструментом у розв'язанні тих чи інших завдань.

ЛІТЕРАТУРА

1. Дива у світі творять не комп'ютери, а викладачі // Професійно-технічна освіта. – 2008. – №3.
2. Навчально-методичне забезпечення комп'ютерно-орієнтованих уроків // Завуч. – 2002. – №2.
3. Основи інформаційних технологій навчання: посібник для вчителів. Авт. кол.; За ред. Ю.І. Машбіца – К.: ТЗМН 2001.
4. Особенности использования компьютера в учебном процессе // Відкритий урок. – 2001. – №9-10.
5. Особливості конструювання уроку з використанням комп'ютера // Інформатика. – 2008. – №7.
6. Проектуємо комп'ютерний урок // Відкритий урок. – 2006. – № 314.
7. Школа сідає за комп'ютер // Відкритий урок. – 2004. – № 1-2.

ВИКОРИСТАННЯ ІНТЕРАКТИВНИХ МЕТОДІВ НАВЧАННЯ ЯК ЗАСІБ СТВОРЕННЯ ІНТЕНСИВНОГО ОСВІТНЬОГО СЕРЕДОВИЩА

Розвиток науки і техніки сприяв появі нових форм навчальної комунікації, новітнім методам розв'язання освітніх завдань. З огляду на це роль учителя як авторитарного транслятора готових ідей змінилася на коригування ним інтелектуального і творчого потенціалу учнів. Водночас відбувається еволюція змісту, форм і методів навчання, яка спонукає до розробок і впровадження нових новітніх освітніх технологій. Серед них найперспективнішою видається **інтерактивна технологія**. Адже завдяки їй учень стає активним учасником процесу навчання.

Сутність інтерактивного навчання полягає у тому, то навчальний процес відбувається за умови постійної активної взаємодії всіх учнів. Це базується на співпраці, взаємо навчанні вчитель - учень, учень - учень. При цьому вчитель і учень, - рівноправні, рівнозначні суб'єкти навчання.

Мета застосування інтерактивних методів полягає не тільки у спонуканні учнів до активної роботи, а й ініціюванні їх творчості, розвитку комунікативних навичок тощо.

Ціль інтерактивного навчання – формування комфортних умов навчання за яких учень відчуває свою успішність, свою інтелектуальну спроможність.

Існують п'ять причин, які знижують якість проведення уроку:

- дуже часто і нецікаве фронтальне опитування;
- одноманітність використовуваних педагогом методів навчання;
- матеріал подається заради самого матеріалу (предмет заради самого предмета);
- завищений тиск на учнів з боку викладача з метою досягнення високих навчальних результатів;

- дуже швидке проходження матеріалу.

Для того, щоб зацікавити учнів навчанням, необхідно:

- урізноманітнити використовувані методи навчання;
- підняти активність учнів;
- створити приємну невимушену атмосферу під час уроку;
- поставити за мету виховання особистості;

- складність матеріалу, що вивчається, привести у відповідність до рівня підготовленості учнів.

Урок має бути цікавим заходом з чіткими правилами, під час якого учитель і учні співпрацюють на професійному та особистісному рівнях з метою отримання стійкого досвіду навчання на все наступне життя. Саме організація інтерактивного навчання передбачає та сприяє формуванню атмосфери співробітництва, взаємодії, дає змогу педагогові стати справжнім лідером учнівського колективу. Під час такого навчання учні вчаться бути демократичними, спілкуватися з іншими людьми, критично мислити, приймати обґрунтовані рішення.

Розробкою елементів інтерактивного навчання займалися В.Сухомлинський, Ш. Амонашвілі, В. Шаталов, Є. Ільїн, С. Лисенкові. Це стало підґрунтям для виникнення теорії і практики розвивального навчання.

Для успішного впровадження технологій розвивального навчання необхідно пам'ятати, що уроки мають захоплювати учнів, пробуджувати у них інтерес до самостійного мислення та дій. Тому дуже важливо на початку заняття створити позитивну психологічну атмосферу, яка сприятиме розвитку особистості.

Інтерактивні технології базуються на постійній активності взаємодії всіх учасників навчального процесу. Це спів навчання, взає монавчання, тісна взаємодія в міні-колективі (групи, ланці, команди), коли і учні, і вчитель є рівноправними суб'єктами навчання.

У педагогіці розрізняють кілька **моделей навчання**:

- 1) **пасивна** - учень виступає в ролі «об'єкта» навчання (слухає й дивиться)
- 2) **активна** - учень виступає «суб'єктом» навчання (самостійна робота, творчі завдання)
- 3) **інтерактивна** – «inter» - «взаємний», «act» - «діяти». Процес навчання здійснюється в умовах постійної, активної взаємодії всіх учнів.

Інтерактивні технології навчання - це така організація процесу навчання, у якому учню неможливо не приймати участь – в колективному, взаємодоповнюючому, заснованому на взаємодії всіх його учасників процесу навчального пізнання.

Технологій інтерактивного навчання існує величезна кількість. Кожний вчитель може самостійно вигадувати нові форми роботи із класом:

1. Робота в парах.
2. Карусель.
3. Робота в малих групах.
4. Акваріум.
5. Незакінчена пропозиція.
6. Мозковий штурм.
7. Дерево рішень.
8. Рольова (ділова) гра.
9. Дебати.

На уроках, де використовуються ці технології в учнів розвивається діалогове спілкування, яке веде до взаєморозуміння, взаємодії. Під час діалогового навчання учні вчаться критично мислити, вирішувати складні проблеми на основі аналізу обставин і відповідної інформації, приймати продумані рішення, спілкуватися з іншими людьми.

Урок не повинен бути перевантаженим інтерактивною роботою. Слід поєднувати цей метод навчання з іншими методами роботи - самостійним пошуком, традиційними методами.

Правила для учнів: Кожна думка важлива. Не бійся висловитися! Ми всі - партнери! Обговорюємо сказане, а не людину! Обдумав, сформулював, висловив! Говори чітко, ясно, красиво! Вислухав, висловився, вислухав!

У процесі застосування інтерактивного навчання можуть виникати різні труднощі. Слід звернути увагу на те, що певний відсоток наших учнів не готовий до самостійного життя, а особливо до плідної спільної роботи в колективі, де йому доведеться жити і працювати. Тому при проведенні уроків з використанням інтерактивних методів можуть виникнути такі проблеми:

1. Головна проблема: учень часто не має власної думки, а якщо і має, боїться її висловлювати її відкрито, на весь клас. Самі учні пояснюють це так: "В нас рідко запитують власну думку", "Чи цінна моя думка?", "А раптом вона не співпаде з думкою вчителя чи колективу?", "Вона суперечить думці учня, що має в класі авторитет з цього предмету" тощо.

2. Часто учні не вміють слухати інших, об'єктивно оцінювати їх думку, рішення.

3. Учень не готовий в процесі обговорення змінювати свою думку, йти на компроміс.

4. Учням важко бути мобільними, змінювати обстановку, методи роботи.

5. Труднощі в малих групах: лідери намагаються "тягнути" групу, а слабші учні відразу стають пасивними.

6. При обговоренні замість аргументувати свою думку, учень починає демагогію: "Ви ж самі сказали, цінною є кожна думка, а я так думаю і Ви мене не переконаєте!"

Проте за умови вмілого провадження інтерактивні методи навчання дозволяють залучити до роботи всіх учнів групи, сприяють виробленню соціально важливих навиків роботи в колективі, взаємодії, дискусії, обговорення.

Саме за таких умов можливе виховання особистості, підготовленої до майбутнього, у якому необхідно розв'язувати проблеми та приймати конкретні рішення.

Використання інтерактивних методів допомагає нам реалізувати мудру пораду В.О.Сухомлинського щодо пробудження у педагогів інтересу до пошуку, до аналізу власної роботи.

ЛІТЕРАТУРА

1. Курбатов О.П. Інтерактивні технології навчання при підготовці кваліфікованих робітників в системі профтехосвіти / О.П. Курбатов, К., 2005.

2. Сучасний урок. Інтерактивні технології навчання: науково-методичний посібник / О.І.Пометун, Л.В.Пироженко; За ред. О.І.Пометун. – К: А.С.К, 2003.

3. Крамаренко С.Г. Інтерактивні техніки навчання як засіб розвитку творчого потенціалу учнів / С.Г. Крамаренко // Відкритий урок. – 2002. – №5/6.

4. Інтерактивні методи навчання у підготовці спеціалістів для банківської системи України: зб.наук.праць. – Суми-Харків, 2001. – 250 с.

НАУКОВО-МЕТОДИЧНИЙ СУПРОВІД ПРОФЕСІЙНОГО НАВЧАННЯ МАЙБУТНІХ КВАЛІФІКОВАНИХ РОБІТНИКІВ ЗА ПРОФЕСІЯМИ ДС ПТО

Основою стабільності соціально-економічного життя країни, засобом відтворення особистого фактора виробництва та дієвим чинником модернізації економіки є освіта – стратегічна основа розвитку суспільства. Основними тенденціями розвитку економіки на початку ХХІ століття є постійне оновлення засобів виробництва, застосування сучасних матеріалів, впровадження новітніх технологій тощо. Перспективи входження України до міжнародного економічного простору потребують більш глибокого осмислення підготовки фахівця, освіта і кваліфікація якого зможуть забезпечити конкурентоспроможність наших досягнень на світовому ринку.

Реалії життя потребують глибокого аналізу спроможності вітчизняної освітньої системи, в тому числі системи ПТО, здійснювати якісну підготовку фахівців для потреб ринку. Розвиток системи підготовки фахівців високого рівня представляється як проблема, розв'язання якої визначає інноваційну діяльність нашого суспільства у галузях економічного та науково-технічного співробітництва.

Моніторинг ринку праці свідчить про необхідність оновлення змісту професійної освіти, визначення нових підходів до концептуальних, змістовно-структурних та дидактичних засад навчання. Важливим є усвідомлення потреби переходу від соціально-спрямованої до особистісно-орієнтованої освітньої діяльності. Тому, основну мету

професійно-технічної освіти потрібно трактувати як забезпечення можливостей професійної самореалізації особистості та задоволення її потреб у професійних освітніх послугах упродовж всього життя. Це робить більш ефективним виконання функції забезпечення потреб економіки висококваліфікованими робітничими кадрами.

Відставання змісту професійного навчання від змін в економіці знижує його якість. А це означає, що основний продукт – кваліфікований робітник, якого готує система ПТО для ринку праці, не є конкурентноздатним. Ті зміни, які навчальний заклад самостійно має право вносити до навчальних планів і програм, корінним чином ситуацію не покращують. Тому навчально-методичний центр професійно-технічної освіти у Сумській області та ДПТНЗ „Сумський центр ПТО з дизайну та сфери послуг” цілеспрямовано займаються проблемою покращення якості навчання у ПТНЗ.

Пріоритетними напрямками своєї діяльності ми вважаємо і визначили такі:

1. Оновлення змісту професійної освіти.
2. Інформатизація і комп'ютеризація освітнього процесу у закладах професійно-технічної освіти.
3. Створення умов для розвитку дієвого соціального партнерства у професійно-технічній освіті через пілотні освітні проекти.
4. Педагог професійної школи, інженер-педагог та рівень їхньої підготовленості до освітньо-виховної діяльності в нових умовах.
5. Розробка і створення базової моделі школи позитивного педагогічного досвіду в системі професійно-технічної освіти та її реалізація.

Основні пріоритетні напрямки у оновленні змісту професійно-технічної освіти – це, безумовно, розробка і апробація державних стандартів ПТО, впровадження їх у навчальний процес та моніторинг якості освіти.

Час реформ потребує цілеспрямованої активації науково-методичної роботи інженерно-педагогічних працівників, метою якої є розкриття творчого потенціалу та максимальне використання особистих можливостей всіх учасників педагогічного процесу. Ця задача ставиться перед всіма педагогічними працівниками професійно-технічних навчальних закладів, зокрема і особливо перед тими, хто має на меті оновлення теоретичних і практичних знань відповідно до вимог державних стандартів освіти.

Ми переконані, що без тісної співпраці між навчальними закладами, науковими установами, роботодавцями на позитивний результат розраховувати важко. Тому наступним логічним нашим кроком є прийняття рекомендації професійно-технічним навчальним закладам області з розвитку соціального партнерства шляхом налагодження зв'язків з підприємствами, які володіють найновітнішими технологіями у сфері обслуговування населення.

Впровадження нових ДС ПТО з професій: „Кравець, закрійник” „Манікюрник, педикюрник”, „Перукар (перукар-модельєр)”, активну участь у розробці яких брали фахівці НМЦ ПТО та педагогічні працівники ДПТНЗ

„Сумський центр ПТО з дизайну та сфери послуг”, дало можливість створити творчі групи за напрямками підготовки, а саме:

- **„Кравець, закрійник”**- викладачі: Трубанова Л.М., Назаренко І.Л., майстри в/н: Бізюкова Т.М., Черниш О.В., Приходько Г.В., Куц К.О.;
- **„Манікюрник, педикюрник”**-майстри в/н: Чернова О.М., Нанка В.В.;
- **„Перукар (перукар-модельєр)”**- викладач Шабалдас В.А., майстри в/н : Остапенко Н.О., Шерстюк С.В., Бережна Г.І.;

Спеціалісти центру розробили модель науково-методичного супроводу навчання за професіями різного напрямку та спеціалізації. Для повного завершення роботи необхідно сконцентрувати зусилля для розробки основної системи підготовки кваліфікованого робітника у відповідності до вимог змінених кваліфікаційних характеристик та у відповідності до нових ДС ПТО.

Система роботи містить:

1. Підготовчий період.

- вивчення основних нормативних документів;
- складання робочих навчальних планів;
- розробка методичних рекомендацій для майстрів виробничого навчання та викладачів спецдисциплін;
- виявлення пріоритетних напрямків діяльності;
- створення творчих груп за видами підготовки з числа досвідчених фахівців ПТНЗ області;
- залучення до роботи провідних спеціалістів у галузях, роботодавців та замовників кадрів;
- розробка системи оцінювання навчальних досягнень учнів з теоретичного та виробничого навчання в майстернях, на виробництві при проходженні виробничої практики.
- розробка методичних рекомендацій майстру виробничого навчання та викладачу спецдисциплін

2. Основний період.

- розробка основної навчально-плануючої документації за предметами з професійно-теоретичної підготовки (послідовно за кваліфікаційним рівнем підготовки у відповідності до робочого навчального плану з щотижневим розподілом предметів);
- розробка основної навчально-плануючої документації з виробничого навчання відповідно до рівня кваліфікації майбутніх фахівців;
- розробка планів уроків з теоретичної та практичної підготовки;
- розробка комплексно-кваліфікаційних завдань (теоретичних та практичних) на певний рівень кваліфікації за напрямами підготовки.

3. Заключний період.

- створення програмного навчального продукту відповідно до тематики занять з виробничого та теоретичного навчання, що складається з трьох основних блоків:
- науково-методична підтримка викладача (різні форми інформації та певний урок);
- робота учнів: на уроках (робочі зошити);
- самостійна (навчальні тести тощо);
- контролююча робота: програми для здійснення різних форм контролю знань учнів.

Мета і отримані (очікувані) практичні результати:

- Адаптація наявних знань, умінь і навичок викладачів та майстрів виробничого навчання до вимог реалізації нових державних стандартів ПТО – створення системи підготовки фахівців відповідно до певних професій та рівнів кваліфікації;

- вивчення, узагальнення та використання досвіду провідних фахівців, осучаснення змісту освіти відповідно до потреб ринку праці;
- створення єдиної системи оцінювання навчальних досягнень учнів з теоретичної та практичної підготовки;
- створення єдиної методичної бази для викладача, майстра виробничого навчання та учня.

Кінцевий результат роботи:

- створення методичних посібників (на паперових та магнітних носіях) майстра та викладача для уніфікації системи підготовки фахівців певного професійного напрямку у відповідності до ДС ПТО;
- систематизація методичних напрацювань викладачів та майстрів виробничого навчання області за напрямками підготовки відповідно до рівня кваліфікації;
- створення умов до постійної швидкої зміни змістовної складової навчання на потребу ринку праці;
- швидка та якісна розробка сучасних програмних засобів навчання, що відповідатимуть реаліям сьогодення та змісту ДС ПТО;
- надання можливості оперативного внесення коригування в змістовну складову професійної підготовки.

Упровадження виконаної розробки.

Робота над створенням науково-методичного супроводу навчання НМЦ ПТО у Сумській області та ДПТНЗ „ Сумський центр ПТО з дизайну та сфери послуг” ведеться починаючи з жовтня 2009 року. В результаті на 1 вересня 2010 року ми мали змогу провести апробацію та впровадити у навчальний процес розробки для майстра виробничого навчання та викладача з професійної підготовки за 4 професіями. У 2010-2011 навчальному році робота проводилась за професіями ДС ПТО, які впроваджено.

Робота має перший практичний результат:

- приведення підготовки фахівців певних напрямків у систему;
- створення умов для раціональної організації праці викладача та майстра виробничого навчання;
- підвищення творчої активності інженерно-педагогічних працівників на місцях;
- поширення передового педагогічного досвіду;
- створення єдиної системи підготовки фахівців у відповідності до вимог ДС ПТО, що впроваджено з 2009 року;
- приведення системи поетапної та державної кваліфікаційної атестації у відповідність до вимог кваліфікаційних характеристик;
- інформатизація навчально-виробничого процесу за професіями;
- здійснення моніторингу навчальних досягнень учнів на певному періоді навчання;
- основний результат – створення найсучаснішого навчального продукту.

Зміст і структура інноваційної розробки:

Розробка складається з двох розділів:

1. Науково-методичний супровід теоретичного навчання складається представниками творчих груп з певного напрямку у відповідності до нових державних стандартів ПТО. Вони здійснюють коригування змістовної складової державного стандарту у відповідності до вимог регіонального компоненту та потреб ринку праці.

2. Науково-методичний супровід практичного навчання також складається представниками творчих груп з певного напрямку у відповідності до нових державних стандартів ПТО. Тут здійснюється адаптація системи професійної підготовки в залежності від особливостей регіону та наявності відповідних виробництв, йде врахування особливостей виробничої сфери за конкретною професією.

Основні методичні блоки для викладача та майстра виробничого навчання складені методистом НМЦ ПТО Висоцькою Ю.М., заступником директора з НМР Корневою О.М. дають змогу кожному працівнику ПТНЗ мати можливість індивідуально користуватися цими рекомендаціями незалежно від напрямку підготовки.

Освітньо-кваліфікаційна характеристика на другий кваліфікаційний рівень.

Програма предмета "Технологія виготовлення одягу"

Програма предмета "Охорона праці"

Програма предмета "Матеріалознавство швейних виробів"

Програма предмета "Обладнання швейного виробництва"

Програма предмета "Конструювання"

Програма з виробничого навчання

Розгорнутий поурочно-тематичний план з професійно-теоретичної підготовки (потижневий)

Предмет 1

Науково-теоретичний супровід

План уроку

Робочий зошит для учнів

Контролюючий блок для оцінювання

Предмет 2

Науково-теоретичний супровід

План уроку

Робочий зошит для учнів

Контролюючий блок для оцінювання

Предмет 3

Науково-теоретичний супровід

План уроку

Робочий зошит для учнів

Контролюючий блок для оцінювання

Комплексно-кваліфікаційні завдання (теоретичні) на 2 розряд.

Поетапна атестація

Додаток – схема 3.

ОРГАНІЗАЦІЯ МЕТОДИЧНОЇ РОБОТИ В ДЕРЖАВНИХ ПРОФЕСІЙНО-ТЕХНІЧНИХ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДАХ ВІДПОВІДНО ДО СУЧАСНИХ ВИМОГ З ВИКОРИСТАННЯМ ІНТЕРАКТИВНИХ ТЕХНОЛОГІЙ

Галузь застосування: ДПТНЗ області.

Мета досвіду: вивчення шляхів удосконалення організації методичної роботи в державних професійно-технічних навчальних закладах відповідно до сучасних вимог з використанням інтерактивних технологій.

Завдання досвіду:

- виявити головну мету, принципи функціонування, основні завдання і напрями методичної роботи в державних професійно-технічних навчальних закладах;
- ознайомитися з питанням комплексного підходу до планування методичної роботи в державних професійно-технічних навчальних закладах; визначити роль діагностики як основи методичної роботи; вивчити організацію роботи над єдиною навчально-методичною проблемою;
- з'ясувати питання використання інтерактивних технологій з метою поліпшення методичної роботи в державних професійно-технічних навчальних закладах;
- визначити нетрадиційні форми методичної роботи, які несуть інноваційний характер;
- пошук шляхів та засобів, спрямованих на подолання формалізму, надмірної регламентації, категоричності у практиці проведення методичних заходів, у визначенні керівниками форм методичної роботи.

Актуальність: за умов практичної реалізації завдань Концепції загально-середньої освіти та Національної доктрини розвитку освіти, Концепції Державної цільової програми розвитку професійно-технічної освіти на 2011-2015 роки гостро стоїть завдання підвищення кваліфікації педагогічних працівників, широкого впровадження досягнень психолого-педагогічної науки і передового досвіду роботи. Сприяти педагогу в цьому – провідна функція внутрішньоліцейної методичної роботи. У досвіді подається узагальнена інформація про інтерактивні технології навчання дорослих, тобто організацію навчально-методичного процесу шляхом постійної взаємодії всіх учасників.

Новизна досвіду: полягає в обґрунтуванні ролі інтерактивних технологій в формуванні професійних компетентностей педагогічних працівників та активізації їх творчого потенціалу в ході організації методичної роботи у професійно-технічних навчальних закладах.

Нормативне підґрунтя досвіду:

- Національна доктрина розвитку освіти в Україні;
- Державна національна програма «Освіта» /Україна XXI століття/;
- Концепція Державної цільової програми розвитку професійно-технічної освіти на 2011-2015 роки;
- Концепція педагогічної освіти;
- Концепція загальної середньої освіти (12-річна школа);
- Закон України «Про освіту»;
- Закон України «Про професійно-технічну освіту»;
- Положення про професійно-технічний навчальний заклад;
- Положення про організацію навчально-виробничого процесу.

Навчально-методичне забезпечення:

- Положення про методичну роботу в професійно-технічному навчальному закладі;
- Положення про порядок здійснення інноваційної освітньої діяльності.

Кадрове забезпечення реалізації досвіду:

- Адміністрація професійно-технічного навчального закладу;
- Педагогічний колектив (голови методичних об'єднань, керівники творчих груп, викладачі, майстри виробничого навчання, вихователі, бібліотекар);
- Учні професійно-технічного навчального закладу.

Науково-дослідна та експериментальна діяльність

В умовах змін вимог до освіти, нового визначення її ролі і місця в житті людини актуальною стала проблема постійного вдосконалення професійної компетентності педагога як фахівця, здатного вирішувати поставлені суспільством задачі, формувати всебічно розвинену особистість. Постало питання оновлення підходів до організації діючої системи підвищення ефективності навчально-виховного процесу. Виникла необхідність запровадження інноваційних підходів у навчальну діяльність учнів, пошук нових форм і методів навчання.

Складовою дослідної роботи колективу є відслідковування ефективності впровадження педагогічних технологій, яке відбувається:

- на обласному рівні – участі у впровадженні Проекту «Ефективність використання освітніх інновацій у навчально-виховному процесі» (на виконання наказу управління освіти і науки Сумської облдержадміністрації;
- на рівні ліцею – відбулося опанування формами і методами інтерактивного навчання, проводилася експериментальна робота з впровадження інтерактивних технологій, відстежена результативність даної роботи. Педагогічний колектив ліцею протягом трьох років (2007-2008, 2008-2009, 2009-2010н.рр.) опрацьовував методичну проблему «Розвиток пізнавальної активності учнів. Інтерактивні форми і методи навчання».

Організаційно-підготовчий етап (грудень 2007 р. – червень 2008 р.) вмістив у собі роботу з вивчення і апробації викладачами і майстрами виробничого навчання інтерактивних форм і методів навчання. Було проведено діагностичне дослідження з метою з'ясування ставлення викладачів до інноваційних методів і їхньої готовності до їх впровадження.

Протягом двох років викладачі й майстри виробничого навчання згідно з планами роботи методичних комісій теоретично опановували технології кооперативного, колективно-групового навчання, ситуативного моделювання, опрацювання дискусійних питань. Робота була побудована таким чином, щоб кожний викладач практично застосував будь-яку з технологій інтерактивного навчання і реалізував свої власні творчі здібності.

Опис досвіду

У Сумському професійному ліцеї будівництва та автотранспорту методична робота організовується на основі врахування індивідуальних особливостей і рівня педагогічної майстерності кожного вчителя. У практику роботи запроваджена методика діагностування вчителів і майстрів виробничого навчання.

Необхідна умова оптимізації методичної роботи – наявність об'єктивних даних про особистість і професійні якості кожного педагога. Ці дані можна отримати діагностуванням педагогічних кадрів.

Можливі шляхи діагностування:

- відвідування керівниками ліцею уроків, позакласних заходів;
- аналіз виступів викладачів на засіданнях педагогічної ради, науково-практичних конференціях, методичних об'єднаннях, педагогічних консилиумах тощо;
- аналіз участі педагогів у роботі творчих груп, ділових іграх тощо.

Але найбільш ефективним методом діагностування є використання діагностичних анкет. Для того, щоб викладачі, майстри виробничого навчання вміли грамотно відповідати на запитання анкети, треба провести значну роботу, зокрема навчити педагогів навичок аналізу своєї діяльності (адже для якісного діагностування необхідно, щоб кожен учитель зумів розібратися в сильних і слабких сторонах своєї педагогічної діяльності, зміг дати об'єктивну оцінку своїй праці). «Один із секретів педагогічної творчості і полягає в тому,

щоб пробудити в учителів інтерес до пошуку, до аналізу власної роботи. Хто намагається розібратися в хорошому і поганому на своїх уроках, у своїх взаємовідносинах з вихованцями, той уже досяг половини успіху» (В.О.Сухомлинський).

Лише тоді, коли більшість педагогічного колективу задовільно оволодіє навичками самостійного аналізу своєї діяльності, можна приступити безпосередньо до проведення анкетування.

Пропонуємо орієнтовну схему діагностичної анкети вчителя-предметника, майстра виробничого навчання (додаток №1).

На основі даних внутрішньоліцейного контролю заступник директора з навчально-методичної роботи або методист визначають слабкі або сильні сторони педпрацівника. Все це дає змогу відслідковувати динаміку самовдосконалення, самонавчання, професійного росту вчителя, майстра і, зрештою, порівняти самооцінку останнього з оцінкою його діяльності з боку адміністрації.

Заступник директора з навчально-методичної роботи на своєму досвіді перевірила дієвість роботи на діагностичній основі, адже діагностування містить контроль, перевірку, накопичення статистичних даних, їх аналіз, виявлення динаміки, тенденцій, прогнозування подальшого розвитку навчально-виховного процесу й виконує наступні функції:

- *контрольно-інформаційну* (спрямована на пошук, обробку і систематизацію інформації про обсяг, рівень досягнень учителя);
- *коригуючу* (спрямована на виправлення недоліків у діяльності педагога, пов'язаних з використанням недосконалих методик або з прогалинами у знаннях самих педагогів);
- *відновлювальну* (полягає у виявленні потреб поновлення тих знань і вмінь, які після закінчення ВНЗ могли бути забуті або частково втрачені);
- *компенсаторну* (діагностування виявляє потребу надання педагогам нових знань і вмінь для викладання свого предмета);
- *пропагандистську* (пропаганда досвіду окремих учителів у викладанні тих чи інших предметів, методики викладання).

Результати діагностування дають змогу планувати структуру і форми, напрями методичної роботи (додаток №2).

Ліцейна діагностична карта є структурою динамічною: її зміст постійно оновлюють (питання, вже опановані педагогічним колективом, знімають і замінюють іншими, актуальнішими), форми підбирають оптимально збалансовані, відповідні до професійних запитів.

На основі даних внутрішньоліцейного контролю, за результатами відвіданих протягом навчального року уроків, виховних заходів, співбесід з викладачами, наприкінці року заступник директора з навчально-методичної роботи має об'єктивну оцінку діяльності вчителя. Така система методичної роботи забезпечує високу результативність навчання і виховання.

У методичній роботі необхідний комплексний підхід, який означає визначення перспективних єдиних цілей ("ліній") всієї методичної служби профтехосвіти, взаємодії колективних і індивідуальних форм методичної роботи з всестороннім врахуванням завдань покращання якості професійного навчання на основі Державного стандарту професійної освіти. Наступний етап – планування.

Мета планування методичної роботи – визначити завдання і намітити перспективи діяльності інженерно-педагогічного колективу на певний період діяльності, індивідуально кожного майстра виробничого навчання і викладача.

Аналіз анкет дозволяє скласти діагностичну карту з визначенням шляхів усунення виявлених недоліків. В результаті діагностування керівник ліцею зможе спрямувати свої зусилля не лише на удосконалення всього навчально-виховного процесу, а також на ті сторони, які необхідно вдосконалити в першу чергу. Аналіз діяльності навчального закладу здійснюється комплексно й віддзеркалює не лише діяльність викладачів і майстрів виробничого навчання, але й результати їх праці. Аналізуються всі матеріали стосовно

навчально-виховного процесу і методичної роботи ліцею за минулий навчальний рік (плани роботи ліцейних рад, методичних комісій, протоколи засідань, рішення, результати перевірок, методичні матеріали). Такий комплексний аналіз дозволяє приступити до складання єдиного плану методичної роботи, який є самостійним розділом в плані роботи професійного навчального закладу. Проект єдиного плану методичної роботи розглядається на засіданнях методичних комісій і педагогічної ради ліцею. У Сумському професійному ліцеї будівництва та автотранспорту виправдала себе наступна форма складання єдиного плану навчально-методичної роботи ліцею (додаток №3). Така форма дозволяє уникнути дублювання заходів, скоординувати діяльність колективних та індивідуальних форм методичної роботи. Спрощується контроль за виконанням роботи за термінами.

План методичної роботи мусить бути доступний кожному члену педагогічного колективу ліцею. Для ефективності його дії, пропонуємо виготовити план на великому аркуші ватману і розмістити в навчально-методичному (педагогічному) кабінеті професійного навчального закладу.

Лише за координованості зусиль усього педагогічного колективу, зосередженні його уваги на вирішенні конкретної педагогічної проблеми можна значно підвищити ефективність і результативність навчально-виховного процесу.

Автор розкриває досвід роботи над єдиною науково-методичною проблемою. Опрацювання нової педагогічної проблеми передбачає зміну змісту освіти, освоєння нових навчальних програм, запровадження нетрадиційних форм педагогіки, пошук оригінальних методик викладання, конструювання нового досвіду на основі досягнень науки та передового педагогічного досвіду, перевірку його ефективності.

Визначити педагогічну проблему досить складно. Для цього необхідно, по-перше, досконало володіти станом справ у навчальному закладі, по-друге, порівнювати його з потребами практики, розвитком психолого-педагогічної науки, аналізуючи результати діагностування педагогічного колективу, виявити запити, потреби і можливості педагогічного та учнівського колективів.

З урахуванням складності науково-методичної проблеми та рівня готовності педагогічного колективу ліцею до її реалізації складається перспективний план роботи педагогічного колективу (орієнтовно на 3-5 років) над визначеною проблемою. В плані має бути передбачено поетапне вирішення намічених питань. Заплановані заходи включають у перспективний або річні плани роботи ліцею. Зміст роботи над проблемою повинен включати:

- фіксацію нормативних, знаннєвих, ціннісних та інших утруднень у педагогів, учнів, керівництва ліцею, які призводять до виникнення проблеми;
- вивчення різноманітних джерел, літератури, її науковий аналіз, що дозволяє визначити науково-практичне обґрунтування вирішення подібних проблем;
- вивчення існуючого досвіду роботи над аналогічними проблемами;
- типологізація засобів вирішення проблеми;
- навчання педагогічного колективу управлінської рефлексії, техніки корекції суб'єктивного стану в проблемній ситуації;
- побудова моделі нового виду діяльності, яка дозволяє знімати протиріччя й призводить до вирішення проблем;
- розробка необхідних дидактичних, психолого-педагогічних та інших засобів;
- апробація нової моделі діяльності;
- розроблення методичних рекомендацій для всіх учасників освітнього процесу, спрямованих на вирішення проблеми та отримання нової якості.

Наводимо таблицю етапів реалізації науково-методичної проблеми "Інтерактивні технології навчання в Сумському професійному ліцеї будівництва та автотранспорту"

I етап 2007/2008 н.р. (I семестр)	<i>Діагностування</i>	здійснення анкетування серед учнів; проведення мікродосліджень серед учителів; обробка інформації
II етап 2007/2008 н.р. (II семестр)	<i>Виявлення проблеми</i>	психолого-педагогічний семінар; теоретичні семінари; педагогічні читання; диспути, дискусії
III етап 2008/2009 н.р.	<i>Впровадження окремих елементів інноваційних технологій</i>	показові інноваційні уроки; тренінги; практикуми; семінари-практикуми; рольові ігри; педагогічна рада
IV етап 2008/2009 н.р.	<i>Функціонування</i>	показ технологій навчання; семінар-практикум; активні методи навчання й пропагування; педагогічна рада
V етап 2009/2010 н.р.	<i>Досвід</i>	систематизація матеріалу з проблеми; опис технологій; узагальнення досвіду; подання досвіду як системи; написання статей

Орієнтовна тематика науково-методичних проблем представлена в додатку №4.

Вдосконалити організацію методичної роботи автор досвіду радить шляхом впровадження інтерактивних технологій.

Завданням заступника директора з навчально-методичної роботи (методиста), одним з функціональних обов'язків якого є впровадження в практику нових педагогічних технологій та підвищення рівня методологічної підготовки вчителів, перенесення акценту з інформативних на інтерактивні аспекти навчання. Тобто заступник директора з навчально-методичної роботи (методист) має сприяти виробленню у викладачів позитивного ставлення до інтерактивних технологій навчання, зацікавленості в їх використанні.

І логічно, з точки зору автора, вирішувати це завдання введенням в методичну роботу навчального закладу нових форм, заснованих на принципах взаємодії педагогів. Система роботи заступника директора з навчально-методичної роботи (методиста) щодо впровадження інтерактивних технологій має включати такі етапи:

1. Діагностування вчителів з метою виявлення рівня їхньої обізнаності в проблемі та психологічної готовності до впровадження інтерактивних технологій навчання. Здійснюється в різних формах - анкетування, тестування, аналіз відвіданих уроків тощо. В результаті заступник директора з НМР має виявити протиріччя, пов'язані з ускладненнями, та систематизувати побажання вчителів.

2. Прогностичний етап має на меті формулювання проблеми і прогнозування очікуваних результатів. На першому етапі треба виявити тих викладачів, які найбільше готові до впровадження інтерактивних технологій. Саме з них складатиметься творча група, на яку спиратиметься в майбутньому заступник директора з НМР. До складу творчої групи бажано ввести представників різних методичних об'єднань. Творча група має побудувати модель запровадження інтерактивних технологій у навчально-виховний процес, враховуючи особливості даного педагогічного колективу.

3. Ознайомлення педагогічного колективу з відповідною літературою, досягненнями психолого-педагогічної науки, наявним досвідом (Самоосвітня робота, лекції психолога, проведення «круглих столів», конференцій, обговорення статей, оформлення інформаційно-методичного куточка, вивчення досвіду педагогів інших навчальних закладів, відвідування семінарів).

4. Організація активного навчання педагогів(проведення системи тренінгів, організація роботи майстер-класів, взаємовідвідування уроків з їх ґрунтовним аналізом).

5. Аналіз проведеної роботи, узагальнення, рефлексія(аналітичне засідання творчої групи, анкетування, розробка методичних рекомендацій, створення банку інформації, випуск методичних бюлетенів, проведення творчих звітів викладачів).

6. Практичний етап включає реалізацію системи впровадження інтерактивних технологій навчання.

7. Етап рефлексії включає підведення підсумків, визначення шляхів подальшого розвитку.

До вашої уваги пропонуємо нетрадиційні форми методичної роботи, які носять інноваційний характер і все ширше застосовуються в практиці навчальних закладів (додаток №5).

Результативність та ефективність впровадження досвіду

Інтерактивне навчання сьогодні стає більш популярним серед викладачів професійно –технічних навчальних закладів. Опитування, яке було проведено під час семінарів, свідчить, що більшість педагогів намагається впроваджувати інтерактивні технології. Але цей процес утруднюються певними причинами:

- нерозумінням самої суті інтерактивного навчання;
- невмінням добирати конкретні технології до навчального матеріалу;
- існуванням проблеми оцінювання;
- неготовністю частини вчителів замінити свою роль з переповідача інформації на організатора навчальної діяльності;
- небажанням відмовитися від традиційних форм;
- побоюванням, що інтерактивне навчання не забезпечить засвоєння повного обсягу знань, передбаченого програмою.

Незважаючи на те, що ми постійно шукаємо нове в освіті, криза і нас не обійшла. Про це свідчить низка незаперечних фактів: масове зниження інтересу до навчання, песимістичні настрої батьків учнів, зниження загальноосвітнього рівня в цілому, зниження загального культурного рівня населення. Старі методики з їхніми результатами нас не влаштовують, а нові – у стадії пошуку. Як же нам бути? Мабуть, єдине, що нам залишається, – це шукати і творити, щоб рухатися уперед, в ногу з часом. Потрібно сказати, що використання нових форм і методів роботи, у тому числі й інтерактивних, не є вирішенням усіх педагогічних проблем. Просто перекреслити раніше набутий педагогічний досвід не можна. Потрібно знайти оптимальний компромісний варіант сполучення добре відомих, традиційних форм роботи з інноваційними методами і технологіями. На наш погляд, для того, щоб впроваджувати інновації в навчальний процес, перш за все необхідно володіти ними самому педагогові.

До вашої уваги пропонуємо приклади впровадження нетрадиційних форм методичної роботи, які носять інноваційний характер і все ширше застосовуються в практиці ПТНЗ області.

1 жовтня 2009 року на базі Державного професійно-технічного навчального закладу «Сумське вище професійне училище будівництва і дизайну» проведено **методичний діалог** для викладачів.

Тема заняття: Урок - завжди пошук. Моделювання нетрадиційних уроків. Нетрадиційні форми навчання учнів.

У програмі семінару були заплановані та проведені заходи:

1. Відеоекскурсія «Училище – наш рідний дім».
2. Практикум з розв'язання тренувальних виховних задач. Педагогічні ситуації.
3. Презентація авторського інноваційного проекту «Розвиток творчої і пізнавальної активності учнів на уроках інформатики».
4. Тренінг «Урок – завжди пошук. Моделювання нетрадиційних уроків.
5. Практичне заняття. Нетрадиційна форма проведення факультативу.
6. Тренінг «Удосконалення професійної компетенції педагогів. Мотивація до успіху».

7. Під час проведення круглого столу підведені підсумки обласного семінару молодих фахівців. З метою усвідомлення досвіду, отриманого на занятті, застосований нетрадиційний метод «дерево вражень».

20 квітня 2010 року на базі ДПТНЗ «Білопільський професійний ліцей залізничного транспорту» проведено **семінар-супутник** для молодих фахівців ПТО області.

У семінарі брали участь 30 представників із 32 навчальних закладів.

Тема заняття: Відкритий урок, особливості підготовки і проведення, аналіз та самоаналіз нетрадиційних уроків.

У ході проведення семінару відбулися заходи:

- експрес-інформація «Підготовка викладача до уроку, самоаналіз та аналіз уроку»;
- презентація та захист власних проектів (нестандартні уроки);
- круглий стіл з теми: «Розгляд теоретичних та практичних аспектів використання освітніх інновацій у навчально-виховному процесі при проведенні нестандартних уроків».

Засідання школи методичної підтримки молодих фахівців завершилось інтерактивним спілкуванням «Теоретичні та практичні аспекти використання освітніх інновацій у навчальному процесі» та анкетуванням учасників.

14 вересня 2010 року

Семінар-практикум керівників методичних об'єднань суспільно-гуманітарних дисциплін проведено на базі ДПТНЗ «Сумський професійний ліцей будівництва та автотранспорту»

Тема семінару: «Організаційно-методичне забезпечення викладання загальноосвітніх предметів у 2010-2011 навчальному році»

У ході семінару керівники методичних комісій закладу провели майстер-клас із складання портфолію; презентували електронні портфолію методичної комісії викладачів природничо-математичного циклу, власне портфолію викладача української мови та літератури, організаційно-функціональна модель науково-методичної роботи методичної комісії викладачів суспільно-гуманітарного циклу.

У програмі семінару були розглянуті питання:

- використання проектної технології в роботі методичних комісій;
- методичні рекомендації щодо викладання предметів загальноосвітньої підготовки у 2010-2011 навчальному році;
- вимоги щодо планування роботи керівника методичної комісії.

22-23 вересня 2010

Семінар-супутник викладачів української мови проведено на базі ДПТНЗ «Роменське ВПУ».

Тема семінару: Впровадження сучасних освітніх технологій – шлях до підвищення якості навчання.

У семінарі брали участь 28 викладачів української мови та літератури.

У ході роботи семінару розглядались питання:

- презентація портфолію викладача української мови та літератури;
- майстер-клас. Впровадження проектних технологій у викладанні української мови та літератури;
- навчально-методичне забезпечення кабінету української мови як умова підвищення ефективності навчального процесу;
- професійне спрямування уроків української мови. Міжпредметні зв'язки;
- робота з обдарованими учнями як один із напрямків діяльності викладачів-філологів.

Учасники семінару відвідали два відкриті уроки, позакласний захід, краєзнавчий музей навчального закладу.

Завершився семінар проведенням традиційного круглого столу, де були підведені підсумки роботи.

05.10.2010

Методичний діалог для викладачів іноземної мови проведено на базі ДПТНЗ «Сумське ВПУ будівництва і дизайну».

Тема семінару: Сучасні педагогічні технології як засіб активізації пізнавальної діяльності учнів на уроках іноземної мови.

У семінарі брали участь 28 викладачів іноземної мови.

У ході проведення семінару розглянуті питання:

— методичні рекомендації щодо викладання іноземної мови у 2010-2011 навчальному році;

— використання сучасних підручників на уроках іноземної мови;

— презентація портфоліо викладача іноземної мови;

— використання сучасних педагогічних технологій у навчальній діяльності.

Учасники семінару відвідали відкритий урок та факультативне заняття англійської мови.

За традицією, по завершенню семінару підвели підсумки роботи, проведенням анкетування.

Проблеми

— недостатній рівень комп'ютеризації ДПТНЗ, відсутність мультимедійного обладнання;

— недостатній рівень забезпеченості електронними програмними продуктами;

— організація внутрішньоліцейної методичної роботи на діагностичній основі вимагає від керівників ліцею високого рівня кваліфікації, опанування вмінь проводити соціально-педагогічні дослідження, застосовувати наукові методи обробки одержаної інформації, володіння комп'ютером;

— внутрішньоліцейна методична робота на діагностичній основі може здійснюватися успішно за умови постійного вивчення результативності навчально-виховного процесу, внесення відповідних корективів з боку адміністрації ліцею, тривалої ґрунтовної підготовки до періодичного діагностування. Все це вимагає від керівників навчального закладу значних затрат часу;

— для здійснення модернізації змісту і методів внутрішньоліцейної методичної роботи керівники навчальних закладів мають володіти творчим стилем праці, аналітичним мисленням, умінням впроваджувати і цілеспрямовано моделювати новий педагогічний досвід;

– керівники ліцею мають враховувати й ту обставину, що за організації внутрішньолицейної методичної роботи на діагностичній основі зростає ймовірність виникнення психологічного напруження та конфліктів як між педагогами, так і між учителями та адміністрацією закладу. Адже професійна діагностика дає дані, наближені до об'єктивних, не завжди вдається уникнути «витоку» інформації, її результати можуть болісно сприймати вчителі із завищеною самооцінкою.

Перспективи

1. Запровадження та здійснення дослідно-експериментальної роботи регіонального рівня з таких проблем:

- **«Інформаційні технології в моделюванні сучасного уроку предметів суспільно-гуманітарного циклу»** на базі ДПТНЗ області.

Мета експерименту: теоретико-методологічне обґрунтування, розробка і експериментальна апробація інтерактивних моделей та мультимедійних проектів із предметів суспільно-гуманітарного циклу.

- **«Інноваційні технології в методичній роботі»** (створення центру методичної підтримки для заступників директорів з НМР (методистів).

Мета експерименту: проаналізувати функціонування діючої системи методичної роботи в ПТНЗ, розробити програми моніторингу ефективності застосування інновацій в методичній роботі, дібрати науково-методичний інструментарій здійснення моніторингу, вивчити рівень готовності вчителів до участі в експериментально-дослідницькій роботі, провести діагностичні дослідження, розробити систему роботи педколективу над реалізацією проблеми.

2. Створення банку інноваційних технологій організації методичної роботи у професійно-технічних навчальних закладах.

3. Створення і розміщення в мережі Інтернет сайту для обміну напрацюваннями з впровадження інноваційних технологій в організації методичної роботи в ДПТНЗ.

ЛІТЕРАТУРА

1. Бархаев Б.П. Новые аргументы в педагогических технологиях / Б.П. Бархаев // Школьные технологии. – 1997. – №4. – 47 с.
2. Баханов К. Що ж таке технологія навчання? / К. Баханов // Шлях освіти. – 1999. – №3. – 24 с.
3. Воронцов В.В. Технологии обучения. В кн.: Педагогика / Под ред. П.И. Пидкасистого. – М., 1996. – 168 с.
4. Єрмола А.М. Технологія організації науково-методичної роботи з педагогічними кадрами: навчальний посібник / А.М. Єрмола. – Харків: Гімназія, 1999. – 127 с.
5. Жерносек І.П. Науково-методична робота з педагогічними кадрами. Школа на рубежі століть: управлінський аспект: науково – методичний посібник / І.П. Жерносек. – К., 2000. – С.139-160.
6. Жуковский Й. В. Методическая служба: структура и технология управления / Й.В. Жуковский // Директор школы. – 2000. – № 1. – С. 97-117.
7. Клокар Н. І. Психолого-педагогічна підготовка вчителів до інноваційної діяльності: Автореф. дис. ...канд. пед. наук: 13.00.04 / Інститут педагогіки і психології професійної освіти АПН України. – К., 1997. – 19 с.
8. Концепція безперервного підвищення кваліфікації та перепідготовки педагогічних кадрів в Україні // Освіта. – 1991. – 27 грудня. – С.3-5.

ВИКОРИСТАННЯ ІНТЕРАКТИВНИХ МЕТОДІВ НАВЧАННЯ ПРИ ВИВЧЕННІ СУСПІЛЬНО-ГУМАНІТАРНИХ ДИСЦИПЛІН У ПТНЗ

Інтерактивне навчання - це, передусім, діалогове навчання, під час якого відбувається взаємодія учнів з педагогом. Сенса інтерактивного навчання полягає у тім, що навчальний процес організований так, щоб практично всі учні були залучені до процесу пізнання, мали можливість розуміти і рефлексувати з приводу того, що вони знають і думають.

Розробкою елементів інтерактивного навчання займалися В. Сухомлинський, Ш. Амонашвілі, В. Шаталов, Є. Ільїн, В. Давидов, О. Дусовицький. Це стало підґрунтям для виникнення теорії і практики розвивального навчання. Наприкінці ХХ ст. активно розвивались і вдосконалювались групові форми навчальної діяльності у Західній Європі та США. Вчені О. Пометун та Г. Фрейман обґрунтували систему інтерактивних методів навчання. До сучасної системи методів інтерактивного навчання відносять: групові (взаємодія в малих групах), колективні (багатостороння взаємодія кожного учня), колективно-групові (робота малих підгруп поєднується з роботою всієї групи-класу) [1, 2].

На даний момент методисти і педагоги-практики загальноосвітньої школи розробили багато форм групової роботи. Найвідоміші з них - "велике коло", "дзига", "акваріум", "мозковий штурм", "дебати", "школа думок". Ці форми ефективні лише у тому випадку, коли на занятті обговорюється будь-яка тема в цілому, про яку школу мають вже попереднє уявлення, отримане рішення на попередніх заняттях, або з життєвого досвіду. Окрім того, теми для обговорення не повинні бути закритими чи дуже вузькими. На жаль, цей досвід не достатньо активно використовується в практичній діяльності педагогами професійно-технічних навчальних закладів.

Під час роботи з учнями професійно-технічного навчального закладу доречніше буде починати з найпростіших форм групової роботи ("дзига", "велике коло", "акваріум", "мозковий штурм", "мікрофон"). Вони дають змогу майбутньому кваліфікованому робітнику не лише висловити свою думку, погляд, чи оцінку, але й, вислухавши аргументи партнера з гри, іноді навіть відмовитися від своїх поглядів або суттєво змінити їх. Інтерактивне навчання дає змогу вирішувати одночасно кілька завдань. Важливим є те, що воно розвиває комунікативні вміння і навички, допомагає встановити емоційні контакти між учнями, забезпечує виховну функцію, оскільки привчає працювати в команді, прислухатися до думки однолітків. Як показує практика, використання інтерактивності під час заняття знімає нервову навантаженість учнів, дає можливість змінювати форми їх діяльності, зосереджувати увагу на головних питаннях теорії.

При використанні інтерактивних методик вивчення суспільно-гуманітарних дисциплін важливим є звернення до думки учня, як при постановці мети заняття, так і при підбитті його підсумків. Дуже важливо знати, чи досягли учні очікуваних результатів заняття.

Тому мета заняття повинна бути зрозумілою учням і посиленою для досягнення. Одним із головних прийомів є фіксація мети, очікуваних результатів на дошці або на екрані (щоб вона завжди була перед очима учнів) з поверненням до поставленої мети наприкінці заняття, або переконатися, що її досягнуто.

Основними запитаннями для перевірки очікуваних результатів можуть бути: Що ви знали з цієї теми? Що нового дізналися? Якого досвіду ви набули? Що вас найбільше зацікавило? Які у вас є запитання по цій темі? Про що ви сьогодні хотіли дізнатися більше? Що сьогодні ви сприймали важко або не сприйняли взагалі? Як ви будете використовувати ті знання, які одержали сьогодні у майбутній професійній діяльності?

Педагог і учень є рівноправними учасниками навчання. Обов'язок педагога – бути першим серед рівних. Тільки демократичний стиль управління учнівським колективом застосовується при використанні інтерактивного навчання.

Можна виділити загальні ознаки інтерактивної моделі навчання:

1. Організація навчання учнів групами, залежно від характеру завдання.

2.Проблемність завдання – певний збуджувач активності учнів, який підштовхує постійно замислюватися над матеріалом, з яким працюють, дивитися на факти під різним, навіть несподіваним кутом зору. Для обговорення обирається важлива проблема, значуща для учнів, для їхнього сьогоdnішнього життя, й така, що викликає певні позитивні емоції.

3.Опора на учнівський досвід і мінімальні базові знання з теми. Вона здійснюється за допомогою вступної бесіди, обговорення вступної міні-проблеми.

4.Створення на занятті атмосфери співробітництва учнів й педагога, яка виключає учнівські побоювання отримати незадовільну оцінку через неправильну відповідь.

Емоційне піднесення й почуття розкритості стають сприятливим фактором для засвоєння знань, формування умінь і навичок, розкриття здібностей учнів.

Обсяг накопичених людством знань є дуже великим, тому необхідно відібрати та систематизувати той мінімум, який є найбільш доцільним у процесі викладання історії у професійно-технічному навчальному закладі. Систематизація та узагальнення є необхідними складовими цього процесу, що потребує появи альтернативних програм, які вимагають від педагога здійснювати обґрунтований вибір навчального матеріалу програми, підручників, дидактичних засобів, форм та методів. Сьогодні основні методичні інновації пов'язані з використанням інтерактивних методів навчання. Суть їх полягає у тому, що навчальний процес організовується на основі взаємодії, діалогу, в ході якого учні навчаються критично мислити, вирішувати складні проблеми на основі аналізу обставин і відповідної інформації, враховувати альтернативні думки, приймати продумані рішення, брати участь у дискусіях, спілкуватись з іншими людьми [3]. На відміну від традиційного навчання, в інноваційному головною дійовою особою стає учень що є принциповою відмінністю двох педагогічних підходів. Пріоритетними в інноваційному навчанні стають групова та індивідуальна форми роботи.

Лекція одна із форм організації теоретичного заняття навчального процесу в професійній школі. У процесі проведення лекції учням дається цілісне і струнке подання навчальної дисципліни, повідомляються фактичні відомості з дисципліни, викладаються теоретичні проблеми, розкривається суть теорії.

З усіх видів інтерактивних лекцій, найбільшого розповсюдження набули *лекції з проблемним характером викладення матеріалу*. Слід відмітити, що це такі лекції, під час читання яких активізується розумова діяльність учнів, їх продуктивне мислення на рівні творчості. Педагог не декларативно повідомляє ті або інші висновки, узагальнення, закономірності науки, а розкриває складний шлях, який привів до цих висновків, показує протиріччя в процесі пізнання дійсності, розмірковує вголос, висловлює припущення, обґрунтовує правильний висновок тощо. Учні при цьому не залишаються байдужими, безпристрасними слухачами, а працюють разом з педагогом, уважно слідкують за ходом викладення навчального матеріалу, включаються в процес «пошуку істини».

Навчити учнів вибірково підходити до інформації, активізуючи їх діяльність під час викладу нового матеріалу допоможе *керована лекція*. При підготовці керованої лекції педагог має розділити навчальний матеріал на логічно завершені частини. Виклад однієї частини на має перевищувати 600-750 слів. Процедура викладу складається з кількох частин: вступної, основної, заключної. Після викладу однієї із логічної частини змісту педагог зупиняється і пропонує записати основні положення його розповіді. Потім продовжує виклад. Така процедура може продовжуватися декілька разів. Починаючи таку роботу вперше, викладач може запропонувати декільком учням прочитати свої записи, обговорити їх загальному колі й відкоригувати.

Лекції з допомогою учнів дозволяють активізувати пізнавальну діяльність учнів, підтримувати зворотній зв'язок з учнями, фіксувати їхні ускладнення, надавати допомогу та забезпечувати корекцію засвоєння. Крім того, цей тип лекції, дозволяє активізувати розмовну та пізнавальну діяльність учнів; створити умови для творчості й самостійності учнів; надати учням можливість стати головним суб'єктом навчання, взявши активну участь не тільки в лекції, але і в її створенні; побачити різноманітність думок і уявлень про тему

лекції; залучити учнів з різним рівнем підготовки з певного предмета, організовувати роботу з їхнім досвідом і знаннями.

Підготовку до такої лекції починається на попередньому занятті, пропонуючи учням розробити план лекції за таким алгоритмом: учні об'єднуються в малі групи і кожна з них розробляє свій план лекції, потім усі групи презентують результати своєї роботи. На завершення педагог організовує роботу з погодження думок і формування спільного плану лекції. На наступному занятті викладач читає лекцію, побудовану за виробленим усіма планом та викладом частини лекції окремими учнями (попередньо погодивши з ними зміст виступу).

Готуючи будь-який варіант інтерактивної лекції, необхідно дотримуватись наступних рекомендацій:

- визначити, з якою метою педагог планує використати інтерактивної лекції;
- враховувати особливості групи, де планується її застосування;
- визначити особливості викладу: план лекції, темп викладу, спостереження за діяльністю учнів, підбиття підсумків з кожного питання лекції, виділення основних положень тощо;
- продумати зміст лекції;
- визначити форму її проведення;
- визначити методи та технології активізації учнів;
- продумати, критерії успішності лекції.

Використання в навчальному процесі інтерактивних методів дає позитивні наслідки вивчення суспільно-гуманітарних дисциплін. На основі досліджень педагогічної практики при систематичному проведенні інтерактивних занять підвищується активність учнів у сприйманні матеріалу, новий навчальний матеріал ґрунтовніше осмислюється і запам'ятовується, формуються уміння інтегрування нового матеріалу з наявними в учнів знаннями та досвідом, в результаті чого вони більш вдумливо беруть участь в навчальній роботі на занятті. Інтерактивні заняття формують продуктивне мислення учнів.

Отже, інтерактивні методи навчання відіграють важливу роль у сучасній історичній освіті. Їх перевага в тому, що учні загальноосвітніх навчальних закладів засвоюють всі рівні пізнання (знання, розуміння, застосування, оцінка), в групах збільшується кількість учнів, які свідомо засвоюють навчальний матеріал з історії. Учні займають активну позицію в засвоєнні знань, зростає пізнавальний інтерес в їх отриманні. Значно підвищується роль педагога – лідера, організатора навчально-виховного процесу. Але треба зазначити, що моделювання та проведення уроку історії з використанням інтерактивних методів навчання потребують, перш за все компетентності педагога, його вміння переглянути і перебудувати власну роботу з учнем.

ЛІТЕРАТУРА

1. Пометун О.І. Енциклопедія інтерактивного навчання. – К., 2007. – 144 с.
2. Пометун О., Пироженко Л. Інтерактивні технології навчання: теорія, практика, досвід: Метод посібник. – К., 2002. – 136 с.
3. Ситуационный анализ, или Анатомия Кейс-метода / Под ред. д-ра социологических наук, профессора Сурмина Ю.П. – К.: Центр инноваций и развития, 2002. – 286 с.

РОЛЬОВА ГРА ЯК ІНТЕРАКТИВНИЙ МЕТОД ЕКОЛОГІЧНОЇ ОСВІТИ УЧНІВ ПТНЗ

Інтерактивні методи навчання відіграють важливу роль у сучасній професійній освіті. Їх перевага в тому, що учні професійно-технічних навчальних закладів засвоюють всі рівні пізнання (знання, розуміння, застосування, оцінка), в групах збільшується кількість учнів, які свідомо засвоюють навчальний матеріал. Учні займають активну позицію в засвоєнні знань, зростає пізнавальний інтерес в їх отриманні. Значно підвищується роль викладача – лідера, організатора навчально-виробничого процесу. Але треба зазначити, що моделювання та проведення уроку з використанням інтерактивних методів навчання потребують, перш за все компетентності викладача, його вміння переглянути і перебудувати власну роботу з учнем. Використання рольової гри в навчанні учнів ПТО дозволить підвищити пізнавальний інтерес до навчальних дисциплін, радикально змінити ролі учасників навчально-виховного процесу, розвитку дослідницьких, комунікативних і творчих навичок майбутніх кваліфікованих робітників.

Усний журнал – це рольова гра, яка є активною формою навчання основ екології, одним з головних завдань якої є формування в учнів навичок самостійно приймати рішення в ситуації екологічної небезпеки, тому бажано, щоб виступи учасників закінчувалися словами: «отже», «таким чином», тобто висновками. Робота з гербарними зразками та малюнками під час гри допоможе навчитися визначати рослини-протектори у природі та раціонально використовувати їх. Пропонуємо орієнтовну розробку позакласного заходу з екології. Цей захід може бути проведений як екологічний вечір, екологічний журнал, диспут, конференція тощо. Вчитель – це творча особистість, тому він може вносити зміни в дану розробку відповідно до умов проведення заходу, навчальних можливостей учнів, рівня підготовленості до сприймання.

Умови проведення усного журналу.

1. Заздалегідь роздати учням завдання, підготувати сторінки журналу з теми	Це навчить учнів самостійно працювати з літературою: знаходити необхідну інформацію, аналізувати її, робити висновки
2. Порекомендувати літературу для підготовки сторінок журналу	
3. Підготувати сценку «На прийомі у лікаря»	Впровадження ситуаційних сценок навчить учнів приймати рішення, покращить емоційний стан заходу, наблизить матеріал, що вивчається, до життя
4. Підготувати комікси	
5. Підготувати записи музичних творів на природознавчу тематику	Музичний супровід забезпечить успішніше засвоєння матеріалу уроку

Тема: людина в техногенному середовищі.

Мета: формування навичок запобігання радіаційному забрудненню.

Цілі та завдання: формування в учнів уявлення про вплив радіаційного забруднення на організм людини; встановлення причинно-наслідкових зв'язків у процесі радіаційного забруднення, навчання перенесенню набутих знань у життєву практику.

Форма проведення: «Усний журнал».

Обладнання: таблиці, схеми, ілюстрації з газет і журналів, бейджики з написами, висловлювання відомих вчених, гербарні зразки рослин, комікси, записи музичних творів з екологічної тематики, гасла «Знання дає людині владу. І в першу чергу – владу над собою», «Страшний не той Чорнобиль, що вже стався. Страшний Чорнобиль Нашої Душі!»

План.

1. Вступне слово ведучого (краще, щоб ведучим був учень).
2. Виступи учасників.

3. Сценка «На прийомі у лікаря».
4. Екологічний гороскоп.
5. Зворотній зв'язок (відгук читачів на порушену тему).
(Тихо лунає музика).

Ведуча: розпочинаємо наш усний журнал, темою якого є «Людина і техногенне середовище». Під час цього заходу ви ознайомитеся з думками фахівців різних галузей науки щодо проблеми забруднення навколишнього середовища іонізуючим випромінюванням. На сторінках нашого усного журналу ви ознайомитеся з думками фізика, свою точку зору висловить еколог, як цю проблему розуміють хіміки, своє бачення висловлять генетики про загальну дію іонізуючого випромінювання на організм після аварії на ЧАЕС.

Сторінка 1.

Запитання від кореспондента журналу „Здоров'я”: Скажіть, будь-ласка, як виникає іонізуюче випромінювання, яка його природа?

Фізик: Іонізуюче випромінювання виникає в процесі розпаду радіоактивних хімічних елементів.

Наприклад, таких як:

Плакат 1.

Радіоактивні хімічні елементи: Уран – U Радій – Ra Плутоній – Pu

Основною властивістю іонізуючого випромінювання є його здатність проникати в середовище, що призводить до іонізації, тобто утворення електричних зарядів різних знаків. Рівень іонізуючого випромінювання вимірюють у рентгенах (мікрорентгенах) за годину. Звичайний природний фон іонізуючого випромінювання становить від 7 до 14 мікрорентгенів за годину.

Плакат 2

Природний фон іонізуючого випромінювання від 7 до 14 мікР/год

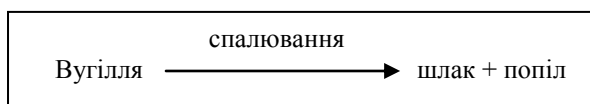
Важливою величиною для визначення дії іонізуючого випромінювання є кількість опромінення, яку отримала людина за певний час, тобто доза іонізуючого випромінювання. Для оцінки цієї величини використовують сукупний показник – біологічний еквівалент рентгена (бер). Річна доза природного опромінювання становить 0,1—1,5 бер.

Ведуча: А відтепер свою точку зору висловить еколог.

Сторінка 2.

Виступ еколога.

Як правило, основну частину опромінювання населення нашої планети дістає від природних джерел радіації (природний радіаційний фон). Такими джерелами є природні радіоактивні речовини, що містяться в земній корі, воді, повітрі. На сучасну людину природні джерела радіації діють значно сильніше ніж, наприклад, сто років тому, хоча природний радіаційний фон на Землі не змінився. Це пов'язано з господарською діяльністю людини. Скажімо, вугілля, як і інші природні копалини, переважно містить небагато радіонуклідів, але після спалювання утворюються продукти за *схемою 1*:

У цих продуктах концентрація радіонуклідів у сотні разів більша. Звалища шлаку спричиняють місцеве радіаційне забруднення, а попіл розносить радіонукліди на великі відстані.

Окрім природних джерел радіації, існують штучні джерела. За останні 50-70 років було винайдено кілька сотень штучних радіонуклідів, використання яких створює штучний радіаційний фон.

Схема 2. Використання штучних джерел радіації

- у військовій справі → ядерна зброя
- у промисловості → здобуття електроенергії
- у медицині → для дослідження органів та систем
→ для лікування ракових хвороб

Отже, з усього вищесказаного можна зробити висновок, що всі ці факти призводять до підвищення радіоактивного опромінення як окремих людей, так і всього населення Землі.

Ведуча: Відкриваємо нашу третю сторінку. Слово надається хіміку.

Сторінка 3.

Виступ хіміка.

Механізм порушень, які відбуваються в організмі на хімічному рівні під дією іонізуючого випромінювання.

Як вже було сказано, іонізуюче випромінювання порушує діяльність організму. Про те, які саме порушення відбуваються, я і хочу розповісти. За механізмом порушень всі радіаційні ураження поділяють на: прямі і непрямі.

Схема 3

Радіаційне ураження				
Прямі			Непрямі	
Іонізація атомів	Розрив міжмолекулярних зв'язків	Відрив вільних радикалів	Радіоліз води	Порушення біохімічних реакцій

Пряма дія радіації.

Енергія іонізуючого випромінювання набагато перевищує енергію внутрішньомолекулярних та внутрішньоатомних зв'язків. Тому виникають:

- іонізація атомів;
- розрив міжмолекулярних зв'язків;
- відрив вільних радикалів.

Мішенню для первинного іонізуючого випромінювання є висомолекулярні сполуки, такі як білки (в тому числі і ферменти), нуклеїнові кислоти (ДНК та РНК).

Генетик: А також порушуються метоз і мейоз, виникають генні та омосомні мутації.

Хімік: Непряма (опосередкована) дія радіації зумовлена хімічними речовинами, що утворюються за первинної іонізації молекул. Маючи велику біохімічну активність, такі речовини «запускають» ланцюг реакцій, в яких беруть участь навіть ті молекули, що не зазнали прямої дії радіації.

З цих первинних радіохімічних перетворень у першу чергу слід виділити **радіоліз води**, тобто іонізацію атомів води з утворенням вільних радикалів (іонів) OH^- та H^+ . Взаємодіючи з молекулами води та кисню, ці молекули утворюють пероксидні сполуки, зокрема пероксид водню (H_2O_2), гідро-пероксид водню (HO_2), атомарний кисень (O). Вказані продукти радіолізу води – сильні окислювачі, що здатні змінити перебіг всіх біохімічних реакцій в організмі. Всі ці суто хімічні процеси призводять в організмі до дуже серйозних наслідків, які проявляються у:

- пошкодженні білків;
- окисленні ліпідів, з яких побудовані мембрани та внутрішні структури клітин;
- зміні будови ДНК.

Сторінка 4.

Слово надається генетику.

Кореспондент журналу „Здоров'я”: Скажіть, які зміни відбуваються на клітинному рівні під дією іонізуючого випромінювання?

Генетик: В електронному і навіть у світловому мікроскопі можна побачити багато ознак радіаційного ураження клітин. По-перше, відрив частин хромосом. Наслідком цього є хромосомні, геномні та генні мутації, що призводять до порушення реплікації ДНК та біосинтезу специфічних білків. У результаті чого:

- виникають аномальні клітини;
- поділ клітин відбувається з різними дефектами або припиняється зовсім.

По-друге, внаслідок ураження мітохондрій та їхніх мембран блокується утворення АТФ, а це призводить до гальмування біосинтезу ДНК та РНК, а отже і білків. Через це порушується біосинтез білків та дія ферментів, що позначається на діяльності організму загалом.

Треба відзначити, що різні клітини організму по-різному реагують на дію іонізуючого випромінювання. Дуже чутливими є клітини, що швидко діляться. Це клітини зародка, плода, дитячих та підліткових організмів. Менш чутливими є клітини хрящової, кісткової, м'язової, нервової тканин. Зокрема, нервові клітини, що не здатні до поділу атому, при опроміненні гинуть останніми.

Звідси робимо висновок, що внаслідок цих процесів уражаються всі системи організму людини та порушуються їхні функції.

Сторінка 5.

Доповідь лікаря.

Про загальну дію іонізуючого випромінювання на організм.

Всі люди зазнають дії іонізуючого випромінювання, але різної інтенсивності, за якою можна виділити три групи:

- група А – ті, хто працює з джерелами іонізуючого випромінювання,
- група Б – ті, хто мешкає у зоні можливого радіаційного забруднення,
- група В – всі інші.

Існує поняття – *гранично допустима доза* (ГПД). Це така доза, яка не може спричинити несприятливих змін в організмі людини.

Плакат 3. Гранично допустимі дози для різних груп людей

Група А – 5 бер/рік
Група Б – 0,5 бер/рік
Група В – 0,1 бер/рік

Будь-яке іонізуюче випромінювання за своєю природою шкідливе для організму людини. Навіть малі дози випромінювання можуть впродовж двох десятиріч призвести до виникнення ракових пухлин.

Вчений-генетик: А також до генетичних змін, що виявляються в наступних поколіннях.

Лікар: Найперший та найнебезпечніший прояв радіаційного ураження – це порушення імунітету. Якщо подивитися мазок крові у світловому мікроскопі, то можна побачити, що вже на другу добу після опромінювання майже зникають лімфоцити. Організм стає беззахисним перед будь-якою інфекцією. Найчастіше виникають тяжкі ангіни, запалення легенів, що може стати причиною загибелі хворого.

Другий прояв – це підвищена кровоточивість, що є результатом порушення органів кровотворення. Значно знижується продукування тромбоцитів, які є важливим чинником згортання крові. Водночас збільшується проникна здатність судинної стінки. Виникають: підшкірні крововиливи, крововиливи у тканини та органи, кровотечі (насамперед з ясен). Іноді крововиливи завершуються смертю.

Кровотечі та припинення продукування еритроцитів у кістковому мозку стають причиною недокрів'я – *анемії*.

Значним є вплив іонізуючого випромінювання і на нервову систему. По-перше, порушується функціональний стан нервових центрів внаслідок дії продуктів радіолізу та розпаду тканин. По-друге, з поглибленням функціональних змін починається розлад регуляторної та контролюючої діяльності центральної нервової системи по відношенню до всіх інших органів та систем, внаслідок чого виникають: порушення сну, тяжкі неврози.

Великі дози іонізуючого випромінювання пошкоджують тканини організму. Зокрема, при одноразовій дозі опромінювання в 100 Рентген у людини виникає гостра *променева хвороба*. А одноразова доза в 600 Рентген призводить до загибелі. Існує декілька видів променевих уражень. Залежно від поширеності, вони поділяються на:

- місцеві (утворення виразок, що довго не загоюються);
 - загальні (тяжкі, що призводять до розвитку гострої чи хронічної променевої хвороби).
- Залежно від перебігу:
- гострі;
 - хронічні.

Одноразове опромінювання небезпечніше, ніж частинами у тій самій дозі!

Ураження ендокринної системи відбувається в два етапи. На першому етапі підвищується активність залоз внутрішньої секреції, особливо надниркових. Внаслідок цього викидається велика кількість адреналіну, що створює внутрішній стрес. Наступний етап настає на другий-третій день, коли виснаження залоз внутрішньої секреції призводить до різкого зменшення утворення всіх гормонів, що веде до багатьох порушень в організмі людини, наприклад, до порушення обміну речовин.

Генетик: У процесі дії іонізуючого випромінювання уражається і статеві система.

Лікар: Так, відбуваються зміни в статевих залозах як жіночого, так і чоловічого організму. Гаметогенез, тобто утворення і дозрівання статевих клітин, гальмується або й зовсім припиняється. За статистичними даними, на забруднених територіях у жінок і чоловіків дітородного віку підвищується ймовірність неплідності. Відмічено також збільшення кількості дітей з вадами розвитку, недоношених або мертвих.

Сторінка 6.

Погляд еколога.

Особливості дії на організм людини чорнобильського опромінення.

Радіонукліди, які поширилися внаслідок аварії на ЧАЕС, це насамперед: йод-131, цезій-137, стронцій-90, які потрапляють до організму людини через повітря або разом з водою чи їжею.

Радіоактивний йод-131 замінює у тканині щитовидної залози нормальний йод, який накопичується в ній і входить до складу її гормонів. Період його напіврозпаду – 8 днів.

Радіоактивний цезій-137 частково замінює в організмі калій, особливо у м'язах. Період напіврозпаду – 30 років. Міститься в цибулі, бобових, м'ясі.

Радіоактивний стронцій-90 накопичується у кістках, частково замінюючи кальцій. Період напіврозпаду – 29 років.

Лікар: Стронцій-90 вражає кровотворну систему. Звідси можливість виникнення анемій та лейкозів (злویкісних хвороб кровотворної системи). Для людей, які проживали або проживають на забруднених радіонуклідами територіях, дуже важливим є радіозахисне харчування.

Сторінка 7.

Сценка «На прийомі у лікаря-ендокринолога».

Пацієнт: Добрий день, лікарю.

Лікар: Добрий день, що Вас турбує?

Пацієнт: Щось у мене зі щитовидною, то, мабуть, після того Чорнобиля. Я туди їздив після 86-го.

Лікар: Ну, добре, подивимось (проводить обстеження).

Пацієнт: Мені буває погано у душному приміщенні, щось роблю – задихатися починаю, часто відчуваю голод, не можу заснути.

Лікар: Так... Дійсно... Ви вчасно звернулися.

Пацієнт: Лікарю, а що мені робити?

Лікар: Я призначу вам спеціальні препарати. Але у Вашому раціоні обов'язково повинні бути: *білки*, бо вони є джерелом амінокислот, які беруть участь у формуванні імунітету, кровотворенні, функціонуванні печінки; *жирні кислоти*, наприклад олії – соняшникова, оливкова; вітаміни – С, В₂, В₆, Е₂, РР, А, D; *рослинна їжа* – зернові,

овочі, фрукти. Вони містять радіозахисні речовини *пектини та клітковину*, призначенням яких є виведення радіонуклідів з організму.

Плакат 4. Рослинна їжа, що містить радіопротектори

Овочі	Ягоди	Фрукти
Морква	Смородина	Яблука
Капуста	Калина	Вишня
Цибуля	Обліпиха	Абрикоси
Часник		

Також важливе значення має і приготування їжі:

- якщо молоко кип'ятити, радіонукліди зникають майже повністю;
- якщо варити м'ясо, приблизно 80% радіонуклідів переходять у бульйон, який краще вилити;
- риба в процесі обробки втрачає з відходами (луска, зябра, кістки) до 30% радіоактивного цезію;
- овочі при термічній обробці втрачають до 50% радіонуклідів;
- гриби бажано двічі проварити по 20-30 хвилин, відвар вилити.

Плакат 5. Рослини, що мають протирадіаційну дію

- оман (дивосил)- нагідки- полин гіркий- квітки липи- звіробій

Сторінка 8.

«Екологічний гороскоп»

Ведуча: Ми сьогодні говорили з вами про забруднення навколишнього середовища радіоактивними речовинами. Звичайно, щоб протистояти їхньому впливу, потрібно проводити певні заходи. Думки і рекомендації спеціалістів ви вже чули, а зараз ми хочемо запропонувати вам гороскоп-пам'ятку, який, сподіваємося, допоможе вам захистити себе від негативної дії цих речовин.

Отже:

Козероги, Овни, Тільці – бажано вживати траву якомога далі від 30-кілометрової зони.

Терези – врівноважено ставитись до збирання грибів у забрудненій зоні.

Леви – перед вживанням м'яса різних тварин запитувати, чи не були вони в Чорнобильській зоні.

Близнюки – брати участь у природоохоронних заходах.

Водолії, Раки, Риби – стежити за станом води, в якій проживаєте.

Стрільці, Скорпіони – полювати тільки на рослинну їжу.

Діви – недовіряти рекламі при використанні гербіцидів на вашій присадибній ділянці.

Сторінка 9.

Зворотній зв'язок. Відгук читачів на порушену тему.

Кореспондент журналу «Здоров'я»: «То чи може звичайна людина залишитися в таких умовах якщо не здоровою, то хоча б знизити ризик захворювання?»

Читач. Так може? І це зробити не складно. Є кілька правил, дотримуючись яких, можна знизити ризик до мінімуму. Ось ці правила.

1. *Будь-яка мала доза збільшує вірогідність віддалених наслідків радіації.* Навіть невелика доза радіаційного опромінення може спричинити появу злоякісних пухлин, генетичних порушень.

2. *Пам'ятай, що резервом зменшення отриманої дози є мінімізація контактів з природними та штучними джерелами радіації.*

3. *Уникай гіперсоляції та послуг повітряного флоту.* Під час авіаперельотів опромінення від космічних променів зростає в 25 разів. Мешканцям радіоактивно забруднених регіонів України краще уникати дії природних джерел радіації, зокрема, сонячних ванн та авіаперельотів.

4. *По можливості скоротити до мінімуму рентгенологічні обстеження.*

5. *Зведи до мінімуму контакт з газом радоном.* Мешканцям радіоактивно забруднених регіонів України доцільно скоротити час перебування в будівлях з граніту і пемзи та звести до мінімуму використання вугілля як палива.

6. *Створити всі умови для активної роботи репараз.* Репарази – це ферменти, які відновлюють пошкодженні ділянки ДНК. Вони активізуються киснем та під дією інфрачервоних променів. Таким чином, провітрювання приміщень та перебування в сауні чи біля печі стимулюють захист організму від мутаційного впливу радіації.

7. *Потурбуйся про раціон з радіопротекторами і адаптогенами.* Антирадикальні та антиоксидантні ефекти справляють такі флавоноїди як рутин, кверцетин та антоціан, які містяться в чорній смородині, чорноплідній горобині, столовому буряку, в темних сортах винограду, у листі чаю. Захисну дію має аскорбінова кислота, яка впливає на поділ клітин та стимулює імунну систему. Багато вітаміну С у кислій капусті, тертому хроні, джемі з чорної смородини, відварі шипшини. Адаптогени мають одночасно протирадіаційний та антистресовий ефект. До них належать препарати з рослин родини аралієвих – женьшень, елеутерокок, заманиха). **Отакі наші правила! Будьте завжди здорові, адже здоров'я найбільше багатство людини!**

Поради:

1. На початку «Усного журналу», щоб створити відповідний настрій, можна використати також відеозаписи.

2. Щоб включити ланку «міжпредметні зв'язки» у гру, можна провести змагання:

а) хто назве найбільше радіоактивних елементів?

б) назвати якомога більше процедур обстеження організму, під час яких використовується рентген або радіоактивні елементи.

3. До сторінки «Екологічний гороскоп» можна додати відповідні малюнки.

4. Гра «Складання денного раціону»

Мета: Закріпити знання, сформувані вміння та навички додержання правил радіозахисного харчування.

Час проведення: наприкінці заходу.

Умови гри: учасники об'єднуються у команди (по 5-10 учнів), що змагаються між собою. Обираються капітани команд. Кожна команда отримує завдання скласти денний раціон з наданого переліку продуктів з урахуванням правил радіозахисного харчування. Кожний продукт заздалегідь оцінюється за його позитивною чи негативною дією, але учні не мають перед собою цієї шкали. Складені раціони оцінюються за балами, крім того, враховується максимальне урізноманітнення харчування. Оцінюються також грамотне коментування капітанами команд корисного впливу складеного командою раціону.

Запропоновані продукти.

назва	бали	назва	бали
абрикос	+3	кока-кола	0
вишні	+2	яблучний сік	+3
гриби лісові	-3	картопля	+3
морква	+3	м'ясо (яловичина)	+3
цукерки	0	м'ясо (свинина)	+1
тістечка	0	бульйон	+1
суниці лісові	-2	квасолевий суп	+3
молоко	+2	риба прісноводна	-3
кефір	+3	риба морська	+2
сир	+3	гречана крупа	+3
чай	+2	вівсяна крупа	+3
мармелад	+3		

ЛІТЕРАТУРА

1. Горяна Л.Г., Хрутьба В.О., Малько Г.О., Бормотова В.В., Хрутьба Ю.С., Хрутьба А.С. Екологічна освіта і виховання учнівської молоді в іграх і тренінгах (за проектом „Екологічні ТАІТІ”). – К.: Основа, 2003. – 132 с.
2. Екологічне виховання в початковій школі / Упоряд.: І. Васильченко, О. Кондратюк. – К.: Ред. загально. пед. газ., 2005. – 128 с.
3. Екологізація навчально-виховного середовища освітнього закладу: навч.-метод. посібник / уклад. Н.В. Кудикіна, Л.В. Романенко, К.А. Романенко, Т.А. Іваха. – О.: Обухів. друк. 2010. – 208 с.
4. Залевський І.І., Клименко М.О. Екологія людини: Підручник . – К.: Видавничий центр „Академія”, 2005. – 288 с.

ДОДАТКИ

(ПРИКЛАДИ ДОКУМЕНТАЦІЇ ЩОДО ОРГАНІЗАЦІЇ ПРОФІЛЬНОГО НАВЧАННЯ НА БАЗІ ПТНЗ)

Додаток №1

ДІАГНОСТИЧНА КАРТА ВИКЛАДАЧА, МАЙСТРА ВИРОБНИЧОГО НАВЧАННЯ Сумського професійного ліцею будівництва та автотранспорту

З метою організації методичної роботи по підвищенню професійної і педагогічної майстерності просимо відмітити /+,-/, як ви володієте різними аспектами роботи викладача.

1. Прізвище, ім'я по батькові _____
2. Майстер, якої спеціальності _____
3. _____ Предмет, _____ який _____ викладається
4. _____ Професія, _____ педагогічний _____ стаж

<i>Теоретичні знання, професійні вміння та навички вчителя</i>	<i>Може поділитися</i>	<i>Володію</i>	<i>Хочу навчитися</i>	<i>Потребую методичної допомоги</i>
Мотивація навчальної діяльності учнів				
Формування загальнонавчальних умінь і навичок				
Здійснення міжпредметних зв'язків				
Розвиток логічного мислення				
Диференційований та індивідуальний підхід до учнів				
Організація самостійної роботи, роботи з книжкою				
Використання ТЗН, наочних посібників				
Використання краєзнавчого матеріалу				
Запобігання перевантаженню учнів				
Використання ігрових елементів				
Застосування методів самоконтролю				
Опитування учнів, контроль за якістю знань				
Вибір оптимальних методів навчання				
Використання дидактичного матеріалу				
Впровадження тематичного обліку знань і критеріїв їх оцінювання				
Розвиток пізнавальної активності учнів				
Формування наукового світогляду				
Комплексний підхід у виховній роботі на уроці				
Профорієнтаційна робота на уроці				
Робота з розвитку здібностей учнів				
Емоційність та психологічний комфорт уроку				
Використання інноваційних технологій				

Використання інтерактивних методів навчання				
Використання методів особистісно-орієнтованого навчання				
Позакласна робота з предмета				
Організація робочого місця, НОП				
Використання перспективного педагогічного досвіду				
Уміння зробити самоаналіз уроку				
Уміння забезпечити працездатність і дисципліну протягом року				
Бажання займатися науково-дослідницькою роботою				
Яка форма методичної роботи для вас найприйнятніша				
Використання комп'ютерних технологій				

Додаток №2

**Орієнтовний план методичної підтримки
вчителя географії Гриценко Н.В.
на 2007-2008 навчальний рік**

<i>№</i>	<i>Зміст роботи</i>	<i>Місяць</i>	<i>Хто виконує</i>	<i>Відмітка про виконання</i>
1.	На основі попередньої діагностичної роботи провести бесіду з учителем з питань методики викладання навчального предмета й визначити основні проблеми, які має вчитель у цій роботі. Запропонувати вчителю самостійно опрацювати теоретичні основи визначених проблем	жовтень– листопад	Методист, учитель	
2.	Провести консультації з тем, які опрацьовує вчитель: - Інтерактивні технології кооперативного навчання; - Технології опрацювання дискусійних питань; - Як поєднати різні моделі навчання	листопад грудень грудень	Методист Методист Методист	
3.	Організувати відвідування вчителем уроків колеги	грудень	Методист	
4.	Опрацювати (через бесіду) спільно з учителем теми: - Як оцінити діяльність учнів на інтерактивному уроці - Самоаналіз інтерактивного уроку - Конспект інтерактивного уроку	січень лютий лютий	Методист, учитель Методист, учитель Методист, учитель	
5.	Відвідати уроки вчителя й проаналізувати їх на предмет використання інтерактивних технологій	березень	Методист	

6.	Запросити вчителя на свої уроки з використанням інтерактивних технологій	квітень	Методист	
7.	Провести уроки-тренінги (відкриті уроки)	травень	Методист	

Методист _____
(підпис)

З планом ознайомила/ознайомився) _____
(підпис учителя)

Додаток №3

Схема єдиного плану методичної роботи

Методична проблема, над якою працює педагогічний колектив Сумського професійного ліцею будівництва та автотранспорту 2009-2010 навчальному році: „Особистісний розвиток учнів. Практичне впровадження технологій інтерактивного навчання”.		
Педагогічна рада		
Інструктивно-методичні засідання		
Робота методичних комісій за напрямками	Природничо-математичного циклу Голова Касьяненко О.С.	<i>Розвиток пізнавальної активності учнів. Інтерактивні форми і методи навчання. Технології кооперативного навчання (робота в малих групах)</i>
	Гуманітарного циклу Голова Усікова Л.В.	<i>Розвиток пізнавальної активності учнів. Інтерактивні форми і методи навчання. Технології опрацювання дискусійних питань.</i>
	Будівельного циклу Голова Заставська Т.Д.	<i>Розвиток пізнавальної активності учнів. Інтерактивні форми і методи навчання. Технології колективно-групового навчання.</i>
	Енергетично-механічного циклу Голова Хацко Н.І.	<i>Розвиток пізнавальної активності учнів. Інтерактивні форми і методи навчання. Особистісно-зорієнтоване навчання. Технології кооперативного навчання.</i>
	Харчового циклу Голова Тощева А.М.	<i>Розвиток пізнавальної активності учнів. Інтерактивні форми і методи навчання. Технології ситуативного моделювання.</i>
	Класних керівників, викладачів фізичної культури і захисту Вітчизни Голова Майковська С.М.	<i>Розвиток пізнавальної активності учнів. Інтерактивні форми і методи навчання. Удосконалення форм та методів морально-правового виховання учнів.</i>
Спільні засідання методичних комісій		
Проведення предметних тижнів		
Робота педагогічного кабінету		
Семінар-практикум з підготовки до незалежного зовнішнього тестування (керівник заступник директора з НМР Гречаніченко Т.М.)		
Дискусійна трибуна „Інтерактивне навчання. За і проти”		
Відкриті уроки виробничого навчання і теоретичного навчання		
Творча група викладачів із питань упровадження інтерактивних технологій і відстеження їх результативності (відп. Малоштан Я.Г., викладач хімії)		
Творча група викладачів і майстрів в/н з питань впровадження в навчальний процес знань з новітніх матеріалів і технологій виробництва (відп. Хацко Н.І., голова МК енергетично-механічного циклу)		
Творча група викладачів із питань професійної спрямованості у викладанні загальноосвітніх предметів (відп. Касьяненко О.С., голова МК природничо-математичного циклу)		

Семінари і секції, сплановані НМЦ ОУОіН, огляди-конкурси
Методичні виставки
Дні інформації

Додаток №4

Орієнтовна тематика науково-методичних проблем:

1. Диференційований підхід до організації навчально-виховного процесу як один із засобів підвищення якості освіти.
2. Формування загальнонавчальних умінь і навичок учнів.
3. Підвищення ефективності та якості уроку як основної форми організації навчально-виховного процесу.
4. Формування культури педагогічної праці освітян (оволодіння методами НОП, оптимізації, технологіями розвивального навчання тощо).
5. Створення психолого-педагогічних умов всебічного розвитку учнів та їхнього самовияву.
6. Формування загальнолюдських моральних норм через залучення учнів до системи культурних цінностей,
7. Оволодіння ефективними педагогічними технологіями, впровадження нових технологій навчання й виховання.
8. Формування вмінь самостійної роботи учнів у процесі навчання.
9. Удосконалення навчально-виховного процесу на основі принципу гуманізації у вихованні.
10. Педагогічне співробітництво як реальний шлях утвердження демократизації та гуманізму в шкільному житті.
11. Формування оптимального навчального плану для школи з урахуванням рівня розвитку й потреб учнів.
12. Розвиток індивідуальних розумових здібностей учнів.
13. Створення максимально сприятливих умов для психічного розвитку можливостей і здібностей учнів.
14. Реалізація групової та індивідуальної форм навчання як передумова підвищення ефективності навчально-виховного процесу.
15. Розбудова національної школи засобами відродження народних традицій, культури, мови на уроках та в позакласній роботі.
16. Проблема вироблення єдності в розмаїтті, в роботі педколективу.
17. Психолого-педагогічне забезпечення творчого підходу до гуманізації навчально-виховного процесу в межах підвищення його ефективності та результативності.
18. Розробка системи діагностики й моніторингу з метою визначення стартового рівня й подальшого відстеження розвитку учнів.
19. Керівництво навчально-виховним процесом на основі диференційованого підходу до учнів.
20. Зміна форм організації навчальної діяльності в напрямку розвантаження учнів.
21. Удосконалення системи стимулювання творчих педагогів, які своєю системою урочної та позаурочної роботи підтримують постійний пізнавальний інтерес до навчання.
22. Підвищення педагогічної майстерності вчителів – ефективний засіб удосконалення навчально-виховного процесу.
23. Впровадження нових інформаційних технологій розвивального навчання.
24. Впровадження ефективних методів навчання в практику роботи школи.
25. Поєднання зусиль школи, сім'ї та громадськості в процесі навчання та виховання учнів.
26. Формування системи діагностики інтересів, творчих можливостей та розвитку особистості школяра і вчителя як основи переведення навчального процесу в навчально-

дослідницький.

27. Формування активності школярів як умова підвищення ефективності навчально-виховного процесу.
28. Вироблення критеріїв результативності роботи педагогів з інноваційних педагогічних технологій і системи моніторингу такої роботи.
29. Вдосконалення системи управління освітнім процесом у школі.
30. Впровадження методики рейтингового оцінювання учнів.
31. Розвиток пізнавальних здібностей учнів у процесі вивчення основ наук.
32. Впровадження основ міждисциплінарної інтеграції в рамках освітньої системи.
33. Планування результатів навчання в умовах здійснення профілізації старшої школи.
34. Впровадження засад дослідницької діяльності учнів на уроках і в позаурочний час.
35. Виховання в учнів стійкої позитивної навчальної діяльності як важливий чинник формування творчої активності особистості.
36. Формування ключових компетенцій учнів на основі використання методів активного навчання.
37. Оптимізація навчально-виховного процесу – одна з умов підвищення ефективності та якості навчання.
38. Гуманізація й демократизація навчання на основі рівнів диференціації.
39. Впровадження нової системи оцінювання навчальних досягнень учнів як однієї із умов підвищення ефективності навчально-виховного процесу.
40. Система роботи школи з формування в учнів уміння вчитися.
41. Формування національної духовності учнів.
42. Розвиток творчих здібностей учнів як умова формування талановитої особистості.
43. Гуманізація взаємин між учнями в школі.
44. Підвищення кваліфікації педагогів з метою формування вчителів-дослідників з високим рівнем професіоналізму, методичної й загальної культури.
45. Реалізація особистісно-орієнтованої системи навчання з метою формування творчої особистості учнів.

Додаток №5

НЕТРАДИЦІЙНІ ФОРМИ МЕТОДИЧНОЇ РОБОТИ

1. *Методичний фестиваль* – передбачає велику аудиторію, ставить за мету обмін досвідом роботи, впровадження нових педагогічних знахідок, ознайомлення з нестандартними уроками.
2. *Панорамний урок* – різновид творчого звіту вчителя. На підтвердження основних положень свого досвіду учитель демонструє фрагменти уроків або весь урок, група учасників зустрічі на цей час перетворюється в учнів.
3. *Нестандартний урок* – урок нових форм спілкування з учнями, нестандартних прийомів, застосування яких допомагає підвищити інтерес учнів до занять, що сприяє досягненню високих результатів у роботі.
4. *Методичний діалог* – має теоретичне домашнє завдання. В ньому беруть участь керівники семінару і слухачі або дві групи слухачів. Рушійною силою діалогу є культура спілкування і активність слухачів.
5. *Методичний ринг* – форма методичної роботи, яка сприяє удосконаленню знань слухачів, дає можливість виявити загальну ерудицію і є різновидом дискусії.
6. *Методичний міст* – різновид дискусії, проводиться з метою розвитку практичних навичок.

7. *Мозкова атака* – сприяє розвитку творчості. Керівник повинен продумати питання, щоб відповіді були стислими, лаконічними. Перевагу надають відповідям-фантазіям, відповідям-осаянням. Забороняється критика ідей та їх оцінка. Тривалість – 15-30 хв. Потім – обговорення ідей, їх осмислення, подолання труднощів.
8. *Методичний аукціон* – форма роботи, за допомогою якої можна цікавіше побудувати проведення семінару-практикуму, узагальненого уроку, обговорити труднощі.
9. *Педагогічний консиліум* – це пошук шляхів подолання складних педагогічних проблем.
10. *Розв'язування педагогічних завдань.* – ознайомлення з особливостями педагогічного процесу, з його логікою, характером діяльності учня та учителя, системою їх взаємостосунків.
11. *Тренінг* – націлений на доведення деяких навичок та умінь до автоматизму.
12. *Методичні посиденьки* – сприяє створенню сприятливого психологічного клімату в даній групі слухачів.
13. *Педагогічний КВК* – сприяє активізації теоретичних знань, практичних умінь та навичок, створенню сприятливого психологічного клімату.
14. *Проблемний стіл* – сприяє розвитку в викладачів прагнення до самоосвіти й передбачає чітке визначення його мети й теми, підготовки заздалегідь питань до обговорення, списків рекомендованої літератури, комплектації робочих груп, створення прес-центру.
15. *Психолого-педагогічний семінар* – присвячується вивченню питань теорії, ознайомленню з позитивним педагогічним досвідом.
16. *Дискусія* – колективне обговорення якого-небудь спірного питання з метою правильного його розв'язання.
17. *Творча майстерня* – керівник майстерні ознайомлює колег зі своєю методикою, показує на практиці підготовку та організацію проведеної роботи, допомагає.
18. *Круглі столи* – колективне обговорення актуальної для всіх педагогічної проблеми.
19. *Педагогічні вітальні* – захист педагогами власних виховних концепцій, програм (проводиться 1 раз на рік).
20. *Авторський семінар* викладачів-методистів з власними педагогічними доробками.
21. *Практикум щодо виготовлення саморобних наочних посібників і дидактичних матеріалів.*
22. *Практичні заняття для молодших педагогів* щодо розв'язання ситуацій з життя професійно-технічного навчального закладу.